

Уговор о миру са Угарском (Тријанонски уговор), 1927.

Садржај

Предговор

Преамбула

Први део. Пакт Друштва Народа

Други део. Границе Угарске

Трећи део. Европске политичке клаузуле

Четврти део. Угарски интереси изван Европе

Пети део. Војне, поморске и ваздушне клаузуле

Шести део. Ратни заробљеници и гробови

Седми део. Санкције

Осми део. Накнада штета

Девети део. Финансијске клаузуле

Десети део. Економске клаузуле

Једанаести део. Ваздухопловство

Дванаести део. Пристаништа, водени путеви и железничке пруге

Тринаести део. Рад

Четрнаести део. Разне клаузуле

Протокол

Декларација

Поступак мешовитог изборног суда

341

РКА ЗАКОНА
начених судском и ад-
стративном праксом
Издаје ГОЈКО НИКЕТИЋ

Св.
64

УГОВОР О МИРУ СА УГАРСКОМ

64. Св. **ЗБИРКА ЗАКОНА** **Св. 64.**
протумачених и објашњених судском и административном праксом
Издаје ГОЈКО НИКЕТИЋ

SAVEZNO IZVRŠNO VEĆE
CENTAR ZA INFORMACIONU I
DOKUMENTACIONU DELATNOST

Inv. br.

SIGN.

УГОВОР

О МИРУ СА УГАРСКОМ

(ТРИЈАНОНСКИ УГОВОР)

БЕОГРАД
ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРНИЦА ГЕЦЕ КОНА
1, КНЕЗ МИХАИЛОВА УЛИЦА, 1

1927

Ив. др.
36502

САДРЖАЈ

	Стрпна
Предговор	1
Преамбула	3
<i>Први део. Пакт Друштва Народа.</i>	
Пакт Друштва Народа (чланови 1. до 26.)	7
Додатак	21
<i>Други део. Границе Угарске.</i>	
Границе Угарске (чланови 27. до 35.)	22
<i>Трећи део. Европске политичке клаузуле.</i>	
Одељак први. Италија (чланови 36. до 40.)	34
Одељак други. Држава Срба-Хрвата-Словенаца (чланови 41. до 44.)	35
Одељак трећи. Румунија (чланови 45. до 47.)	37
Одељак четврти. Држава Чехо-Словачка (чланови 48. до 52.)	38
Одељак пети. Фијума (члан 53.)	39
Одељак шести. Заштита мањина (чланови 54. до 60.)	39
Одељак седми. Клаузуле о држављанству (чланови 61. до 66.)	42
Одељак осми. Политичке клаузуле о неким европским државама (Белгија, Луксембург, Шлезвиг, Турска и Бугарска, Аустрија, Русија и Руске Државе) (чл. 67. до 72.)	44
Одељак девети. Општи прописи (чланови 73. до 78.)	47
<i>Четврти део. Угарски интереси изван Европе.</i>	
Угарски интереси изван Европе (члан 79.)	49
Одељак први. Мароко (чланови 80. до 85.)	49
Одељак други. Египат (чланови 86. до 93.)	51

	Страна
Одељак трећи. Сијам (чланови 94. до 96.)	52
Одељак четврти. Кина (чланови 97. до 101.)	53
<i>Пети део. Војне, поморске и ваздушне клаузуле.</i>	
Одељак први. Војне клаузуле	56
Глава прва. Опште клаузуле (чланови 102. и 103.)	56
Глава друга Бројно стање и кадрови угарске војске (чланови 104. до 108.)	56
Глава трећа. Регрутовање и војна обука (чланови 109. и 110.)	58
Глава четврта. Школе, васпитни заводи, војна друштва и удружења (чланови 111. и 112.)	59
Глава пета. Наоружање, муниција и материјал (чл. 113. до 119)	59
Одељак други. Поморске клаузуле (чланови 120. до 127.)	65
Одељак трећи. Клаузуле о војном и поморском ваздухопловству (чланови 128. до 132.)	67
Одељак четврти. Надзорне међусавезничке комисије (чл. 133. до 139.)	69
Одељак пети. Опште клаузуле (чланови 140. до 143.)	72
<i>Шести део. Ратни заробљеници и гробови.</i>	
Одељак први. Ратни заробљеници (чланови 144. до 154.)	73
Одељак други. Гробови (чланови 155. и 156.)	76
<i>Седми део. Санкције.</i>	
Санкције (чланови 157. до 160.)	77
<i>Осми део. Накнада штета.</i>	
Одељак први. Опште одредбе (чланови 161. до 174.)	78
Додатак I.	84
Додатак II. (§ 1. до § 23.)	85
Додатак III. (§ 1. до § 8.)	93
Додатак IV. (§ 1. до § 6.)	95
Додатак V. (§ 1. до § 3.)	98
Додатак VI.	99
Одељак други. Песобне одредбе (чланови 175. до 179.)	99
<i>Девети део. Финансијске клаузуле.</i>	
Финансијске клаузуле (чланови 180. до 199.)	101

	Страна
Додатак члану 186.	108
Додатак члану 189.	114
<i>Десети део. Економске клаузуле.</i>	
Одељак први. Трговински односи	123
Глава прва Царинско уређење, таксе и ограничења (чланови 200. до 208.)	123
Глава друга. Поступање са пловидбом (члан 209.)	129
Глава трећа. Недопуштена конкуренција (члан 210.)	129
Глава четврта. Поступање са припадницима Сила савезничких и удружених (чланови 211. до 214.)	130
Глава пета. Опште клаузуле (чланови 215. и 216.)	131
Одељак други. Уговори (чланови 217. до 230.)	132
Одељак трећи. Дугови (члан 231.)	140
Додатак (§ 1. до § 25.)	143
Одељак четврти. Добра, права и интереси (чланови 232 и 233.)	148
Додатак (§ 1. до § 15.)	155
Одељак пети. Приватно-правни уговори, застарелости, пресуде (чланови 234 до 238.)	160
Додатак (§ 1. до § 23.)	165
Одељак шести. Мешовити изборни суд (чланови 239 и 240.)	171
Додатак члану 239. (§ 1. до § 9.)	173
Одељак седми. Индустијска својина (чланови 241 до 245.)	174
Одељак осми. Нарочите клаузуле о пренесеним територијама (чланови 246. до 259.)	181
<i>Једанаести део. Ваздухопловство.</i>	
Ваздухопловство (чланови 260 до 267.)	189
<i>Дванаести део. Пристаништа, водени путеви и железничке пруге.</i>	
Одељак први. Опште клаузуле (чланови 268 до 273.)	191
Одељак други. Пловидба	194
Глава прва. Слобода пловидбе (члан 274.)	194
Глава друга. Клаузуле које се односе на Дунав (чланови 275. до 291.)	195
Глава трећа. Режим вода (чланови 292. и 293.)	202
Одељак трећи. Железнице	204

Страна

Глава прва. Слобода тразита за Угарску на Јадранском Мору (члан 294.)	204
Глава друга. Клаузуле о међународним превозима (чланови 295. до 299.)	205
Глава трећа. Возни материјал (члан 300.)	207
Глава четврта. Уступање железничких пруга (чл. 301.)	208
Глава пета. Одредбе о извесним железничким пругама (чланови 302. до 307.)	209
Глава шеста. Прелазна наређења (члан 308.)	213
Глава седма. Телеграфи и телефони (чл. 309. и 310.)	213
Одељак четврти. Суђење спорова и ревизије сталних клаузула (чланови 311. до 313.)	216
Одељак пети. Посебне одредбе (члан 314.)	216

Тринаести део. Рад.

Одељак први. Организација рада	217
Глава прва. Организација (чланови 315. до 327.)	218
Глава друга. Функционисање (чланови 328. до 348.)	223
Глава трећа. Општи прописи (чланови 349. до 351.)	230
Глава четврта. Прелазне мере (чланови 352. до 354.)	231
<i>Додатак</i>	232
Одељак други. Општа начела (члан 355.)	233

Четрнаести део. Разне клаузуле.

Разне клаузуле (чланови 356. до 364.)	235
<i>Додатак</i> члану 358.	236

<i>Протокол.</i>	243
------------------	-----

<i>Декларација.</i>	244
---------------------	-----

<i>Поступак мешовитог изборног суда.</i>	245
--	-----

Неизазвано објављени рат од стране Аустро-Угарске Краљевине Србији у 1914. години, који се како је познато изметнуо у светски рат, свршио се победом савезничких и удружених држава.

У погледу на бившу Аустро-Угарску монархију Савезничке и Удружене Државе су нашле са пуно права, да су кривци за рат два народа те монархије, који су стварно држали власт у њој — немачки народ у области Аустрије и маџарски у области Угарске.

Уговором, Декларацијама, Протоколима и Конвенцијама утврђеним у Трианону, установљава се мир између наше Краљевине и Угарске.

Наше је Краљевство потписом овог Уговора, Декларација, Протокола и Конвенција ступило један корак у напред ка обнови општега мира, који је потребан како целоме човечанству тако и нашем Краљевству после седам година проливања крви својих синова у одбрани слободе и независности. Животни је интерес нашега Краљевства, да се у Европи поврати ред; да се узајамном сарадњом свих држава поврати правни поредак у међународним односима; да наше Краљевство ступи у редован саобраћај са својим суседима и дојучерашњим непријатељима, како би се могло економски опоравити и заузети своје видно место у међународној заједници.

Услед техничких незгода Народно Представништво није по овим актима могло донети своју одлуку.

Међутим, како су ови међународни акти у одређеноме року морали бити ратификовани, то је Краљевска Влада то учинила путем Привременог Закона, под 17. јуном, 1921. год., који је публикован у ванредноме Бр. 140. Службених Новина од 25. јуна, 1921. г.

У смислу прве алинеје чл. 130. Устава овај привремени Закон задржао је своју законску снагу, јер и ако поднет у списку Уредаба Министарства Спољних Послова под Бр. 15., Законодавни Одбор по њему није донес никакву одлуку.

У практичној примени, нарочито у примени аграрног законодавства, појавило се је једно врло важно питање у вези са Тријанонским уговором.

Закон о Тријанонскоме Уговору носи датум од 17. јуна, 1921. год., сам Уговор потписан је у Тријанону 4. јуна, 1920. год.

До Тријанонског Уговора, по конвенцији примирја, коју је Франше Депере, као командант француске савезничке војске закључио са извесним војним лицима, која по тој конвенцији фигуришу као представници угарског народа, — има да остане у погледу важења законодавства *status quo* све до закључења мира.

Зато се је стало на гледиште, да примени нашег а нарочито аграрног законодавства има на дотичне односе места тек од 17. јуна, 1921. год., — гледиште свакако погрешно и са тачке међународног и са тачке домаћег права.

ПРИВРЕМЕНИ ЗАКОН

од 17. јуна, 1921. год.

о Уговору о миру, Протоколу и Декларацији закљученима у Тријанону са Угарском.

Сједињене Америчке Државе, Британско Царство, Француска, Италија и Јапан,

Силе назначене у овом уговору као Главне Силе савезничке и удружене ;

Белгија, Кина, Куба, Грчка, Никарагуа, Панама, Пољска, Португалија, Румунија, Држава Срба-Хрвата-Словенаца, Сијам и Чехо-Словачка,

које са горњим Главним Силама сачињавају савезничке и удружене Силе,

с једне стране

и Угарска,

с друге стране

Узевши у обзир да су Главне Силе савезничке и удружене, на тражење некадашње Царске и Краљевске Аустро-Угарске Владе, дале Аустро-Угарској примирје 3. новембра 1918, допуњено, што се тиче Угарске, војном конвенцијом од 13. новембра 1918, да би се са њом могао да закључи уговор о миру;

Узевши у обзир да су Силе савезничке и удружене подједнако вољне, да рат, у који су неке од њих биле једна за другом увучене, непосредно или посредно против Аустро-Угарске, а који има свој извор у објави рата упућеној 28. јула 1914. од стране негдашње Царске и Краљевске Аустро-Угарске Владе Србији и у непријатељствима, којима је руководила Немачка, савезник Аустро-Угарске, уступи место чврстом, праведном и трајном миру ;

Узевши у обзир да је некадашња Аустро-Угарска Монархија данас престала да постоји и да је уступила место, у Угарској, једној народној угарској Влади;

У том циљу *Високе Стране Уговорнице*, су назначиле своје пуномоћнике и то:

Председник Сједињених Америчких Држава: Г. Хоџа Камбела Валаса, изванредног и опуномоћеног Амбасадора Сједињених Америчких Држава у Паризу;

Његово Величанство Краљ Сједињене Краљевине Велике Британије и Ирске и Британских Територија Преко Мора, Цар Индије: Врло поштованог Едварда Џорџа Вилнера, грофа од Дербија *К. Г. П. К. К. К. В. О. К. Б.*, изванредног и опуномоћеног Амбасадора Његовог Британског Величанства у Паризу; и;

За Доминион Канаде: Поштованог Сер Џорџа Хелзи Перлеја *К. К. М. Г.* Високог Комесара за Канаду у Сједињеној Краљевини;

За Слободну Државу Аустралију: Врло поштованог Андреју Фишера, Високог Комесара за Аустралију у Сједињеној Краљевини;

За Доминион Новог Зеланда: Поштованог Сер Томаса Макензија, *К. К. М. Г.*, Високог Комесара за Нови Зеланд у Сједињеној Краљевини;

За Јужно-Афричку Унију: Г. Реџиналда Андреју Бланкенберга *О. Б. Е.*, вршиоца дужности Високог Комесара за Јужно-Афричку Унију у Сједињеној Краљевини;

За Индију: Врло поштованог Едварда Џорџа Вилнера, грофа од Дербија *К. Г. П. К. К. К. В. О. К. Б.* изванредног и опуномоћеног Амбасадора Његовог Британског Величанства у Паризу;

Председник Француске Републике: Г. Александра Милерана, Председника Министарства, Министра

Спољних Послова; Г. Фредерика Франсоа-Марсала, Министра Финансија; Г. Августа Павла-Луја Исака, Министра Трговине и Индустрије; Г. Жила Камбона, Француског Амбасадора; Г. Жоржа Мориса Палеолога, Француског Амбасадора, генералног Секретара Министарства Спољних Послова;

Његово Величанство Италијански Краљ: Грофа Лелиа Бонин Лонгареа, сенатора краљевства, изванредног и опуномоћеног Амбасадора Њ. В. Италијанског Краља у Паризу; Контра-Адмирала Марија Грасиа;

Његово Величанство Јапански Цар: М. К. Матсуи-а, изванредног и опуномоћеног Амбасадора Њ. В. Јапанског Цара у Паризу;

Његово Величанство Белгијски Краљ: Г. Жила ван ден Хевела, изванредног Посланика и опуномоћеног Државног Министра; Г. Ролен Жакмена, члана Института за Међународно Приватно Право, Генералног секретара Белгијске делегације;

Председник Кинеске Републике: Г. Вајкјуина Велингтона Кооа; Г. Сао-Ке Алфреда Сцеа;

Председник Кубанске Републике: Доктора Рафаела Мартинеца Ортица, изванредног Посланика и опуномоћеног Министра Кубанске Републике у Паризу;

Његово Величанство Грчки Краљ: Г. Атоса Романоса, изванредног Посланика и опуномоћеног Министра Њ. В. Грчког Краља у Паризу;

Председник Никарагуанске Републике: Г. Карлоса Виланцева, отправника послова Никарагуанске Републике у Паризу;

Председник Панамске Републике: Г. Раула А. Амадора, отправника послова Панамске Републике у Паризу;

Председник Пољске Републике: Кнеза Евстахија Сапијеха, изванредног Посланика и опуномоћеног

Министра Пољске Републике у Лондону ; Г. Ерасма Пилца, изванредног Посланика и опуномоћеног Министра Пољске Републике у Прагу ;

Председник Португалске Републике : Доктора Алфонза Аугуста де Коста, негдашњег Председника Министарства ; Г. Жоао Шагаса, изванредног Посланика и опуномоћеног Министра Португалске Републике у Паризу ;

Његово Величанство Румунски Краљ : Доктора Јона Кантакузена, државног Министра ; Г. Николаја Титулеска, негдашњег Министра, државног секретара ;

Његово Величанство Краљ Срба, Хрвата и Словенаца : Г. Николу Пашића, негдашњег Председника Министарства ; Г. Анту Трумбића, Министра Спољних Послова ; Г. Ивана Жолгера, доктора права ;

Његово Величанство Сијамски Краљ : Његову Светлост кнеза Шароона, изванредног Посланика и опуномоћеног Министра Њ. В. Краља Сијама у Паризу ;

Председник Чехо-Словачке Републике : Г. Едуарда Бенеша, Министра Спољних Послова ; Г. Стефана Осуекиа, изванредног Посланика и опуномоћеног Министра Чехо-Словачке Републике у Лондону ;

Угарске : Г. Гастона пл. Бенарда, Министра рада и социјалне политике ; Г. Алфреда Драше-Лазара пл. Тхорда, изванредног Посланика и опуномоћеног Министра ;

Који пошто су измењали своја пуномоћија за која је утврђено да су у доброј и прописаној форми, *сложили су се о овим одредбама* :

Од ступања у важност овога уговора ратно стање престаће.

Од тога тренутка а са резервом одредба овога Уговора постојаће службени односи између савезничких и удружених Сила и Угарске.

Први део. Пакт Друштва Народа.

Високе Стране, Уговорнице,

У циљу да би се развила сарадња између народа и да би им се гарантовао мир и безбедност, сматрајући да је потребно :

примити извесне обавезе да неће прибећи рату, одржавати у пуној светлости међународне односе засноване на правди и части,

строго поштовати наређења Међународног Права која ће се признати у будуће као стварно правило по коме се Владе имају управљати,

створити владавину правде и савесно поштовати све уговорне обавезе у узајамним односима организованих народа,

усвајају овај Пакт којим се образује Друштво Народа.

Чл. 1. — Чланови оснивачи Друштва Народа јесу они међу потписницима чија се имена налазе у Додатку овоме Пакту, као и оне државе, такође именоване у Додатку, које буду без икакве резерве пришле овоме Пакту једном изјавом предатом Секретаријату за два месеца од ступања у важност овога Пакта и која ће бити потификована осталим члановима Друштва.

Свака држава, доминион или колонија која слободно собом управља а која није именована у Додатку, може постати члан Друштва, ако две тре-

ћине Скупштине реше да је приме, под условом да даје стварне гаранције о својој искреној намери да ће поштовати своје међународне обавезе и да прима Уредбу коју Друштво пропише у погледу њених војних, поморских и ваздушних снага и наоружања.

Сваки члан Друштва може, пошто то објави на две године раније, иступити из Друштва ако је у том тренутку испунио све своје међународне обавезе, подразумевајући ту и оне из овога Пакта.

Чл. 2. — Акцију Друштва, такву какву је определио овај Пакт, врши једна Скупштина и један Савет, којима помаже један сталан Секретаријат.

Чл. 3. — Скупштина је састављена из представника чланова Друштва.

Она се састаје у утврђеном времену и у сваком другом тренутку, ако то прилике захтевају, у месту где је седиште Друштва или у ком другом које буде одређено.

Скупштина је надлежна за свако питање које улази у круг активности Друштва или које се дотиче светског мира.

Ни један члан Друштва не може имати више од три представника у Скупштини а располаже само једним гласом.

Чл. 4. — Савет је састављен из представника Главних Сила савезничких и удружених и из представника четири од осталих чланова Друштва. Скупштина одређује слободно ова четири члана Друштва и у времену када нађе за сходно. Док их не буде први пут одредила Скупштина, чланова су Савета представници Белгије, Бразилије, Шпаније и Грчке.

С пристанком већине скупштинске, Савет може назначити друге чланове Друштва који ће од тада бити стално представљени у Савету. Савет може, с истим пристанком, повећати број чланова Друштва које ће Скупштина изабрати ради тога да буду представљени у Савету.

Савет се састаје када то прилике захтевају, и бар један пут годишње, у месту где је седиште Друштва или у неком другом које се одреди.

Савет је надлежан за свако питање које улази у круг активности Друштва или које се дотиче светскога мира.

Сваки члан друштва који није представљен у Савету позваће се да упути једног представника који ће ту заседавати када је пред Савет изнето какво питање које га посебице интересује.

Сваки члан Друштва који је представљен у Савету располаже само једним гласом и има само једног представника.

Чл. 5. — Осем изречно супротног наређења у овоме Пакту или одредаба у овом Уговору, одлуке Скупштине или Савета доносе једногласно чланови Друштва представљени на састанку.

Сва питања поступка која се буду поставила на састанцима Скупштине или Савета, подразумевајући ту и одређивање Комисија ради вођења анкете о појединим случајевима, расправиће се у Скупштини или у Савету и решиће се већином гласова чланова Друштва представљених на састанку.

Први састанак Скупштине и први састанак Савета сазваће председник Сједињених Америчких Држава.

Чл. 6. — Стални Секретаријат установљен је у месту седишта Друштва. Он је састављен из једног

Главног Секретара, више секретара и потребног особља.

У Додатку је одређен први Главни Секретар. Доцније, Главног Секретара поставља Савет с пристанком већине Скупштине.

Секретаре и особље Секретаријата поставља Главни Секретар с пристанком Савета.

Главни Секретар Друштва по праву је Главни Секретар Скупштине и Савета.

Чланови Друштва подnose трошкове Секретаријата у сразмери која је утврђена за Међународни Биро Општег Поштанског Савеза.

Чл. 7. — Седиште Друштва установљено је у Женеви.

Савет може у свако доба одлучити да га установи у сваком другом месту.

Сва звања у Друштву или придодатим одељењима, подразумевајући ту и Секретаријат, подједнако су приступачна људима и женама.

Представници чланова Друштва и његови агенти уживају у вршењу својих дужности дипломатске повластице и заштите.

Зграде и земљишта које Друштво заузме за своја одељења и састанке неповредни су.

Чл. 8. — Чланови Друштва признају да одржање мира захтева смањивање народних наоружања на ону најмању меру без које нема народне безбедности ни извршења међународних обавеза помоћу заједничке акције.

Савет, водећи рачуна о географском положају и о посебним приликама сваке државе, припрема планове за ово смањивање, ради разматрања и одлучивања разних Влада.

Бар сваких десет година ови планови биће подвргнути новим разматрањима и, ако томе има места, ревизији.

Пошто их разне владе усвоје, овако утврђена граница наоружања не може се прекорачити без пристанка Савета.

Сматрајући да приватна израда муниција и ратног материјала даје маха озбиљним замеркама, чланови Друштва стављају у дужност Савету да изнађе мере подесне да се отклоне штетне последице од тога, водећи при том рачуна о потребама оних чланова Друштва који нису у могућности да израђују муниције и ратни материјал за њихову безбедност.

Чланови Друштва обавезују се да једни другима саопштавају, на начин најискренији и најпотпунији, све податке у погледу размере својег наоружања, својих војних, поморских и ваздушних програма и у погледу стања оних међу њиховим индустријама које су способне да послуже ратним циљевима.

Чл. 9. — Образоваће се једна стална комисија која ће Савету дати мишљење о извршењу одредаба чланова 1. и 8. и, у опште узев, о војним, поморским и ваздушним питањима.

Чл. 10. — Чланови Друштва обавезују се да поштују и одрже против сваког спољашњег напада територијалну целину и садашњу политичку независност свих чланова Друштва. У случају напада, претње или опасности напада Савет се стара о средствима помоћу којих ће извршити ову обавезу.

Чл. 11. — Изречно се изјављује да сваки рат или претња ратом, било да непосредно погађа или

не једнога од чланова Друштва, интересује целокупно Друштво и да је ово дужно да предузме такве мере које би успешно сачувале мир Народа. У оваком случају, главни Секретар, на захтев ма ког члана Друштва, одмах сазива Савет.

Изјављује се, поред овога, да сваки члан Друштва има право да, пријатељски, скрене пажњу Скупштине или Савета на сваку околност која је такве природе да може пореметити међународне везе и која даље прети да помути мир или добар споразум између народа, од којег мир зависи.

Чл. 12. — Сви чланови Друштва слажу се, ако се између њих појави каква размирица, која би могла довести до раскида, да је подвргну било поступку изборног суђења било разматрању Савета. Слажу се још и у томе да ни у ком случају не смеју прибећи рату пре него протекне рок од три месеца после пресуде изборних судија или извештаја Савета.

У свим случајевима предвиђеним овим чланом, пресуда изборних судија треба да буде изречена у умесном року и извештај Савета треба да буде састављен за шест месеци од дана када овоме размирица буде поднета на разматрање.

Чл. 13. — Чланови Друштва слажу се, ако се између њих појави каква размирица коју, по њиховом мишљењу, може решити одлука изборног суда, а ту размирицу дипломатским путем није могуће повољно расправити, да то питање у својој потпуности подвргну изборном суђењу.

Сматрају се као размирице које у опште могу бити решене једном одлуком изборног суда оне које се односе на тумачење једног уговора, на ма које питање међународног права, на постојање ма какве

чињенице која би, ако се утврди, значила раскид какве међународне обавезе, или на величину или природу накнаде штета која се има платити за такав раскид.

Изборни Суд коме се спор подноси јесте онај Суд који парничне стране одреде или који је предвиђен у њиховим ранијим конвенцијама.

Чланови Друштва обавезују се да ће савесно извршити изречене пресуде и да неће прибећи рату ни против једног члана Друштва који их се буде придржавао. Ако пресуда не буде извршена, Савет предлаже мере којима ће се постићи њена примена.

Чл. 14 — Савету је стављено у дужност да спреми предлог о сталном Суду за међународно судство и да га поднесе члановима Друштва. Пред овај Суд износиће се све размирице међународног карактера које му парничне стране буду поднеле. Он ће такође давати саветодавно мишљење о свакој размирици и у сваком питању које му упути Савет или Скупштина.

Чл. 15. — Ако се између чланова Друштва појави размирица која би могла изазвати раскид, а та размирица није подвргнута изборном суђењу по члану 13, чланови Друштва слажу се да је упуте Савету. Довољно је да, тога ради, један од њих извести о тој размирици Главног Секретара, који ће предузети све што је потребно да се изврши потпуна анкета и истраживање.

У најкраћем року, парничне стране дужне су да му изложе свој спор са свима битним чињеницама и доказним документима. Савет може наредити да се они одмах објаве.

Савет се труди да се постигне изравнање размирице. Ако у томе успе, он објављује, у колико за потребно нађе, један експозе у коме излаже чињенице, потребна објашњења и одредбе тог изравнања.

Ако се размирица није могла изравнати, Савет саставља и објављује извештај, изгласан или једногласно или већином гласова, како би се сазнале околности размирице и решења која он препоручује као најправичнија и као најподеснија за тај случај.

Сваки члан Друштва који је представљен у Савету може такође објавити један експозе о суштини размирице као и своје властите закључке.

Ако је извештај Савета примљен једногласно, с тим што се глас представника парничних страна при томе неће узимати у рачун, чланови Друштва обавезују се да не прибегну рату ни против једне парничне стране која се саобрази закључцима извештаја.

У случају да Савет не успе да његов извештај приме сви други његови чланови осем представника сваке од парничних страна у спору, чланови Друштва задржавају себи право да поступе како нађу за сходно ради одржања права и правде.

Ако једна од парничних страна истиче а Савет се сагласи да је предмет размирице једно питање које међународно право оставља у искључивој надлежности те парничне стране, Савет ће то утврдити у једном извештају, али не препоручујући никакво решење.

У свима случајевима које овај члан предвиђа, Савет може размирицу изнети пред Скупштину. Исто тако, Скупштина је дужна размирицу узети у решавање на молбу једне од парничних страна; та

молба мора бити поднесена за четрнаест дана од дана када је размирица изнета пред Савет.

Одредбе овога члана и члана 12. о акцији и о власти Савета, чим је какав спор упућен Скупштини, примењују се такође на акцију и власт Скупштине. Разуме се да извештај који Скупштина састави са пристанком председника чланова Друштва који су заступљени у Савету и већине осталих чланова Друштва, са искључењем, у сваком посебном случају, представника парничних страна, има исто дејство као и извештај Савета који су једногласно усвојили сви његови чланови осем представника парничних страна.

Чл. 16. — Ако један члан Друштва прибегне рату, противно обавезама које је узео на себе по члановима 11, 13. или 15. сматраће се да је он *ipso facto* извршио један ратни чин против свих других чланова Друштва. Ови се обавезују да с њим одмах прекину све трговачке или финансијске везе, да забране све односе између својих држављана и држављана државе која је раскинула овај Пакт и да обуставе сва финансијска, трговачка или лична општења између државе и држављана ма које друге државе, било да је ова члан Друштва или не.

У овом случају, Савет је дужан да препоручи разним заинтересованим Владама с коликим ће бројем војне, поморске или ваздушне снаге који од чланова Друштва, сваки за свој део, учествовати у војним силама које имају да прибаве поштовање обавезама Друштва.

Чланови Друштва слажу се, осем тога, да један другом пруже узајамну помоћ ради примене економских и финансијских мера које се имају предузети на основу овога члана у циљу да се сведу на

најмању меру губитци и незгоде које могу произаћи отуда. Они такође пружају један другоме узајамну помоћ да би се одупрли свакој нарочитој мери управљеној против једнога од њих од стране државе која раскине овај Пакт. Они предузимају потребне мере да олакшају пролаз кроз своју територију силама сваког оног члана Друштва који учествује у каквој заједничкој акцији којој је циљ да се прибави поштовање обавезама Друштва.

Може бити из Друштва искључен сваки члан који буде крив за повреду једне од обавеза које проистичу из Пакта. О искључењу се решава гласањем свих осталих чланова Друштва који су представљени у Савету.

Чл. 17. — У случају несугласице између две државе, од којих је само једна члан Друштва или од којих ни једна не учествује у њему, држава или државе стране Друштву биће позване да се потчине обавезама које важе за његове чланове у погледу регулисања несугласице, под погодбама које Савет буде сматрао као праведне. Ако овај буде примљен, одредбе чланова 12. до 16. примениће се са резервом измена које Савет буде сматрао као потребне.

Чим тај позив буде послат, Савет ће почети анкету о околностима несугласице и предложиће ону меру која му изгледа најбоља и најповољнија за тај посебни случај.

Ако позвана држава, одбивши обавезе члана Друштва у погледу регулисања несугласице, прибегне рату против једнога члана Друштва, на њу ће се применити одредбе члана 16.

Ако две позване државе одбију да приме обавезе члана Друштва у погледу регулисања несугласице, Савет може предузети све мере и чинити

све предлоге помоћу којих би се спречила непријатељства и довело до решења сукоба.

Чл. 18. — Секретаријат има одмах да заведе у протокол и објави чим буде могуће сваки међународни уговор или обавезу, које у будуће закључи један члан Друштва. Ни један од ових међународних уговора или обавеза неће важити пре него што се заведе у протокол.

Чл. 19. — Скупштина може, с времена на време, позвати чланове Друштва да поново проуче оне уговоре који су постали неприменљиви као и оне међународне ситуације чије би одржање могло довести у опасност светски мир.

Чл. 20. — Чланови Друштва признају, сваки у колико га се тиче, да овај Пакт укида све обавезе или споразуме *inter se* који се не подударају с његовим прописима, и свечано се обавезују да у будуће неће сличне склапати.

Ако је пре свога ступања у Друштво један члан примио на себе обавезе које се не подударају са прописима Пакта, он је дужан да предузме одмах мере како би се ослободио ових обавеза.

Чл. 21. — Међународне обавезе као што су уговори о изборноме суђењу и покрајински споразуми, као Монроева доктрина, помоћу којих се обезбеђује одржање мира, не сматрају се као неподударни ни с једном од одредаба овога уговора.

Чл. 22. — Ниже изложена начела примењују се на колоније и територије које су, после рата, престале да буду под суверенством ~~одних држава~~ ~~што су~~

над њима дотле владале а у којима станују народи који још нису способни да сами собом управљају под нарочито тешким околностима савременог света. Благостање и развиће тих народа јесу за цивилизацију једна света мисија, и с тога је потребно унети у овај Пакт гаранције ради испуњења те мисије.

Најбоља метода да се практички оствари ово начело у томе је што ће се старатељство над тим народима поверити развијеним народима који су, према својим изворима, своме искуству и своме географском положају, најпозванији да узму на себе ту одговорност и који пристају да је приме: они ће то старатељство вршити као пуномоћници и у име Друштва.

Карактер пуномоћја разликоваће се према степену развића народа, географском положају територије, његовим економским условима и свима другим сличним околностима.

Извесне заједнице, које су некад припадале Отоманскоме Царству, достигле су такав степен развића да се може привремено признати њихов опстанак као самосталних народа, под условом да се њихова администрација руководи саветима и потпором једног пуномоћника дотле док оне не постану способне да саме собом управљају. При избору пуномоћника морају се најпре узети у обзир жеље тих заједница.

Степен развића на коме се налазе други народи, нарочито они у централној Африци, изискује да ту пуномоћник предузме управу територије под условима који ће, уз спречавање злоупотреба, као што су трговина с робљем, продаја оружја и алкохола, гарантовати слободу савести и вере. При овој гаранцији не постоје друга ограничења до оних, која може налагати одржање јавног поретка и добре

нарави као и забране подизања утврђења, војних и поморских база и давање друге војне обуке урођеницима осем потребне за полицију и одбрану територија. Он ће обезбедити такође другим члановима Друштва једнакост у размени и трговини.

Најзад, има територија, као што су Афрички Југо-Запад и извесна острва у аустралијском Тихом Океану, које, због слабе густине својег становништва, због своје ограничене површине, због своје удаљености од средишта цивилизације, због своје географске близине територији пуномоћника, или због других узрока, не би могле бити администроване него по законима пуномоћника, као саставни део његове територије, са резервом гаранција предвиђених напред у интересу урођеног становништва.

У свима случајевима пуномоћник треба да поднесе Савету сваке године један извештај о територијама о којима се стара.

Ако границе власти, надзора или управе коју има да врши пуномоћник нису утврђене једном претходном конвенцијом између чланова Друштва, Савет ће о свему томе нарочито решавати.

Једна стална комисија имаће дужност да прима и проучава годишње извештаје пуномоћника и да даје Савету своје мишљење о свима питањима у вези с извршењем пуномоћја.

Чл. 23. — Са резервом, и у сагласности с одредбама међународних конвенција које сад постоје или које ће се доцније закључити, чланови Друштва :

а) трудиће се да обезбеде и одрже правичне и човечне услове рада за човека, жену и дете на својим властитим територијама, као и у свима земљама на које се простиру њихове трговачке и индустријске

везе, и у том циљу, да створе и одржавају потребне међународне организације :

б) обавезују се да обезбеде правично поступање са урођеним становништвом на територијама које су под њиховом управом ;

в) стављају у дужност Друштва да води општи надзор над споразумима који се односе на трговину са женама и децом, на продају опијума и других штетних лекарија ;

г) стављају у дужност Друштва да води општи надзор над трговином с оружјем и муницијом у земљама где је овај надзор неопходан у општем интересу ;

д) предузеће потребне мере да обезбеде гаранцију и одржање слободе саобраћаја и транзита, као и правично поступање за трговину свију чланова Друштва, с тим да се имају узети у обзир нарочите потребе опустошених крајева за време рата 1914.—1918.;

ђ) трудиће се да предузме међународне мере ради спречавања и сузбијања болести.

Чл. 24. — Све међународне канцеларије које су раније постојале на основу општих уговора биће, са резервом пристанка страна уговорница, стављене под власт Друштва. Све друге међународне канцеларије и све комисије за регулисање послова од међународног интереса које ће се доцније установити ставиће се под власт Друштва.

За сва питања од међународног интереса која су регулисале опште конвенције, али која нису под надзором комисија или међународних канцеларија, Секретаријат Друштва дужан је, ако стране уговорнице захтевају а Савет пристане, да скупи и распореди сва корисна обавештења и да пружи сваку потребну или жељену потпору.

Савет може одлучити да у издатке Секретаријата унесе и издатке сваке канцеларије или комисије која стоји под влашћу Друштва.

Чл. 25. — Чланови Друштва обавезују се да подстичу и потпомажу оснивање и сарађивање националних добровољних организација Црвеног Крста, прописно овлашћених, којима је циљ поправка здравља, превентивна одбрана од болести и ублажење патњи у свету.

Чл. 26. — Измене и допуне овога Пакта ступиће у важност чим их ратификују чланови Друштва, из чијих је представника састављен Савет, и већина оних, чији представници сачињавају Скупштину.

Сваки члан Друштва слободан је да не прими измене и допуне учињене у Пакту, у ком случају престаје бити члан Друштва.

Додатак I. Чланови оснивачи Друштва Народа потписници уговора о миру.

Сјед. Америчке Државе — Белгија — Боливија — Бразилија — Британско царство : Канада — Аустралија — Јужна Африка — Нови Зеланд — Индија — Кина — Куба — Екватор — Француска — Грчка — Гватемала — Хаити — Хелас — Хондурас — Италија — Јапан — Либериа — Никарагуа — Панама — Перу — Пољска — Португалија — Румунија — Држава Срба, Хрвата и Словенаца — Сијам — Чехо-Словачка — Уругвај.

Државе позване да приступе Пакту.

Аргентина — Чили — Колумбија — Данска — Шпанија — Норвешка — Парагвај — Холандија —

Персија — Салвадор — Шведска — Швајцарска — Венецуела.

II. Први главни секретар Друштва народа.

Поштовани сер Џемс Ерик Дримонд. *К. С. М. С., С. В.*

Други део. Границе Угарске.

Чл. 27. — Границе Угарске биће одређене како следује — (видети приложену карту):

1. Са Аустријом

Од једне тачке која ће се одредити од прилике један километар западно од Антонијенхоф-а (источно од Китзе-а), тачке заједничке трима границама Угарске, Аустрије и Чехо-Словачке, ка југу и до коте 115, која се налази од прилике 8 километара југо-западно од Светог Јохана;

Линија, која ће се повући на терену тако да оставља потпуно на угарском земљишту железничку пругу Карлсбург—Чорна и да пролази западно од Кр. Јарндорфа и Вист-Сомерајна, а источно од Китзеа, Д. Јарндорфа, Никелсдорфа и Андау-а;

Одатле ка западу па до тачке, која ће се одредити, на јужној обали Најзидлерског Језера између Холинга и Хидегзеге;

Линија, која ће се повући на терену тако да пролази јужно од Памхагена остављајући у Угарској цео канал Ајнзерски као и споредну железничку пругу што иде на северо-запад полазећи од станице Мексико, сече Најзидлерско Језеро и пролази јужно од острва на коме се налази кота 117;

Одатле, ка југу па до коте 265 (Камење), од прилике на два километра југо-источно од Никича;

Линија, која ће се повући на терену тако да пролази источно од Цинкендорфа и Никича а западно од Немет Перестега и Кевешда;

Одатле, ка југо-западу па до коте 883 (Трот Ке) од прилике на 9 километара југо-западно од Кесега;

Линија, која ће се повући на терену тако да пролази југо-источно од Лоцманда, Олмонда и Либинга а северо-западно од Кесега и од пута који иде из овог места за Селамонфу;

Одатле, ка југу па до коте 234 од прилике на 7 километара северо-источно од Пинкаминдсента;

Линија, која ће се повући на терену тако да пролази источно од Рохолца и Нађанарда а западно од Бучинга и Дозмата, па преко кота 273, 160 и 241;

Одатле, у главном ка југо-западу до коте 353 од прилике 6 километара северо-северо-западно од Ст. Готхард-а;

Линија, која ће се повући на терену тако да пролази између Нађишарошлака и Пинкаминдсента, јужно од села Карачфа, Неметбикеша и Жаманд-а, затим преко коте 323 (Хохкогел);

Одатле, ка југо-западу па до тачке, која ће се одредити на вододелици басена Рабе (Рааб) и Муре од прилике на 2 километра источно од Токе, тачке заједничке трима границама Аустрије, Угарске и Државе Срба-Хрвата-Словенаца;

Линија, која ће се повући на терену тако да пролази источно од села Рабакестура, Неметлака и Нађифалве а западно од друма Радкерсбург-Ст. Готхард па преко коте 353 (Јанке Б.).

2. Са Државом Срба-Хрвата-Словенаца

Од горе назначене тачке ка истоку па до коте 313, од прилике на 10 километара јужно од Ст. Готхарда;

Линија, која ће се повући на терену тако да иде у главноме линијом која дели басен Рабе, на северу, од басена Муре, на југу;

Одатле ка југу па до коте 295 (од прилике на 16 километара северо-источно од Мурасомбат-а);

Линија, која ће се повући на терену тако да пролази источно од места Нађидолањи, Ориходош са железничком станицом, Капорнак, Домонкошфа и Кишсердахељи а западно од Котормањиа и Сомороца па преко коте 319 и 291;

Одатле ка југо истоку па до коте 209, од прилике на 3 километра западно од Немешнепа;

Линија, која ће се повући на терену тако да у главноме иде линијом што одваја басене Немешнепа, на северу, од Кебеле, на југу;

Одатле, ка југо-југо-истоку па до тачке која ће се одредити на Лендви јужно до коте 265;

Линија, која ће се повући на терену тако да пролази источно од места Кебелесентмартон, Житкец, Гентерхаза, Хидвег, Чента, Пинце а западно од Лендвајакабфе, Бедехазе, Габорјанхазе, Денеша, Лендва-Ајфалу-а;

Одатле, ка југо-истоку;

Ток Лендве низ воду;

За тим, ток Муре низ воду;

За тим, све до тачке где се она састаје са некадашњом границом Хрватске и Славоније, од прилике на 1 километар и 500 м. узводно од железничког моста између Бекењеша и Копронце;

Ток Драу-е (Драве) низ воду;

Одатле, ка југо-истоку па до тачке, која ће се одредити од прилике на 9 километара источно од Михољацдолњи-а;

Некадашња административна граница, између Угарске и Хрватске-Славоније, исправљена тако

да оставља потпуно на угарском земљишту железничку пругу Бекењеш—Барч заједно са станицом Гола;

Одатле, ка истоку па до коте 93, од прилике на 3 километра југо-западно од Барањавара;

Линија, која ће се повући на терену тако да пролази северно од места Торјанц, Леч и Бенге а јужно од Кашада, Беременда са железничком станицом и Илочке;

Одатле, ка северо-истоку па до тачке на току Дунава која ће се одредити на терену од прилике на 8 километара северно од коте 169 (Кишкесег);

Линија, која ће се повући на терену тако да пролази западно од Барањавара, Фехерцеглака и да оставља Држави Срба-Хрвата-Словенаца железничку пругу, која спаја обадва места непосредно на распутници северно од Барањавара и од Даљока, а источно од Иван-Дарде, Шарока, Удвара и Изабелафелда (заједно са његовом железничком пругом);

Одатле, ка истоку-северо-истоку па до тачке на току Киђоша од прилике на 3 километра источно-југо-источно од станице Бачмадараш;

Линија, која ће се повући на терену, тако да пролази између места Херчегсанто и Берек, па за тим иде у главном током Киђоша по обилазећи са севера Риђичу;

Одатле, ка истоку-северо-истоку па до тачке која ће се одредити на рукавцу Тисе (Тајсе) од прилике на 5½ километара источно-северо-источно од станице Хођош;

Линија, која ће се повући на терену, тако да пролази јужно од Кун-Баје, да сече железничку пругу од Субстице до Бачалмаша од прилике на 1 километар 500 м. источно од станице Чикерије, да сече

железничку пругу од Суботице до Кишкунхалаша од прилике на 5 километара јужно од станице Келебије и да пролази северно од Хоргоша и његове железничке станице а јужно од Рекес—Сентмихалителека ;

Одатле, ка југо-истоку па до Тисе :

Средња линија рукавца ;

Одатле, уз воду од прилике 5 километара па до тачке која ће се на терену одредити ;

Ток Тисе :

Одатле, у главноме ка истоку па до тачке, која ће се одредити на терену од прилике на 4 километра југо-западно од станице Кишсомбора, од прилике источно-југо-источно од коте 84 и југо-југо-западно од коте 83, а која је заједничка трима границама Румуније, Угарске и Државе Срба-Хрвата-Словенаца ;

Линија, која ће се повући на терену и која прелази између места Ђала и Осентивана и између Обеб-а и Кибеказе.

3. Са Румунијом

Од горе назначене тачке ка истоку-северо-истоку па до тачке, која ће се одредити на Моришу од прилике на 3 километра и 500 м. узводно од моста на железничкој прузи између Мака и Сегеда,

Линија која ће се одредити на терену ;

Одатле, ка југо-истоку, за тим ка северо-истоку па до тачке, која ће се одредити од прилике на 1 километар јужно од станице Нађилак ;

Ток реке Мароша уз воду ;

Одатле, ка северо-истоку па до изпадног дела административне границе између жупаније Чанадске и Арадске северо-северо-западно од Неметперега ;

Линија која се има повући на терену тако да пролази између Нађилака и железничке станице ;

Одатле ка истоку-северо-истоку па до једне тачке која ће се одредити на терену између места Батоње и Торње ;

Ова административна граница тако да прелази северно од Неметперега и Кишперега ;

Одатле па до коте 123 (од прилике на 1 километар 200 м. источно од Магошлигета), заједничке тачке трима границама Угарске, Румуније и Чехо-словачке (рутенска територија) ;

Линија, која ће се повући на терену тако да пролази западно од Нађиварјаша, Кишварјаша и Нађиратоша, источно од Домбеђихаза, Кевермеша и Елека, западно од Отлака, Нађи-Пела, Була-Варсанда, Анта и Илиеа, источно од Була, Була-Вариа и Катеђана, тако да сече железничку пругу од Нађисалонта до Була од прилике на 12 километара од Нађисалонта а између двеју раскрсница које постају укрштањем ове пруге са пругом од Сегхалома ка Ердеђараку ; да пролази источно од Мехкерека, западно од Нађисалонта и Марцихаза, источно од Геста, западно од Атиаша, Олах-Ст. Миклоша и Ројта, источно од Игра и Харсања, западно од Керешсега и Кереш-Тарјана, источно од Закала и Берек-Бесермења, западно од Борша, источно од Артанда, западно од Нађи-Сантоа, источно од Нађи-Керекиа, западно од Пелбартиде и Бихардиосега, источно од Киш-Марије, западно од Чокаљи-а, источно од Нађилете и Алможда, западно од Ер-Селинда, источно од Багамера, западно од Ер-Кенежа и Ер-Михаљифалва, источно од Ст.-Берђи-Абрања и Пенеслека западно од Санисло-а, Бере-Чомакеша, Фења, Чаналоша, Бервеља и Домахиде, источно од Валаја, западно од Ченгер-Багоша и Овариа, источно од Ченгер-Ујфалуа западно од Даре, источно од Ченгера и Комлод-Тотфалуа,

западно од Нете-а, источно од Нађи-Геца, западно од Сараз-Берека, источно од Мехтелека, Гарболса и Нађи-Хадоса, западно од Фертеш-Алмана, источно од Киш-Ходоса, западно од Нађи-Палада, источно од Киш-Палада и Магошлигета.

4. Са Чехо-Словачком :

Од горе описане коте 123 ка северо-западу па до тачке која ће се одредити на току Батара од прилике 1 километар источно од Магошлигета ;

Линија, која ће се одредити на терену ;

Одатле, ток Батара низ воду ;

Одатле па до тачке, која ће се одредити низводно од Бадало-а а у близини овог села ;

Ток Тисе низ воду ;

Одатле ка северо-северо-западу па до тачке, која ће се одредити на терену северо-источно од Дароча ;

Линија, која ће се повући на терену тако да оставља на рутенској територији Чехо-Словачке Државе места Бадало, Чома, Мачола, Астељи и Деда, а на угарској територији места Берег-Сурањи и Дароч ;

Одатле, ка северо-западу па до утоке Фекете-Визе у Чаронду ;

Линија, која ће се повући на терену тако, да пролази преко коте 179 и оставља на рутенској територији места Мезе-Касоњи, Лоњај Тн., Дегенфелд Тн., Хеђен, Хорвати Тн., Комјати Тн. а на угарској територији места Керек Горонд Тн., Берки Тн. и Барабаш ;

Одатле, па до тачке, која ће се одредити на терену низводно од одминистративне границе између *жеупанија* Саболч и Берег ;

Ток Чаронде низ воду ;

Одатле, ка западу па до тачке где горе назначена граница, долазећи с десне обале, сече ток Тисе ;

Линија, која ће се повући на терену ;

Одатле, низ воду па до тачке која ће се одредити на терену источно-југо-источно од Таркањиа ;

Ток реке Тисе ;

Одатле, у главном ка западу па до тачке на току Роњиве од прилике на 3 километра 700 м. северно од моста између вароши и станице Шатораља-Ујхељи ;

Линија, која ће се повући на терену тако да остану Чехо-Словачкој места Таркањи, Пербењик, Ореш, Киш-Кевешд, Бодрог-Сердахељи, Бодрог-Сог и Борши а Угарској места Дамоц, Лаца, Розвађи, Пацин, Карош, Фелше-Берецки, која прелази преко реке Бодрог, пресеца железнички тријангл југо-источно од Шатораља-Ујхељиа, пролази источно од ове вароши, тако да цела железничка пруга Каша—Чап остаје на чехо-словачкој територији ;

Одатле, уз воду до тачке која лежи у близини коте 125 од прилике на 1 километар 500 м. јужно од Алшомихаљиа ;

Ток реке Роњиве ;

Одатле, ка северозападу па до тачке на току Хернада, на висини коте 167, на десној обали југо-источно од Абаујнадашда ;

Линија, која ће се повући на терену тако да иде у главном вододелницим између басена Роњиве, на истоку, и Божве, на западу, но да пролази од прилике на 2 километра источно од Пустафалуа, на скреће код коте 896 ка југо-западу, а да сече докоти 424 пут Каша—Шатораља и да пролази јужна од Абаујнадашда ;

Одатле, низ воду па до тачке која ће се одредити на терену од прилике на 1 километар 500 м. југо-западно од Абаујвара ;

Ток Хернада ;

Одатле, ка западу па до коте 330 од прилике на 1 километар 500 м. југо-југо-западно од Перењиа ;

Линија, која ће се повући на терену тако да оставља Чехо-Славачкој места Миглецнемети и Перењи а Угарској Торњиошнемети ;

Одатле, ка западу па до коте 291 од прилике на 3 километара 500 м. југо-источно од Јанок-а ;

Вододелница између Басена Бодве, на северу, и Ракаце, на југу, остављајући на Угарској територији пут ка коси југо-источно од Буците ;

Одатле, ка западу-северо-западу па до коте 431 од прилике на 3 километра југо-западно од Торне ;

Линија, која ће се повући на терену тако да оставља Чехо-Словачкој места Јанок, Торнахорвати и Бодвавендеги а Угарској насеобине Торнасент-јанаб и Хидвегардо ;

Одатле, ка југо-западу од коте 365 од прилике на 12 километара југо-југо-источно од Пелшеца ;

Линија, која ће се повући на терену тако да пролази преко коте 601, 381 (на путу Рожњио—Еделењи), 557 и 502 ;

Одатле ка југо-западу па до коте 305 од прилике на 7 километара северо-западно од Путнока ;

Вододелница између басена Шајеоа на западу, и Сухе и Келемариа на истоку ;

Одатле, ка југо-југо западу па до коте 278 јужно од утоке Шајоа у Риму ;

Линија, која ће се повући на терену и то тако да оставља Угарској железничку станицу у Бан-ревеу допуштајући пак да се на случај потребе подигне на Чехо-словачкој територији веза између пруге од Пелшоца и Лошонца ;

Одатле, ка југо-западу па до коте 485 од прилике на 10 километара источно-северо-источно од Шалготарјана ;

Линија, која ће се повући на терену, тако да оставља Угарској места и руднике Зађива-Рона и Шалго и да пролази јужно од станице Сомош—Ујфалу ;

Одатле, ка северо-западу па до коте 391 од прилике на 7 километара источно од Литкеа ;

Линија, која иде у главном косом што оивичава са северо-истока басен Доброде и прелази преко коте 446 ;

Одатле, ка северо-западу па до тачке, која ће се одредити на току Ејпела (Ироли-а) од прилике на 1 километар 500 м. северо-источно од Тарноца ;

Линија, која ће се повући на терену, тако да прелази преко коте 312 а између Тарноца и Калонде ;

Одатле, ка југо-западу па до тачке која ће се одредити на окуци Ејпела од прилике на 1 километар јужно од Тешмага ;

Ток Ејпела низ воду ;

Одатле, ка западу па до тачке која ће се одредити на току Ејпел-а од прилике на 1 километар западно од Теса-е ;

Линија, која ће се повући на терену тако да пролази јужно од станице Иполишага и да оставља потпуно на чехо-словачком земљишту железничку пругу од Иполишага до Чате и огранак пруге ка Корпани (Карпфен), а Угарској места Бернеце и Теша ;

Одатле ка југу, па до његовог утока у Дунав ;

Ток Ејпел-а низ воду ;

Одатле, уз воду па до тачке која ће се одредити на терену од прилике на 2 километра источно од Антонијенхоф-а (источно од Китзе-а) ;

Главна Матица Дунава ;

Одатле ка западу па до тачке која ће се одредити на терену од прилике 1 километар западно од Антонијенхофа (источно од Китзе-а) заједничке тачке према границама Аустрије, Угарске и Чехо-Словачке; Линија, која ће се повући на терену.

Чл. 28. — У овом Уговору описане границе повучене су, што се тиче њихових одређених делова, на карти у размери 1 : 1.000.000 приложеној овом Уговору. У случају размимоилажења између текста и карте, веродостојан биће текст.

Чл. 29. — Комисије за разграничавање, чији је састав предвиђен овим Уговором или ће бити одређен којим уговором између Главних Сила савезничких и удружених и неколицине или ма које заинтересоване државе, повући ће ове границе на терену.

Оне ће имати сву власт не само за одређивање делова дефинисаних под именом »линија која ће се повући на терену« него и, ако то затражи једна од заинтересованих Сила и ако комисија нађе за сходно, да изврше ревизију делова, дефинисаних административним међама (с изузетком међународних граница какве су постојале у августу 1914 год., према којима ће се улога комисија ограничити на проверавање граничних дирека или белуга). Оне ће се трудити у оба ова случаја да се што више придржавају дефиниција датих у уговорима, водећи рачуна колико је год могуће о административним међама и месним економским приликама.

Комисијске одлуке доносиће се већином гласова и биће обавезне за заинтересоване стране. Обе заин-

тересоване државе подносиће, равним делом, трошкове комисија за разграничавање.

Чл. 30. — Што се тиче граница одређених речним током изрази »ток« или »матица« употребљени у описима овога уговора, значе с једне стране, за непловне реке, средишњу линију тока реке или њеног главног рукава а с друге стране, за пловне реке, средишњу линију главне матице за пловидбу. При свем том, оставља се комисијама за разграничавање предвиђеним овим уговором да одлуче, да ли ће се гранична линија мењати с могућим измештањима овако дефинисаног тока или матице или ће она бити коначно утврђена положајем у коме се налази ток или матица у тренутку када овај уговор ступи у важност.

Чл. 31. — Разне заинтересоване државе обавезују се да прибаве комисијама све документе потребне за њихове радове, а нарочито оверене преписе записника о утврђивању садашњих или пређашњих граница, све карте великих размера којих има, геодетске податке, извршена и необјављена снимања, податке о премештању пограничних речних корита.

Оне се осем тога обавезују, да ће наредити месним властима да саопштавају комисијама све документе, кадастре и баштинске књиге и да им, на њихов захтев, прибаве све податке о својини, економским струјама и друга потребна обавештења.

Чл. 32. — Разне заинтересоване стране обавезују се да помажу комисијама за разграничавање, било непосредно, било посредством месних власти, у свему што се односи на превоз, стан, радну снагу,

материјале (диреке, белеге) потребне за извршење мисије.

Чл. 33. — Разне заинтересоване стране обавезују се да очувају тригонометријске репере, сигнале, граничне дирeке и белеге, које је наместила комисија.

Чл. 34. — Белеге ће бити тако намештене да се једна види од друге; оне ће бити нумерисане и њихово место и њихов број биће забележени на једном картографском документу.

Чл. 35. — Коначни записници о разграничавању, придодате карте и документа израдиће се у три примерка, од којих ће се два предати Влади сваке од пограничних сила, а трећи предаће се влади Француске Републике, која ће их Силама потписницама овога Уговора послати у овереним преписима.

Трећи део. Политика Европске Клаузуле.

Одељак први. Италија

Чл. 36. — Угарска се одриче, у колико се ње тиче, у корист Италије свих права и потраживања на територије некадашње Аустро-Угарске Монархије које су признате као саставни део Италије сходно члану 36. алинеја 1. Уговора о Миру закљученог 10. септембра 1919. између савезничких и удружених Сила и Аустрије.

Чл. 37. — Италија неће ништа дуговати због тога што постаје сопственик »Palazzo Venezia« у Риму.

Чл. 38. — У року од три месеца Угарска ће вратити Италији све вагоне талијанских железница, који су пре почетка рата прешли у Аустрију а сада се налазе у Угарској.

Чл. 39. — Изузетно од члана 252. Десетог дела (Економске клаузуле) лица, која своје обично место становања имају на територијама некадашње Аустро-Угарске Монархије пренесеним на Италију сходно члану 36. алинеја 1. Уговора о Миру са Аустријом, а која су се за време рата налазила изван територија некадашње Аустро-Угарске Монархије или су била ухапшена, интернирана, или евакуисана, користиће се у свој потпуности одредбама предвиђеним у члановима 235. и 236. Десетог Дела (Економске клаузуле) овога Уговора.

Чл. 40. — Пресуде, које су после 4. августа 1914. изrekli судови на територијама, сходно члану 36. алинеја 1. Уговора о миру са Аустријом, пренесеним на Италију у споровима грађанским и трговачким између становника речених територија и припадника некадашње краљевине Угарске, биће извршене тек пошто нови суд, који се установи место старог на тим територијама, даде *ексекватуру*.

Све пресуде за политичке злочине и преступе, које су судске власти некадашње аустро-угарске Монархије изрекле после 4. августа против италијанских припадника или противу оних који италијанску народност добивају на основу овога уговора сматраће се као поништене.

Одељак други. Држава Срба-Хрвата-Словенаца.

Чл. 41. — Угарска признаје, као што су то већ учиниле савезничке и удружене Силе, потпуну независност Државе Срба-Хрвата-Словенаца.

Чл. 42. — Угарска се одриче, у колико се ње тиче, у корист Државе Срба-Хрвата-Словенаца, свих права и правих основа на територије некадашње аустро-угарске монархије, које лежи изван граница Угарске, онако како их је описао у члану 27. Другог Дела (Границе Угарске) и признао овај Уговор или сваки други уговор, закључен у циљу уређења садашњих питања, као саставни део Државе Срба-Хрвата-Словенаца.

Чл. 43. — Једна комисија састављена од седам чланова, од којих ће пет поставити Главне Силе савезничке и удружене, једног Држава Срба-Хрвата-Словенаца и једног Угарска, образоваће се за петнаест дана од ступања у важност овога Уговора са задатком да на самоме месту утврди граничну линију, како је описана у члану 27. Другог Дела (Границе Угарске).

Чл. 44. — Држава Срба-Хрвата-Словенаца признаје и потврђује, према Угарској своју обавезу да усвоји, да се унесу у један уговор са Главним Силама савезничким и удруженим прописи, које те Силе буду сматрале као потребне ради заштите у Држави Срба-Хрвата-Словенаца интереса оних становника, који се од већине становништва разликују по раси, по језику или по вери; као и ради заштите слободе транзита и једног правичног режима за трговину других Народа.

Сразмера и природа финансијских терета Угарске, које ће Држава Срба-Хрвата-Словенаца имати да поднесе због територије која се ставља под њено суверенство, утврдиће се саобразно члану 186. Деветог Дела (Финансијске Клаузуле) овога Уговора.

Доцније конвенције расправиће сва питања која овај Уговор не буде расправио, а која би уступање речене територије могло изазвати.

Одељак трећи. Румунија.

Чл. 45. — Угарска се одриче, у колико се ње тиче, у корист Румуније свих права и правних основа на територије некадашње аустро-угарске монархије, које леже изван граница Угарске, онако како су ове описане у члану 27. Другог Дела (Границе Угарске) и које су признате као саставни део Румуније саобразно овом Уговору или по ком другом уговору закљученом у циљу регулисања садашњих питања.

Чл. 46. — Једна комисија састављена од седам чланова, од којих ће петорицу поставити Главне Силе савезничке и удружене, једног Румунија и једног Угарска, образоваће се за петнаест дана од ступања у важност овог Уговора да на самоме месту утврди граничну линију како је предвиђена у члану 27.—30. Другог Дела (Границе Угарске).

Чл. 47. — Румунија признаје и потврђује, према Угарској, своју обавезу да усвоји да се унесу у један уговор са Главним Силама савезничким и удруженим прописи, које те силе буду сматрале као потребне ради заштите у Румунији интереса оних становника, који се од већине становништва разликују по раси, по језику или по вери, као и ради заштите слободе транзита и једног правичног режима за трговину других народа.

Сразмера и природа финансијских терета Угарске, које ће Румунија имати да поднесе због територије која се ставља под њено суверенство, утврдиће

се саобразно члану 186. Деветог Дела (Финансијске Клаузуле) овога Уговора.

Доцније конвенције расправиће сва питања, која овај уговор не буде расправио, а која би уступање речене територије могло изазвати.

Одељак четврти. Држава Чехо-Словачка.

Чл. 48. — Угарска признаје као што су то већ учиниле Силе савезничке и удружене потпуну независност Државе Чехо-Словачке која ће обухватити аутономну територију Рутена јужно од Карпата.

Чл. 49. — Угарска се одриче, у колико се ње тиче, у корист Државе Чехо-Словачке свих права и правних основа на територије некадашње аустро-угарске монархије, које леже преко граница Угарске, онако како су ове утврђене у члану 27. Другог Дела (Границе Угарске), а које су признате као саставни део Чехо-Словачке саобразно овом Уговору или ма коме другом уговору закљученом у циљу регулисања садашњих питања.

Чл. 50. — Једна комисија састављена од седам чланова, од којих ће петорицу поставити Главне Силе савезничке и удружене, једног Држава Чехо-Словачка и једног Угарска, образоваће се за петнаест дана од ступања у важност овога Уговора, да на самоме месту утврди граничну линију, која је описана у члановима 27.—40. Другога Дела (Границе Угарске).

Чл. 51. — Чехо-Словачка Држава се обавезује да неће подизати никакво војно утврђење на оном делу своје територије, који лежи на десној обали Дунава јужно од Братиславе (Пресбурга).

Чл. 52. — Сразмера и природа финансијских терета Угарске, које ће Држава Чехо-Словачка имати да поднесе због територије која се ставља под њено суверенство, утврдиће се саобразно члану 186. Деветог Дела (Финансијске клаузуле) овога Уговора.

Доцније конвенције расправиће сва питања, која овај Уговор не буде предвидио и која би уступање речене територије могло изазвати.

Одељак пети. Фијума.

Чл. 53. — Угарска се одриче свих права и правних основа на Фијуму и околне територије, које су припадале некадашњој Угарској Краљевини, и налазе се у границама које ће се доцније одредити.

Угарска се обавезује да ће признати одредбе које ће поводом ових територија, а нарочито односно држављанства становника, бити донесене у уговорима намењеним уређењу садашњих питања.

Одељак шести. Заштита мањина.

Чл. 54. — Угарска се обавезује да прописи овог одељка буду признати као основни закони, да ни један закон, ни једна уредба, ни једна службена радња не буду у противречности или у опреци с тим прописима и да ни један закон, ни једна уредба и ни једна службена радња немају већу важност него они.

Чл. 55. — Угарска се обавезује, да свима својим становницима пружи пуну и потпуну заштиту њиховог живота и њихове слободе, без обзира на рођење, народност, језик, расу или веру.

Сви становници Угарске имаће право на слободно вршење, како јавно тако и приватно, сваке вере,

религије или веровања, чије исповедање не би било у супротности са јавним поретком и моралом.

Чл. 56. — Угарска признаје као угарске припаднике, пуноправно и без икакве формалности, сва лица, која имају завичајно право (*pertinenza*) на угарској територији на дан ступања у важност овога уговора, а која нису припадници једне друге државе.

Чл. 57. — Угарско држављанство добиће пуноправно, самим тим што је рођено на угарској територији, свако лице, које по своме рођењу не може да се користи каквим другим држављанством.

Чл. 58. — Сви угарски припадници биће равни пред законом и уживаће иста грађанска и политичка права, без обзира на расу, језик или веру.

Разлика у вери, веровању или вероисповести не сме да смета ни једном угарском припаднику у погледу уживања грађанских и политичких права, као за пријем у јавна звања, службе и почasti или за обављање разних занимања и индустрија.

Никакво ограничење неће се прописати против слободе употребе ма којег језика од стране сваког угарског припадника, било у односима приватним или трговачким, било у погледу вере, штампе, или издања ма које врсте, било на јавним зборовима.

Ма да је угарска Влада завела службени језик, подесне олакшице биће дате угарским припадницима, који се служе другим језиком а не мађарским, ради употребе њиховога језика пред судовима, било усмено било писмено.

Угарски припадници, који образују етничке, верске или језичне мањине, уживаће исто поступање и исте гаранције правно и фактички као и остали

угарски припадници. Они ће нарочито имати исто право да о своме трошку подигну, управљају и надзиравају добротворне, верске или друштвене установе, школе и друге васпитне заводе, с правом да у њима слободно употребљују свој властити језик и да исповедају своју веру.

Чл. 59. — У погледу јавне наставе, угарска Влада у градовима и срезовима (дистриктима), у којима су знатним делом настањени угарски припадници, чији је језик други а не мађарски, даће подесне олакшице да би се у основним школама деци тих угарских припадника обезбедило образовање на њиховом властитом језику. Овај пропис неће спречити угарску Владу да огласи као обавезно учење мађарског језика у реченим школама.

У градовима и срезовима (дистриктима), у којима су знатним делом настањени угарски припадници, који образују етничке, верске или језичне мањине, овим мањинама има се обезбедити правичан удео у коришћењу и употреби свих оних сума из јавних прихода, које државни буџет, општински или други буџети буду наменили васпитању, вери или доброчинству.

Чл. 60. — Угарска усваја, у колико се прописи претходних чланова овога одељка тичу лица, која припадају разним верским или језичним мањинама, да ови прописи сачињавају обавезе од међународног интереса и да се стављају под гаранцију Друштва Народа. Они не могу бити измењени без пристанка већине Савета Друштва Народа. Силе савезничке и удружене представљене у Савету обавезују се свака за себе, да неће одрећи свој пристанак ни једној из-

мени речених чланова, на коју у прописаној форми буде пристала већина Савета Друштва Народа.

Угарска усваја, да сваки члан Савета Друштва Народа има право да упозори Савет на сваку повреду или опасност од повреде ма које од ових обавеза и да Савет може поступити на такав начин или дати таква упуства, каква, у свакој прилици, буду изгледала као подесна и успешна.

Угарска осем тога усваја, у случају разилажења у мишљењу између угарске владе и једне ма које од Сила савезничких и удружених, члана Савета Друштва Народа, у питањима правним или фактичним која се тичу ових чланова, да се то разилажење сматра као једна размирица међународног карактера према члану 14. Пакта Друштва Народа. Угарска Влада усваја, да се свака размирица ове врсте, ако то друга страна затражи, упути Сталном Међународном Суду. Одлука Сталног Суда биће без апелате и имаће исту снагу и вредност као и одлука која се доносе на основу члана 13. Пакта.

Одељак седми. Клаузуле о држављанству.

Чл. 61. — Свако лице, које има завичајно право (*pertinenza*) на једној територији, која је раније била саставни део некадашње аустро-угарске монархије, добиће пуноправно и са искључењем угарског држављанства држављанство оне државе која врши суверенство на реченој територији.

Чл. 62. — Без обзира на пропис члана 61. лица која су добила завичајно право после 1. јануара 1910. на једној територији пренесеној на Државу Срба, Хрвата и Словенаца или на Државу Чехо-Словачку на основу овога уговора добиће српско-хрватско-

словеначко или чехо-словачко држављанство само под погодбом да зато добију одобрење Државе Срба-Хрвата-Словенаца или Државе Чехо-Словачке, према случају.

Ако одобрење о коме се говори у претходној алинеји није тражено или је одбијено, заинтересовани добиће самим тим држављанство оне државе, која врши суверенство на територији на којој су пређе имали завичајно право.

Чл. 63. — Лица старија од 18 година, која губе своје угарско држављанство а пуноправно добијају једно ново држављанство на основу члана 61, имаће могућност, за време од године дана, рачунајући од ступања у важност овога уговора, да оптирају за држављанство оне државе, у којој су имали своје завичајно право пре него што су добила своје завичајно право на пренесеној територији.

Опција мужа повући ће опцију жене а опција родитеља повући ће опцију њихове деце испод 18 година. Лица, која су употребила горе предвиђено право опције, дужна су да у току од дванаест наредних месеци пренесу свој домицил у државу у чију су корист оптирали.

Она ће бити слободна да сачувају непокретна добра која им припадају на територији друге државе, у којој би имали свој домицил пре своје опције.

Она могу собом понети своја покретна добра сваке врсте. У том погледу им при улазу ни при излазу неће бити наметнута никаква дажбина или такса.

Чл. 64. — Лица, која имају завичајно право на једној територији, што је била саставни део аустро-угарске монархије, и која се ту разликују од већине

становништва по раси и по језику, моћи ће, у року од шест месеци од ступања у важност овога Уговора, да оптирају за Аустрију, Угарску, Италију, Пољску, Румунију, Државу Срба-Хрвата-Словенаца или Државу Чехо-Словачку, према томе да ли је већина становништва састављена из лица која говоре исти језик и исте су расе као и та. Наређења члана 63. која се тичу употребе права опције, примењиваће се на вршење права признатог овим чланом.

Чл. 65. — Високе Стране Уговорнице обавезују се, да ничим неће спречавати вршење права опције предвиђеног овим уговором или уговорима који су закључени између Сила савезничких и удружених, и Немачке, Аустрије или Русије или између самих речених Сила савезничких и удружених и и који допуштају заинтересованима да добију свако друго држављанство које би им било приступачно.

Чл. 66. — Удате жене имаће исти положај као њихови мужеви, а деца испод осамнаест година имаће исти положај као њихови родитељи у свему што се односи на примену одредаба овога одељка.

Одељак седми. Политичке клаузуле о неким европским државама.

1. Белгија

Чл. 67. — Угарска, признајући да уговори од 19. априла 1839. који су пре рата утврђивали режим Белгије, не одговарају више садашњим приликама пристаје, у колико се ње тиче, да те уговоре укине, и обавезује се већ од сада да прими све конвенције и да их се придржава ма какве оне биле, које буду закључиле Главне Силе савезничке и удружене, или

неке од њих са Владама белгијском и холандском, у циљу да замене речене уговоре од 1839. Ако буде захтевано њено формално приступање овим конвенцијама или појединим њиховим прописима, Угарска се већ од сада обавезује да то учини.

2. Луксембург

Чл. 68. — Угарска изјављује да одобрава, у колико се ње тиче, укидање режима неутралности Великог Војводства Луксембуршког и прима унапред све међународне погодбе које закључе Силе савезничке и удружене односно Великог Војводства.

3. Шлезвиг

Чл. 69. — Угарска изјављује, да признаје, у колико се ње тиче, све одредбе закључене између Сила савезничких и удружених и Немачке, које се односе на територије чије је напуштање наметнуто Данској Уговором од 30. октобра 1864.

4. Турска и Бугарска

Чл. 70. — Угарска се обавезује, да призна и одобри, у колико се ње тиче све погодбе, које ће Силе савезничке и удружене закључити или су закључиле са Турском и Бугарском а тичу се ма каквих права, интереса и повластица на које би Угарска или угарски припадници могли полагати у Турској или Бугарској и који нису предмет овога Уговора.

5. Аустрија

Чл. 71. — Угарска се одриче у корист Аустрије свих права и правних основа на територије некадашње Краљевине Угарске, које се налазе изван граница Угарске, као што су одређене у члану 27.—1^о. Другог Дела (Границе Угарске).

Једна комисија састављена из седам чланова, од којих ће петорицу поставити Главне Силе савезничке и удружене, једног Угарска и једног Аустрија, образоваће се за петнаест дана од ступања у важност овога Уговора да на самом месту утврди горе предвиђену граничну линију.

Држављанство становника, на које се односи овај члан, одредиће се сходно одредбама чланова 61, 63. до 66.

6. Русија и руске државе.

Чл. 72. — 1. — Угарска признаје и обавезује се да ће поштовати, као сталну и неотуђиву независност свих територија, које су биле саставни део некадашњег Руског Царства на дан 1. августа 1914.

Саобразно одредбама унетим у члан 193. Деветог Дела (Финансијске Клаузуле) и у члан 227. Десетог Дела (Економске Клаузуле) овога Уговора, Угарска коначно признаје, у колико се ње тиче, поништење Брест-Литовских Уговора, као и свих других уговора, споразума или конвенција закључених између некадашње аустро-угарске Владе и максималистичке Владе у Русији.

Силе савезничке и удружене изречно задржавају права Русије, да од Угарске добије све повраћаје и накнаде штета, који се оснивају на начелима овога уговора.

2. — Угарска се обавезује да призна пуну вредност свих уговора и погодаба, која би Силе савезничке и удружене закључиле са државама које су се образовале или ће се образовати на свима територијама или на једном делу некадашњег Руског Царства, онако како је оно било на дан 1. августа 1914. и да призна границе ових држава онако како ће оне на овај начин бити утврђене.

Одељак осми. Општи прописи.

Чл. 73. — Независност Угарске је неотуђива осим са пристанком Савета Друштва Народа. Следствено, Угарска се обавезује, да ће се уздржати, осем са пристанком реченог Савета, од сваког акта, који би такав био да би могао довести у питање њену независност, непосредно или посредно, и којим путем то било, нарочито, и то до њеног пријема за члана Друштва Народа, путем учешћа у пословима једне друге државе.

Чл. 74. — Угарска изјављује, да признаје већ од сада и усваја границе Бугарске, Грчке, Угарске, Пољске, Румуније, Државе Срба-Хрвата-Словенаца и Државе Чехо-Словачке, онако како Главне Силе савезничке и удружене те границе буду утврдиле.

Угарска се обавезује да призна пуну вредност Уговора о Миру и придодатих Конвенција, које су или које ће Силе савезничке и удружене закључити са Силама, које су се борили уз некадашњу аустро-угарску монархију, да усвоји прописе, који су или ће бити донети у погледу територија некадашње Немачке Царевине, Аустрије, Краљевине Бугарске и турског царства, и да призна нове државе у границама, које су им на овај начин утврђене.

Чл. 75. — Угарска се одриче, у колико се ње тиче, у корист Главних Сила савезничких и удружених свих својих права и правних основа на територије, које су пређе припадале некадашњој аустро-угарској монархији, и које, пошто леже изван граница Угарске, онаких какве су описане у члану 27. Другога Дела (Границе Угарске), за сад нису предмет никакве друге намене. Угарска се обавезује, да при-

зна прописе, које Главне Силе савезничке и удружене буду донеле у погледу тих територија, нарочито о држављанству становника.

Чл. 76. — Ниједан становник с територија некадашње аустро-угарске монархије не може бити узнемираван или кињен, било због свога политичког држања од 28. јула 1914. па до коначног признања суверенства на тим територијама, било због регулисања његовог држављанства према овом Уговору.

Чл. 77. — Угарска ће без одлагања предати заинтересованим Владама савезничким и удруженим архиве, регистре, планове, исправе и документе сваке врсте, који припадају грађанским, војним, финансијским, судским или другим администрацијама уступљених области. Ако су неки од ових докумената, архива, исправа или планова били измењени, њих ће Угарска вратити на захтев заинтересованих Влада савезничких и удружених.

У случају да се архиве, регистри, планови, исправе или документи, о којима говори прва алинеја а који немају војни карактер, тичу и угарских администрација па би, следствено, њихова предаја била штетна за ове последње, Угарска се обавезује, под условом узајамности да их саопшти заинтересованим Владама савезничким и удруженим.

Чл. 78. — Интереси становника, нарочито у погледу њихових грађанских права, њихове трговине и обављања њиховог занимања, биће уређени засебним конвенцијама између Угарске и сваке од држава на коју је пренесена једна територија некадашње Краљевине Угарске или које су постале услед распада некадашње аустро-угарске монархије.

Четврти део: Угарски интереси изван Европе.

Чл. 79. — Изван својих међа, онаквих какве је утврдио овај Уговор, Угарска се одриче, у колико се ње тиче свих права, правних основа и повластица ма које врсте на или односно свих територија изван Европе, који су могли припадати некадашњој аустро-угарској монархији или њеним савезницима, као и свих права, правних основа или повластица, који су могли, ма по каквом основу, припадати њој наспрам Сила савезничких и удружених.

Угарска се обавезује већ од сада да призна и усвоји мере које су предузеле или ће предузети Главне Силе савезничке и удружене, у споразуму ако има томе места са трећим Силама, у циљу да се регулишу последице прописа који претходи.

Одељак први. Мароко.

Чл. 80. — Угарска, у колико се ње тиче, одриче се свих права, правних основа или повластица који су проистицали у њену корист из општег Акта Алгесираског од 7. априла 1916., из француско-енглеских споразума од 9. фебруара 1909. и 4. новембра 1911. Сматрају се као укинута почевши од 12. августа 1914. сви уговори, споразуми, погодбе или приватно-правни уговори закључени између Владе некадашње аустро-угарске монархије и Шерифског Царства.

Ни у ком случају Угарска се не сме позивати на ове акте и она се обавезује да ни на какав начин не интервенише у преговоре који се буду могли водити између Француске и других сила односно Марока.

Чл. 81. — Угарска изјављује, да прима све последице установљења протектората Француске у

Мароку, који је Влада некадашње аустро-угарске монархије признала, и да се одриче режима капитулација у Мароку, у колико се ње тиче.

Ово одрицање важи од 12. августа 1914.

Чл. 82. — Шерифска Влада имаће потпуну слободу акције да уреди статут и погодбе настањивања угарских припадника у Мароку. Угарски штићеници, посредници и ортаци земљораднички сматраће се да су од 12. августа 1914. престали да уживају повластице, које су уживали у том својству и биће подвргнути општем праву.

Чл. 83. — Сва покретна и непокретна права некадашње аустро-угарске монархије у Шерифском Царству прелазе пуноправно на Магхзен без икакве накнаде.

У том погледу сматраће се да у добра и имања некадашње аустро-угарске монархије спадају сва имања Круне као и приватна добра некадашњег владарског дома Аустро-Угарске.

Са свима покретним и непокретним правима која су у Шерифском Царству својина угарских припадника поступаће се саобразно Одељцима III. и IV. Десетог Дела (Економске Клаузуле) овога Уговора.

Рударска права, која би угарским припадницима признао Изборни Суд установљен на основу мароканске рударске уредбе имаће исту судбину као и добра која су у Мароку својина угарских припадника.

Чл. 84. — Угарска Влада обезбедиће пренос на лице, које буде означила Француска Влада, оних акција, које представљају удео Угарске у капиталу Мароканске Државне Банке. Ово лице исплатиће

заинтересованима ону вредност тих акција, коју одреди Државна Банка.

Чл. 85. — Мароканска роба користиће се при улазу у Угарску режимом који се примењује на француску робу.

Одељак други. Египат.

Чл. 86. — Угарска изјављује да признаје протекторат, који је велика Британија објавила над Египтом 18. децембра 1914. и да се одриче, у колико се ње тиче, режима капитулација у Египту.

Ово одрицање важи од 12. августа 1914.

Чл. 87. — Сви уговори, споразуми, погодбе или приватно-правни уговори закључени између Владе некадашње аустро-угарске монархије и Египта сматрају се као укинута од 12. августа 1914.

Ни у ком случају Угарска се не може позивати на ове акте и она се обавезује, да ни на какав начин не интервенише у преговорима, који се буду могли водити између Велике Британије и других Сила односно Египта.

Чл. 88. — Док не ступи у важност египатско законодавство о судском уређењу, по коме би се установили судови са потпуном надлежношћу, Његова Висост Султан постараће се путем указа за вршење судске власти над угарским припадницима и њиховом својином пред енглеским консуларним судовима.

Чл. 89. — Египатска Влада имаће потпуну слободу акције да уреди статут и погодбе настањивања угарских припадника у Египту.

Чл. 90. — Угарска даје, у колико се ње тиче, своје одобрење да се укине или измени, онако како египатска Влада сматра за потребно, указ, који је издало Његово Височанство Кедив 28. новембра 1904, а који се тиче Комисије Египатског Јавног Дуга.

Чл. 91. — Угарска пристаје, колико се ње тиче, да се пренесе на Владу Његовог Британског Величанства она власт, коју је Његовом Величанству Султану поверила конвенција потписана у Цариграду 29. октобра 1888. о слободној пловидби у Суецком Каналу.

Она се одриче сваког учешћа у приморском, санитетском и карантинском египатском Савету и пристаје, у колико се ње тиче, да се надлежност тога Савета пренесе на египатске власти.

Чл. 92. — Сва добра и имања некадашње аустро-угарске монархије у Египту пуноправно прелазе на Египатску Владу, без икакве накнаде. У том погледу сматраће се да у добра и имања некадашње аустро-угарске монархије спадају сва имања Круне као и приватна добра некадашњег владалачког дома Аустро-Угарске.

Са свима покретним и непокретним добрима, која су у Египту својина угарских припадника, поступиће се саобразно Одељцима III. и IV. Десетог Дела (Економске Клаузуле) овога Уговора.

Чл. 93. — Египатска роба користиће се при улазу у Угарску режимом који се примењује на британску робу.

Одељак трећи. Сијам.

Чл. 94. — Угарска сматра да не важе, у колико се ње тиче, почевши од 22. јула 1914. сви уговори,

конвенције или споразуми закључени између некадашње аустро-угарске монархије и Сијама, заједно са правима, правним основима или повластицама, које би отуда могле проистећи, као и свако право конзуларног судства у Сијаму.

Чл. 95. — Угарска уступа Сијаму, у колико се ње тиче, сва своја права на добра и имања, која су у Сијаму припадала некадашњој аустро-угарској монархији, са изузетком зграда употребљених за дипломатске или конзуларне станове или канцеларије, као и ствари и намештај који се у њима налази. Ова добра или имања прелазе пуноправно у својину сијамске Владе без накнаде.

Са добрима, имањима и приватним правима угарских поданика у Сијаму поступиће се према прописима Десетог Дела (Економске Клаузуле) овога Уговора.

Чл. 96. — Угарска се одриче сваког потраживања, за себе или за своје држављане, против сијамске Владе с обзиром на ликвидацију угарских добара или интернирање угарских припадника у Сијаму. Ова одредба не тиче се права, која заинтересоване стране могу имати у износу ма које од тих ликвидација пошто се овим правима баве прописи Десетог Дела (Економске Клаузуле) овога Уговора.

Одељак четврти. Кина.

Чл. 97. — Угарска се одриче, у колико се ње тиче, у корист Кине свих повластица и користи, које проистичу из одредаба Завршног Протокола потписаног у Пекингу 7. септембра 1901. заједно са свима допунским додатцима, нотама и документима. Она

се такође одриче, у корист Кине, на сваку тражњу накнаде на основу реченог протокола после 14. августа 1917.

Чл. 98. — Од ступања у важност овога уговора свака од Високих Страна уговорница примениће у колико се ње тиче :

1. Погодбу од 29. августа 1902. о новим кинеским царинским тарифама ;

2. Погодбу од 27. септембра 1905. о Ванг-Поо-у и привремену допунску погодбу од 4. априла 1911.

Кина ипак није дужна да Угарској да оне користи или повластице које је уступила некадашњој аустро-угарској монархији у тим погодбама.

Чл. 99. — Угарска уступа, у колико се ње тиче, Кини сва своја права на зграде, кејеве и пристаништа, касарне, утврђења, оружје и ратну муницију, бродове сваке врсте, инсталације бежичне телеграфије и друге јавне својине, које су припадале некадашњој Аустро-Угарској монархији и које се налазе или се могу налазити на аустро-угарској концесији у Тиен-Цину или на другим деловима кинеске територије.

Подразумева се, међутим, да зграде, које служе за дипломатске или конзуларне станове или канцеларије, као и ствари и намештај, који се у њима налазе, нису обухваћени овим уступањем ; осим тога, Кинеска Влада неће предузети никакву меру у циљу располагања јавним или приватним својинама некадашње аустро-угарске монархије, што леже у Пекингу у кварту званом Посланстава, без пристанка дипломатских представника Сила, које, када овај Уговор ступи у важност, буду остале уговорне стране у Завршном Протоколу од 7. септембра 1901.

Чл. 100. — Угарска пристаје, у колико се ње тиче, на укидање приватно-правних уговора добиених од кинеске Владе на основу којих Аустро-Угарска ужива данас концесије у Тиен-Цину.

Кина, пошто је повратила пуну употребу својих суверених права на речене територије, изјављује да има намеру да дозволи да се оне могу употребити за међународно место становања и трговине. Она изјављује, да укидање приватно-правних уговора, на основу којих ова концесија постоји, неће довести у питање права својине припадника Сила савезничких и удружених, у чијим се рукама налазе удели у тој концесији.

Чл. 101. — Угарска се одриче сваког потраживања против кинеске Владе или против сваке Владе савезничке или удружене због интернирања у Кини припадника угарских и због њиховог рапатрирања. Она се такође одриче, у колико се ње тиче, сваког потраживања због забране стављене на аустро-угарске бродове у Кини, због ликвидације, због уапћења, због располагања или задржавања угарских имања, права и интереса у свој земљи почевши од 14. августа 1917. Ова одредба не сме међутим довести у питање права страна заинтересованих у износима ма које од тих ликвидација, пошто се овим правима баве прописи Десетог Дела (Економске Клаузуле) овога Уговора.

Пети део. Војне, поморске и ваздушне клаузуле.

У циљу да се омогући припрема општег ограничења наоружања свих народа, Угарска се обавезује да ће се строго придржавати војних, поморских и ваздушних клаузула ниже утврђених.

*Одељак први. Војне клаузуле.**Глава прва. Опште клаузуле.*

Чл. 102. — За три месеца од ступања у важност овога Уговора, војна снага угарска мора бити демобилисана у мери ниже одређеној.

Чл. 103. — Општа војна обавеза биће укинута у Угарској. Угарска војска, у будуће, образоваће се и регрутоваће се само из добровољаца.

Глава друга. Бројно стање и кадар угарске војске.

Чл. 104. — Укупни број војне снаге у угарској војсци не сме прећи 35.000 војника рачунајући ту и офицере и допунске трупе.

Формације из којих је састављена угарска војска утврдиће Угарска по својој вољи, али са овим резервама :

1. Да ће се бројно стање формираних јединица обавезно кретати између цифре највише и цифре најниже означене у Прегледу IV. придодатом овоме Одељку ;

2. Да сразмера официра, рачунајући ту и особље штабова и нарочитих команда, неће прећи двадесети део целокупног броја на служби а сразмера подофицира петнаести део целокупног броја на служби ;

3. Да број митраљеза, топова и хаубица неће бити већи него што је утврђено, за хиљаду људи укупног бројног стања на служби, у Прегледу V. придодатом овоме Одељку.

Угарска војска биће искључиво употребљена ради одржања реда на пространству угарске територије и ради пограничне полиције.

Чл. 105. — Највеће снаге, до којих могу ићи штабови и све формације које се дозвољавају Угарској да их образује, изложене су у прегледима придодатим овом Одељку. Те цифре могу не бити тачно примењене, али се не смеју прећи.

Свака друга организација, која би се тицала командовања трупама или припреме за рат, забрањена је.

Чл. 106. — Забрањене су све мере ради мобилизације или у вези са мобилизацијом.

Формације, административне струке и штабови ни у ком случају не смеју имати допунске кадрове.

Забрањено је предузети припремне мере ради реквизирања стоке или других средстава за војне транспорте.

Чл. 107. — Број жандарма, царинских стражара, чувара шума, месних или општинских полицијских агената, или других сличних чиновника, не сме прећи број људи који су слична звања вршили 1913. г. и који данас служе у територијалним међама Угарске, онаким какве су утврђене у овом Уговору. Међутим Главне Силе савезничке и удружене моћи ће повећати овај број у случају да надзорна комисија, предвиђена у члану 137, нађе, после увиђаја на лицу места, да је исти недовољан.

Број чиновника моћи ће се, у будуће, повећати само у сразмери која одговара сразмери повећања становништва у оним местима и општинама где они служе.

Сви службеници или чиновници, као и они у железничкој служби, не могу се сазивати на војна вежбања ма какве врсте.

Чл. 108. — Забрањена је свака формација трупе коју не предвиђају Прегледи придодати овоме Одељку. Оне које би постојале преко одобреног броја од 35.000 људи биће укинуте у року предвиђеном у члану 102.

Глава трећа. Регрутовање и војна обука.

Чл. 109. — Сви официри морају бити официри од каријере. Официри који се налазе у служби, ако остану у војсци, морају се обавезати да ће служити бар до 40 година старости. Официри који су сада у служби, ако не ступе у нову војску, биће ослобођени сваке војне обавезе; они неће узети учешћа ни у каквом војном вежбању, ни теоријском ни практичном.

Ново постављени официри морају се обавезати да ће стварно служити најмање двадесет узастопних година.

Сразмера официра који ма из којег разлога напусте службу пре него што истекне рок њихове добровољне обавезе, не сме, сваке године, прећи двадесети део целокупног броја официра, предвиђеног у члану 104. Ако се ова сразмера пређе из разлога неодољиве силе, мањак који отуда произиђе у кадровима не може бити попуњен новим наименовањима.

Чл. 110. — Целокупно трајање добровољне обавезе подофицира и војника не сме бити мање од два наест узастопних година, где спадају бар шест година службе под заставом.

Сразмера људи који су пуштени кућама пре истека рока њихове добровољне обавезе, из здравствених разлога или по дисциплинској казни или ма

из каквог другог разлога, не сме прећи годишње двадесети део целокупног броја предвиђеног у члану 104. Ако се ова сразмера пређе из разлога неодољиве силе, мањак који отуда произиђе не може бити попуњен новим уписом у војнике.

Глава четврта. Школе, васпитни заводи, војна друштва и удружења.

Чл. 111. — Број ученика који ће се примити у војне школе одређиваће се строго према размери упражњених места која се имају попунити у официрским кадровима. Ученици и кадрови улазе у бројно стање утврђено у члану 104. овога Одељка.

Према томе, укинуће се све војне школе које не одговарају овим потребама.

Чл. 112. — Васпитни заводи, изван оних на које циља члан 111, као и сва спортска или друга друштва не смеју се бавити никаквим војним питањем.

Глава пета. Наоружање, муниција и материјал.

Чл. 113. — По истеку три месеца од ступања у важност овога Уговора, наоружање угарске војске не сме прећи цифре утврђене за 1000 људи у Прегледу V. придодатом овоме Одељку.

Што претекне, с погледом на бројно стање, послужиће једино за замене које се могу доцније указати као потребне.

Чл. 114. — Снабдевања муницијом која се ставља на расположење угарској војсци не смеју бити већа него што су утврђена у Прегледу V. придодатом овоме Одељку.

За три месеца од ступања у важност овога Уговора, угарска Влада положиће што претекне од садашњег наоружања и муниције на местима која ће јој саопштити Главне Силе савезничке и удружене.

Неће се устројити никако друго снабдевање, депо или резерва муниције.

Чл. 115. — Израда оружја, муниције и ратног материјала моћи ће се вршити само у једној творници. Овом ће руководити држава, која ће бити сопственик исте, и њена ће производња бити строго ограничена на израде потребне за онај број војске и за она наоружања која предвиђају чланови 104, 107, 113, и 114. Међутим Главне Силе савезничке и удружене моћи ће дозволити за једно одређено време, које им се буде учинило умесним, горе поменуто израђивање и у једној или у више других творница, које ће за то овластити контролна комисија предвиђена у чл. 137.

Израда ловачког оружја неће бити забрањена, са резервом да ни једно ловачко оружје, које је израђено у Угарској а служи се метцима, неће бити онога калибра који има ратно оружје у употреби у свакој од европских војски.

За три месеца од ступања у важност овога Уговора, сви други заводи који служе изради, припремању, смештању у магацине или изучавању оружја, муниције или ма каквог другог ратног материјала, биће укинута или преобраћени за чисто трговачку употребу.

У томе истом времену биће такође укинута сви арсенали, са изузетком оних који ће послужити као сместишта за стокве дозвољене муниције, и њихово особље биће распуштено.

Чл. 116. — Справе у заводима и арсеналима, преко потреба дозвољене израде, ставиће се ван употребе или ће се преобратити за чисто трговачку употребу, према одлукама међусавезничке надзорне војне комисије коју предвиђа члан 137.

Чл. 117. — За три месеца од ступања у важност овога уговора, све оружје, сва муниција и сав ратни материјал, подразумејући ту и сваку врсту материјала за одбрану од авиона, ма каквог био порекла, који сад постоји у Угарској а који прелази дозвољену количину, предаће се Главним Силама савезничким и удруженим.

Ова предаја извршиће се на оним тачкама територије које ће одредити речене Силе, а ове ће решити и о намени тога материјала.

Чл. 118. — Увоз у Угарску оружја, муниције и ратног материјала сваке врсте изречно је забрањен. Исто важи и за израду оружја, муниције и ратног материјала сваке врсте намењених иностранству и за њихов извоз.

Чл. 119. — Пошто је забрањена употреба бацача пламена и гасова загушљивих, отровних и подобних, као и свих таквих течности, материја и сличних средстава, њихова израда и увоз строго су забрањени за Угарску.

Исто важи и за материјал нарочито намењен изради, одржавању или употреби речених производа и средстава.

Забрањено је такође израђивати и увозити у Угарску оклопљена кола, танкове и сваке подобне направе, које би могле да послуже ратним циљевима.

Преглед I. Највећи састав и бројно стање једне пешачке дивизије.

ЈЕДИНИЦЕ	Најв. бројно стање сваке јединице	
	офиц.	војника
Штаб пешачке дивизије	25	70
Штаб дивизијске пешадије	5	50
Штаб дивизијске артиљерије	4	30
3 пука пешадије ¹ (бројно стање од по 65 официра и 2000 људи)	195	6.000
1 ескадрон	6	160
1 батаљон рововске артиљерије (3 чете)	14	500
1 батаљон пионера ²	14	500
1 пук пољске артиљерије ³	80	1.200
1 батаљон циклиста са 3 чете	18	450
1 одељење за везу ⁴	11	330
Дивизијски санитет	28	550
Парк и коморе	14	940
Укупно за једну пешачку дивизију	441	10.780

¹ Сваки је пук састављен из 3 батаљона пешадије, сваки је батаљон састављен из 3 чете пешадије и једне чете митраљеза.

² Сваки је батаљон састављен из 1 штаба, 2 чете пионера, 1 вода понтоњера и 1 вода рефлектора.

³ Сваки је пук састављен из 1 штаба, 3 дивизиона пољске или брдске артиљерије, које скупа имају 8 батерија, свака са по 4 пољска или брдска топа или хаубице.

⁴ Ово је одељење састављено из 1 одељења телефониста и телеграфиста, 1 вода за слушање на телефону и 1 вода за голубове.

Преглед II. Највећи састав и бројно стање једне коњичке дивизије.

ЈЕДИНИЦЕ	Најв. бр. ових једин. у истој дивизији		Најв. бр. стање св. једин. офици. војника	
	офиц.	војника	офиц.	војника
Штаб једне коњичке дивизије	1	15	50	
Коњички пук ¹	6	30	720	
Дивизион пољске артиљерије (3 батерије)	1	30	430	
Дивизион ауто-митраљеза и ауто-топова ²	1	4	80	
Разне струке		30	500	
Укупно за коњичку дивизију са 6 пукова		259	5.380	

¹ Сваки је пук састављен из 4 ескадрона.

² Сваки је дивизион састављен из 9 кола за борбу, а свака од ових са по 1 топом, 1 митраљезом и 1 резервним митраљезом, из 4 кола за везу, 2 камионета за исхрану, из 7 камиона, међу којима 1 камион-радионица, из 4 мото.

Примедба. — Велике коњичке јединице могу бити састављене из променљивог броја пукова а могу чак сачињавати самосталне бригаде у границама бројног стања напред предвиђеног.

Преглед III. Највећи састав и бројно стање једне мешовите бригаде.

ЈЕДИНИЦЕ	Највеће бројно стање сваке јединице	
	офиц.	војника
Штаб бригаде	10	50
2 пешадиска пука ¹	130	4.000
1 батаљон циклиста од 3 чете	18	450
1 коњички ескадрон	5	100
1 дивизион пољске или брдске артиљерије од 3 батерије	20	400
1 чета рововске артиљерије	5	150
Разне струке	10	200
Укупно за једну мешовиту бригаду	198	5.350

¹ Сваки је пук састављен из 3 пешадиска батаљона. Сваки је батаљон састављен из 3 пешачке чете и 1 чете митраљеза.

Преглед IV. Најмање бројно стање јединица, ма каква била организација усвојена у војсци (дивизије, мешовите бригаде и. т. д.)

ЈЕДИНИЦЕ	Најв. бројно стање (ради погсећања)		Најм. бројно стање	
	офиц.	вој.	офиц.	вој.
Пешадијска дивизија	414	10.780	300	8.000
Коњичка дивизија	259	5.380	180	3.650
Мешовита бригада	198	5.350	140	4.250
Пешадисјки пук	65	2.000	52	1.600
Пешадијски батаљон	16	650	12	500
Пешадијска или митраљеска чета ..	3	160	2	120
Дивизијон циклиста	18	450	12	300
Коњички пук	30	720	20	450
Коњички ескадрон	6	160	3	100
Артиљериски пук	80	1.200	60	1.000
Батерија пољске артиљерије	4	150	2	120
Чета рововске артиљерије	3	150	2	100
Пионерски батаљон	14	500	8	300
Батерија брдске артиљерије	5	320	3	200

Преглед V. Највећа мера наоружања и снабдевања дозвољеном муницијом.

МАТЕРИЈАЛИ	Количина муниције за 100 људи према оруђу (пушке, топови итд.)	
	Количина	Количина
Пушака или карабина ¹	1.150	500 метака
Тешких или лаких митраљеза	15	10.000 "
Лаких рововских мерзера	2	1.000 "
Средњих рововских мерзера		500 "
Топова или хаубица пољских или брдских	3	1.000 "

¹ Аутоматске пушке или карабини рачунају се као лаки митраљези.

Никакав тежак топ, то јест калибра преко 105m/m, није допуштен.

Одељак други. Поморске клаузуле.

Чл. 120.— Од дана ступања у важност овога уговора, сви аустро-угарски ратни бродови подразумевајући ту и подводне бродове, сматраће се као коначно предати Главним Силама савезничким и удруженим.

Сви монитори, торпиљери и оружани бродови дунавске флотиле предаће се Главним Силама савезничким и удруженим.

При свем том, Угарска ће имати право, ради полиције на реци да задржи на Дунаву три шалупе извиднице, под условом да њихов избор изврши Комисија предвиђена у члану 138. овога Уговора.

Чл. 121. — Помоћне крстарице и помоћни бродови аустро-угарски ниже побројани разоружаће се и употребити као трговачке лађе :
Босна — Габлонц — Каролина — Лусин — Теодо — Никсе — Гигант — Далмат — Персија — Кнез Хохонлое — Гастајн — Хелуан — Граф Вурмбранд — Пеликан — Херкулес — Пола — Најаде — Африка — Тирол — Аргентина — Плутон — Председник Вилсон (некадашњи Цар Фрања Јосиф) — Триест — Барон Брук — Елизабет — Метковић — Барон Кал — Гаеја — Киклоп — Веста — Нимфа — Бифел.

Чл. 122. — Разориће се сви ратни бродови, рачунајући ту и подморске бродове, што се сад граде у пристаништима која припадају Угарској или која су пређе припадала аустро-угарској монархији.

Разорење тих бродова треба да отпочне што је брже могуће по ступању у важност овога уговора.

Међутим бродови миноносци који би били у току грађења у Порто-Реу моћи ће се сачувати ако

међусавезничка поморска комисија и комисија за накнаду штете сматрају да се из економских разлога може желети да се исти употребе за трговачке сврхе. У том случају речене лађе ће се предати комисији за накнаду штета, која ће их проценити и вредност одбити, у целини или делимично, од дуга за накнаду штете Угарске или, ако је потребно, Аустрије.

Чл. 123. — Сви предмети, машине и материјал сваке врсте који преостану после разорења аустро-угарских ратних бродова ма којих било, који плове по површини или под водом, моћи ће се употребити само у чисто индустријском или трговачком циљу.

Они не могу бити ни продани ни уступљени иностранству.

Чл. 124. — Израда или набавка свих подводних бродова, чак и трговачких, забрањена је у Угарској.

Чл. 125. — Све оружје, сва муниција и сав поморски ратни материјал, подразумејући ту и мине и торпедо, који су припадали Аустро-Угарској у времену потписивања примирја од 3. новембра 1918, сматрају се као коначно предати Главним Силама савезничким и удруженим.

Чл. 126. — Угарска се сматра као одговорна за предају (чланови 120. и 125.), за разоружање (члан 121.), за разорење (чл. 122.) као и за начин како ће поступити (члан 121.) или како ће се користити (члан 123.) предметима о којима говоре предходни чланови само у толико у колико се ти предмети налазе на њеној територији.

Чл. 127. — За три месеца од ступања у важност овога Уговора, угарска станица бежичне телеграфије велике снаге у Будим-Пешти не сме се употребљавати, без овлашћења Главних Сила савезничких и удружених ради преношења извештаја о питањима поморским, војним или политичким која интересују Угарску или ма коју другу државу која је била савезник Аустро-Угарске за време рата. Ова станица моћи ће преносити трговачке телеграме, али само под надзором речених Сила, које ће одредити каква се дужина таласа може употребити.

За то исто време Угарска неће смети подићи станице бежичне телеграфије велике снаге, не само на својој властитој територији него ни на територији Аустрије, Немачке, Бугарске или Турске.

Одељак трећи. Клаузуле о војном и поморском ваздухопловству.

Чл. 128. — Војна снага Угарске не сме располагати никаквом авијатиком, ни војном ни поморском. Ни један балон дирижабл неће бити сачуван.

Чл. 129. — За два месеца од ступања у важност овога Уговора, ваздухопловно особље, које се сад води по списковима угарске сухоzemне и поморске војске, биће демобилисано.

Чл. 130. — Докле трупе савезничке и удружене не буду потпуно евакуисале угарску територију, ваздухопловне справе Сила савезничких и удружених имаће у Угарској слободу пролаза кроз ваздух, слободу транзита и спуштања на земљу.

Чл. 131. — За шест месеци од ступања у важ-
овога Уговора, израда, увоз и извоз аеронефа, де-
лова аеронефа као и аеронефских мотора и делова
аеронефских мотора биће забрањени на целој Угар-
ској територији.

Чл. 132. — Од самог ступања у важност овога
Уговора, Угарска мора, и то о своме трошку, предати
Главним Силама савезничким и удруженим сав ма-
теријал војног и поморског ваздухопловства.

Ова ће се предаја извршити на оним местима
која ће одредити Владе речених сила; она се мора
завршити у року од три месеца.

Тај ће материјал обухватити посебице материјал
који је или био употребљен или намењен за ратне
циљеве, као:

Потпуне авионе и хидроавионе, а тако и оне
који су у току израде, на оправци или на склапању.

Балоне дирижабл готове за летење, а тако и оне
који су у току израде, на оправци или на склапању.

Справе за израду водоника.

Ангаре за балоне дирижабл и заклоне сваке
врсте за аеронефе.

Док не буду предати, балони дирижабл одржава-
ће се, о трошку Угарске, напуњени водоником, а
справе за израду водоника као и заклони за балоне
дирижабл могу, по вољи речених сила, бити остав-
љени Угарској до тренутка предаје балона дирижабл.

Моторе аеронефа.

Белије.

Наоружање (топове, митраљезе, митраљеске пу-
шке, бацаче бомби, бацаче торпеда, справе за син-
хронизацију, справе за нишањење).

Муницију (метке, гранате, пуњене бомбе, главне
делове бомби, стокове експлозива или материја на-
мењених њиховој изради).

Инструменте за управљање.

Справе за бежичну телеграфију и фотографске
или кинематографске справе које се употребљавају
у ваздухопловству.

Одвојене делове који стоје у вези са сваком од
претходних категорија.

Материјал напред изложен не сме се премештати
без нарочите дозволе речених Влада.

Одењак четврти. Надзорне међусавезничке комисије.

Чл. 133. — Угарска ће извршити све клаузуле
војне, поморске и ваздухопловне, које се налазе у
овом Уговору и за чије је извршење утврђен извесан
рок, под надзором међусавезничких комисија које
тога ради нарочито поставе Главне Силе савезничке
и удружене.

Напред поменуте комисије представљаће код
Угарске Владе Главне Силе савезничке и удружене
за све што је у вези са извршењем клаузула војних,
поморских или ваздухопловних. Оне ће достав-
љати Угарским властима одлуке за које су Главне
Силе савезничке и удружене задржале себи право
да их донесу или које може изазвати извршење
речених клаузула.

Чл. 134. — Надзорне међусавезничке комисије
могу сместити своје канцеларије у Будим-Пешти
и имаће могућност, кад год нађу за потребно, да
отидну на сваку тачку Угарске територије или да тамо
пошљу подкомисије или да ставе у задатак једном
или неколицини својих чланова да тамо оду.

Чл. 135. — Угарска Влада биће дужна да надзорним међусавезничким комисијама стави на расположење све податке и документе, које оне буду сматрале као потребне за извршење њихове мисије, и сва средства, како у особљу тако и у материјалу, која могу затребати реченим комисијама да би обезбедиле потпуно извршење клаузула војних, поморских и ваздухопловних.

Угарска Влада одредиће код сваке надзорне међусавезничке комисије по једног квалификованог представника, са мисијом да од ње прима саопштења која она буде имала да упути Угарској Влади и да њој прибавља или добавља све тражене податке или документе.

Чл. 136. — Угарска ће поднети издржавање и трошкове надзорних комисија и издатке које повлачи њихово делање.

Чл. 137. — Војна надзорна међусавезничка комисија имаће нарочито као мисију да од Угарске Владе прима сва саопштења о месту где се налазе стокови и сместишта муниције, о месту где се налазе творнице или фабрике оружја, муниције и ратног материјала и о њиховом делању.

Она ће примати оружје, муницију, ратни материјал, справе за ратне израде, одређиваће места где се предаја свега тога има извршити, стараће се о разоравању, стављању изван употребе и преобраћању, онако како је то предвиђено овим Уговором.

Чл. 138. — Поморска надзорна међусавезничка комисија имаће нарочито као мисију да отидне у радионице за грађење бродова и да надзирава разоравање бродова који се ту налазе на изради, да прими

оружје, муницију и поморски ратни материјал и да надзирава предвиђена разоравања и рушења.

Угарска Влада биће дужна да поморској надзорној међусавезничкој комисији стави на расположење све податке и документе које она буде сматрала као потребне да се обезбеди потпуно извршење поморских клаузула, нарочито планове ратних бродова, састав њиховог наоружања, карактеристике и моделе топова, муниције, торпеда, мина, експлозива, справа за безжичну телеграфију и у опште све што се тиче поморског ратног материјала, као и све законодавне, административне или уредбодавне документе.

Чл. 139. — Ваздухопловна надзорна међусавезничка комисија имаће нарочито као мисију да преброји ваздухопловни материјал који се сад налази у рукама Угарске Владе и да прегледа творнице авијона, балона и аеронефских мотора, фабрике оружја, муниције и експлозива који могу да се употребе за аеронефе, да обиђе све аеродроме, ангаре, земљишта за спуштање, паркове и сместишта која се налазе на аустријској територији, да нареди премештање, ако је потребно, предвиђеног материјала и да га прими.

Угарска Влада биће дужна да ваздухопловној надзорној међусавезничкој комисији стави на расположење све законодавне, административне или друге податке и документе које она буде сматрала као потребне да се обезбеди потпуно извршење ваздухопловних клаузула, нарочито бројно стање особља које припада свима угарским ваздухопловним командама као и материјала који се израђује или који је поручен, целокупну листу свих завода

који раде за ваздухопловство, места где се они налазе и свих ангара и земљишта за спуштање.

Одељак пети. Опште клаузуле.

Чл. 140. — Кад истекне рок од три месеца, рачунајући од ступања у важност овог Уговора, угарско законодавство мораће већ бити промењено и мораће га Угарска Влада одржавати у сагласности с овим Делом овога Уговора.

У истоме року Угарска Влада мораће већ предузети све административне или друге мере у погледу извршења одредаба овога Дела.

Чл. 141. — Одредбе из примирја од 3. новембра 1918. које следују, на име : параграфи 2. и 3. Главе I. (Војне Клаузуле), параграфи 2. 3. и 6. Главе I. придатог Протокола (Војне Клаузуле), остају у важности, толико у колико нису у супротности с одредбама које претходе.

Чл. 142. — Угарска се обавезује, од ступања у важност овога Уговора, да неће акредитовати ни у једној страниој земљи ни једну војну, поморску или ваздухопловну мисију, и да неће послати нити пустити да пође ни једна; она се, осем тога, обавезује да ће предузети подесне мере, како би спречила угарске припаднике да не напусте њену територију у циљу да ступе у војску, морнарицу или ваздухопловну службу ма које стране Силе, или да јој буду придодати у намери да припомогну њеном вежбању у том правцу, или, у опште, да са своје стране допринесу што војној, поморској или ваздухопловној настави у једној страниој земљи.

Силе савезничке и удружене слажу се, у колико се њих тиче, да од ступања у важност овога Уговора неће узимати у своје војске, своје флоте или своје ваздухопловне снаге, нити им придодати ни једног угарског припадника у циљу да припомогну војном вежбању, или, у опште да неће употребити једног угарског припадника као војног поморског или ваздухопловног наставника.

Ипак, ова одредба ни у колико не вређа права Француске да за Страначку Легију може вршити регрутацију према француским војним законима и правилницима.

Чл. 143. — Све дотле док овај Уговор остане у важности, Угарска се обавезује да изиђе на сусрет сваком истраживању за које Савет Друштва Народа, већином гласова, буде сматрао да је потребно.

Шести део. Ратни заробљеници и гробови.

Одељак први. Ратни заробљеници.

Чл. 144. — Репатрирање угарских ратних заробљеника и интернираних грађана извршиће се што је могуће пре, чим овај Уговор буде ступио у важност, и извршиће се највећом брзином.

Чл. 145. — О репатрирању угарских ратних заробљеника и интернираних грађана, стараће се према погодбама утврђеним у члану 144. једна комисија састављена из представника сила савезничких и удружених, с једне стране, и угарске Владе, с друге стране.

За сваку од Сила савезничких и удружених једна подкомисија, састављена једино из представ-

ника заинтересоване Силе и из делегата угарске Владе регулисаће појединости извршења рапатрирања ратних заробљеника.

Чл. 146. — Чим ратни заробљеници и интернирани грађани буду предати угарским властима, ове ће се постарати да их без одлагања врате њиховим домовима.

Они међу њима чији се домицил налазио пре рата на територијама које су поселе трупе Сила савезничких и удружених биће такође враћени својим домовима, са резервом пристанка војних власти оних војска савезничких и удружених које су их поселе.

Чл. 147. — Сви трошкови око рапатрирања од поласка на пут пашће на терет угарске Владе, која ће бити дужна да набави превозна средства а тако исто и техничко особље, које комисија предвиђена у члану 145. буде сматрала за потребно.

Чл. 148. — Ратни заробљеници и интернирани грађани, било да су под истрагом било да су осуђени због дисциплинских погрешака, биће рапатрирани без обзира на то да ли су казну издржали или да ли је поступак против њих отпочет.

Ова се одредба не примењује на оне ратне заробљенике и интерниране грађане који би били кажњени за дела учињена после 1. јануара 1920 године.

Сви ратни заробљеници и интернирани грађани до њиховог рапатрирања, имају се покоравати важећим уредбама, нарочито у погледу рада и дисциплине.

Чл. 149. — Могу бити задржани у затвору ратни заробљеници и интернирани грађани који су под истрагом или су осуђени за дела друга а не због дисциплинских погрешака.

Чл. 150. — Угарска Влада обавезује се да на своју територију прими све појединце без разлике који се могу рапатрирати.

Ратни заробљеници или држављани угарски који не би желели да буду рапатрирани могу бити изузети од рапатрирања; али Владе савезничке и удружене задржавају себи право да их или рапатрирају или испрате у једну неутралну земљу или овласте да се настане на њиховој територији.

Угарска Влада обавезује се да неће предузети против тих појединаца или њихових породица никакву изузетну меру, нити да ће, из тога разлога, против њих прибећи ма каквом кажњавању или угњетавању.

Чл. 151. — Владе савезничке и удружене задржавају себи право да услове рапатрирања угарских ратних заробљеника и припадника, који су у њиховој власти, изјавом и стављањем непосредно у слободу од стране угарске Владе свих ратних заробљеника и других припадника Сила савезничких и удружених, који би, против своје воље, још били задржани у Угарској.

Чл. 152. — Влада угарска обавезује се:

1. Да допусти слободан приступ комисијама за истраживање несталих, да им прибави сва потребна превозна средства, да их пусти да уђу у логоре, затворе, болнице и све друге зграде, да им стави на

расположење све документе јавне или приватне, који могу да их упуте у њиховим истраживањима.

2. Да предузме санкције против угарских чиновника или појединаца који би скрили присуство једног припадника које Силе савезничке или удружене, или који би пренебрегнули да његово присуство прокажу, пошто су о њему сазнали.

Чл. 153. — Угарска Влада обавезује се да без одлагања врати, чим овај Уговор ступи у важност, све предмете, вредности или документе који су били својина припадника сила савезничких или удружених а које су задржале угарске власти.

Чл. 154. — Високе Стране Уговорнице изјављују да се одричу узајамног плаћања сума, које су утрошене на издржавање заробљеника на свакој од њихових територија.

Одељак други. Гробови.

Чл. 155. — Владе савезничке и удружене и Угарска Влада чуваће и одржаваће гробове војника и морнара сахрањених на њиховим територијама.

Оне се обавезују да признаду сваку комисију којој једна или друга од Влада стави у задатак да идентификује, попише, одржава или подигне пристојне споменике на реченим гробовима и да иде на руку тој комисији у вршењу њених дужности.

Оне су, осем тога, сагласне да једна другој, са резервом наређења њиховог националног законодавства и потреба јавне хигијене, пруже узајамно све олакшице, како би изишле на сусрет молбама за пренос у отаџбину посмртних остатака њихових војника и њихових морнара.

Чл. 156. — Гробови ратних заробљеника и интернираних грађана, припадника разних зарађених држава, који су помрули у ропству, биће одржавани пристојно, према погодбама предвиђеним у члану 155. овога уговора.

Владе савезничке и удружене с једне стране и Влада Угарска с друге стране обавезује се, осем тога, да једна другој ставе на расположење :

1. Потпуну листу умрлих са свима потребним податцима, како би се утврдила њихова личност ;

2. Сва обавештења о броју и месту где се налазе гробови свих мртваца сахрањених без утврђења њихове личности.

Седми део. Санкције.

Чл. 157. — Угарска Влада признаје Силама савезничким и удруженим слободу да под своје војне судове ставе лица која су оптужена да су извршила дела противна законима и обичајима у рату. Казне законима предвиђене примениће се на лица за која се утврди да су крива. Овај ће пропис важити и ако је пред којим судом Угарске или њених савезника предузет ма какав поступак или поведен кривични спор.

Угарска Влада издаће Силама савезничким и удруженим, или оној између њих која јој такав захтев упутити, сва лица која, пошто су оптужена да су извршила какво дело противно законима и обичајима ратним, буду назначена било поименце било по чину, положају или звању на које су их поставиле угарске власти.

Чл. 158. — Извршиоци дела против припадника једне од Сила савезничких и удружених предаће се војним судовима те Силе.

Извршиоци дела против припадника неколиких Сила савезничких и удружених предаће се војним судовима састављеним из чланова који припадају војним судовима заинтересованих Сила.

У сваком случају оптужени имаће право да сам означи свога адвоката.

Чл. 159. — Угарска Влада обавезује се да прибави све документе и све податке, ма које врсте били, чије ће се саопштење сматрати као потребно за потпуно упознавање са инкримисаним чињеницама, за истраживање криваца и правилну оцену одговорности.

Чл. 160. — Одредбе чланова 157. до 159. важе и за Владе држава којима су додељене територије које су припадале некадашњој аустро-угарској монархији, у колико се тичу лица оптужених да су учинила дела противна законима и обичајима ратним а налазе се на територији или на расположењу речених држава.

Ако су лица о којима је реч добила држављанство једне од речених држава, Влада те државе обавезује се да предузме све потребне мере да обезбеди вођење кривичног спора над њима и њихово кажњавање, на тражњу заинтересоване Силе и по споразуму са њом.

Осми део. Накнада штета.

Одељак први. Опште одредбе.

Чл. 161. — Владе савезничке и удружене изјављују, а Угарска признаје, да су Угарска и њени савезници одговорни, јер су их причинили, за све

губитке и штете које су претрпели Владе савезничке и удружене и њихови држављани услед рата, који им је наметнут нападом Аустро-Угарске и њених савезника.

Чл. 162. — Владе савезничке и удружене признају да извори Угарске нису довољни — узевши у обзир стално опадање ових извора што је последица других одредаба овога Уговора — да обезбеде потпуну накнаду свих ових губитака и свих ових штета.

Владе савезничке и удружене при свем том захтевају, а Угарска узима обавезу, да ће бити накнађене, под условима ниже означеним, штете причинене реченим нападом на земљи, на мору и у ваздуху, за оно време докле је свака Сила савезничка или удружена била у рату са Угарском, грађанском становништву Сила савезничких и удружених и њиховим добрима и, у опште узев, све штете, онако како су одређене у приложеном Додатку I.

Чл. 163. — Износ речених штета, за које Угарска дугује накнаду, утврдиће једна међусавезничка комисија, која ће носити назив *Комисија за накнаду штета*, и образоваће се на начин и са влашћу како је то изложено овде ниже и у приложеним Додацима II до V. Комисија предвиђена у члану 233. уговора са Немачком иста је као и ова комисија, са резервом измена које проистичу из овога Уговора; она ће образовати једно одељење за посебна питања која изазове примена овога Уговора; одељење имаће само власт саветодавну, осем случајева када комисија за накнаду штета по своме нахођењу пренесе на њега нарочиту власт.

Комисија за накнаду штета проучиће тражбине и пружиће угарској Влади правичну могућност да буде саслушана.

Комисија ће, у вези с тим, утврдити један преглед плаћања, предвидевши рокове и начине исплате од стране Угарске, за време од тридесет година, рачунајући од 1. маја 1921, онога дела дуга који падне на њен терет пошто комисија процени да ли је Немачка у положају да плати салдо целокупног износа тражбина поднетих против Немачке и њених савезника а одостоверених од стране комисије. У случају међу тим да, у току реченог времена, Угарска не исплати свој дуг, салдо који остане неплаћен може се пренети у идуће године, по нахођењу комисије, или може се на други начин расправити, онако како одлуче Владе савезничке и удружене, придржавајући се поступка који је предвиђен у овом Делу овога Уговора.

Чл. 164. — Комисија за накнаду штета биће дужна, после 1. маја 1921, да проучава с времена на време, изворе и способности плаћања Угарске и пошто буде дала представницима ове земље правичну могућност да буду саслушани, имаће пуну власт да продужи рокове и измени начине плаћања, који се имају предвидети у сагласности с чланом 163; али она неће моћи опростити ни један део дуга без нарочитог овлашћена разних Влада представљених у комисији.

Чл. 165. — У току године 1920. и у току четири прва месеца 1921, у онолико рата и на онакве начине (у злату, у роби, у бродовима, у вредностима или другојаче), како комисија за накнаду штета буде одлучила, Угарска ће платити једну пристојну

суму, коју ће ова комисија одредити, на име горњих потраживања; из ове суме исплатиће се најпре трошкови окупационе војске после примирја од 3. новембра 1918, предвиђени у члану 181, а такође могу се, са пристанком Влада Главних Сила савезничких и удружених, платити на рачун исте суме оне количине намирница и сировина за које речене Владе нађу да су потребне тога ради да би Угарска могла да одговори својој обавези да накнади штете. Салдо ће се одбити од сума које Угарска дугује на име накнаде штета. Угарска ће осем тога предати бонове, као што је прописано у параграфу 12. с) приложеног Додатка II.

Чл. 166. — Угарска усваја, осем тога, да њени економски извори буду непосредно употребљени за накнаду штета, као што је подробно изложено у Додацима III, IV. и V, који се односе редом на трговачку морнарицу, на материјалне обнове и на сировине, с тим да се увек подразумева да ће се вредност пренесених добара и употреба, која ће се од њих учинити саобразно реченим Додацима, пошто се утврди на начин ту прописан, ставити на одужење Угарске и одбити од обавеза предвиђених у горњим члановима.

Чл. 167. — Узастопне исплате, рачунајући ту и оне на које се односе претходни чланови, које Угарска положи да би одговорила горњим тражбинама, поделиће Владе, савезничке и удружене у сразмерама које оне у напред одреде, на основу правичности и права сваког.

С обзиром на ову поделу, вредност потраживања о којима говори члан 173. и Додаци III, IV. и V.

обрачунаће се на исти начин као и плаћања извршена исте године.

Чл. 168. — Преко исплата напред предвиђених, Угарска ће, придржавајући се поступка који пропише комисија за накнаду штета, вратити у готове новцу одузети, узапћени или секвестрирани готови новац као и одузету, узапћену или секвестрирану стоку, предмете разне врсте и вредности, у случају ако је могуће да се утврди њихова идентичност, било на територијама које припадају Угарској или њеним савезницима, било на територијама које остају у државини Угарске или њених савезника до потпуног извршења овога Уговора.

Чл. 169. — Угарска Влада обавезује се, да одмах врати све што је предвиђено у члану 168. и да изврши исплате и предаје предвиђене у члановима 163, 164, 165. и 166.

Чл. 170. — Угарска Влада признаје комисију предвиђену чланом 163, онакву какву ће моћи образовати Владе савезничке и удружене сходно Додатку II; она јој непоречно признаје притежање и употребу права и власти, које јој овај Уговор даје.

Угарска Влада прибавиће комисији сва обавештења, која јој буду потребна о положају и финансијским операцијама и о добрима, о произвођачкој способности, о снабдевању и текућој производњи сировина и прерађевина Угарске и њених припадника; она ће такође давати све извештаје о вој-

ним операцијама у рату 1914.—1919. с којима комисија сматра за потребно да се упозна.

Угарска Влада ће признати члановима комисије и њеним овлашћеним агентима сва права и неприкосновености која у Угарској уживају дипломатски агенти пријатељских Сила акредитовани редовним путем.

Угарска осим тога, пристаје да поднесе награде и трошкове комисије и целог особља, која ова буде употребила.

Чл. 171. — Угарска се обавезује да ће промулговаги, одржати у важности и објавити све законе, правилнике и декрете који буду потребни да би се обезбедило потпуно извршење ових прописа.

Чл. 172. — Прописи овога дела овога Уговора ни у колико неће утицати на одредбе Одељка III. и IV. Десетог Дела (Економске клаузуле) овога Уговора.

Чл. 173. — Ставиће се на одужење Угарске на име њених обавеза да накнади штете, ови елементи:

а) сваки коначни салдо у корист Угарске о коме се говори у Одељцима III. и IV. Десетог Дела (Економске Клаузуле) овога Уговора;

б) све суме дуговане Угарској због уступања о којима се говори у Деветом Делу (Финансијске Клаузуле) и Деветнаестом Делу (Пристаништа, Водени Пuteви и Железничке Пруге);

в) све суме које комисија за накнаду штета нађе да их треба ставити на одужење Угарске за рачун свих других преноса својине, права, концесија и других интереса предвиђених овим Уговором.

Ни у ком случају, при свем том, повраћаји извршени на основу члана 168. овога Уговора не могу бити стављени на одужење Угарске.

Чл. 174. — Уступање угарских подморских каблова, у колико нису предмет какве нарочите одредбе у овоме Уговору, уређено је у приложеном Додатку VI.

Додатак I.

Накнада може се тражити од Угарске, саобразно члану 162. напред изложеном, за цео износ штета које улазе у доле изложене категорије:

1. Штете причињене грађанима, њиховој личности или њиховом животу, и онима који су их надживели а били су на терету тих грађана, које проистичу ма од каквих ратних радњи, подразумевајући ту бомбардовање или друге нападе на суву, на мору и у ваздуху, као и ма какве непосредне последице њихове или од ма каквих ратних операција обеју група зараћених страна, на ма ком месту то било;

2. Штете што су их Угарска или њени савезници причинили, грађанима који су били жртве свирепства, насиља или рђавог поступања (подразумевајући ту и повреде живота или здравља услед хапшења, депортације, интернирања или евакуације, напуштања на мору или принудног рада), на ма ком месту то било, и онима који су их надживили а били су на терету ових жртава;

3. Штете што су их Угарска или њени савезници причинили, на својој територији или на територији заузетој и завојеваној, грађанима који су били жртва оних радњи које су повредиле здравље, способност за рад или част, и онима који су их надживили, а били су на терету ових жртава;

4. Штете причињене ратним заробљеницима ма којом врстом рђавог поступања;

5. У толико у колико је тиме причињена штета народима Сила савезничких и удружених, све пензије или накнаде исте природе војним жртвама рата (у војскама сухоземној, поморској или у ваздушним снагама), оса-

каћеним, рањеним, оболелим или инвалидима, и лицима чија су потпора биле ове жртве; износ сума које су дуговане Владама савезничким и удруженим израчунаће се, за сваку од речених Влада, према капиталисаној вредности, на дан када ступи у важност овај Уговор, речених пензија или накнада, на основи тарифа у важности у Француској 1-ог маја 1919;

6. Трошкови на издржавање ратних заробљеника, њихових породица или лица чија су они били потпора, а које су поднеле Владе Сила савезничких и удружених;

7. Новчано издржавање које су Владе Сила савезничких и удружених давале породицама и другим лицима која су била на терету мобилисаних или свих оних што су служили у војсци; износ сума које су им дуговане за сваку од година док су непријатељства трајала израчунаће се, за сваку од речених Влада, на основу средње тарифе која је у Француској важила, у току речене године, за плаћања ове врсте;

8. Штете причињене грађанима услед обавезе коју су им били наметнули Угарска или њени савезници, те су морали да раде без праведне награде;

9. Штете ма на каквој имовини, ма на коме се месту она налазила, која је својина једне од Сила савезничких или удружених или њихових припадника (са изузетком утврђења и материјала војних и поморских) а била је однесена, уапћена, оштећена или разорена радњом Угарске или њених савезника на земљи, на мору или у ваздуху; или штете које су непосредно произишле из непријатељства или ма из које ратне операције;

10. Штете које су причинили Угарска или њени савезници у облику наплата новчаних казни или сличних глобљења од којих је страдало грађанско становништво.

Додатак II.

§ 1. Комисија, коју предвиђа члан 163, узеће назив: «комисија за накнаду штета» и биће у наредним члановима означена речју «комисија».

§ 2. Делегате у комисији именоваше Сједињене Америчке Државе, Велика Британија, Француска, Италија, Јапан, Белгија, Грчка, Пољска, Румунија, Држава Срба-Хрвата-Словенаца и Чехо-Словачка. Сједињене Америчке Државе, Велика Британија, Француска, Италија, Јапан и Белгија одредиће свака по

једног делегата. Пет осталих Сила одредиће једног заједничког делегата, под условима ниже предвиђеним у трећој алинеји параграфа 3. У исто време, када и сваки делегат, поставиће се један заменик делегата који ће га заступати у случају болести или принудног одсуства, али који ће, у свакој другој прилици, имати само право да присуствује дискусијама без узимања икаквог учешћа.

Више од пет горенаведених делегата ни у ком случају неће имати право да узму учешће у дискусијама комисије и да гласају. Делегати Сједињених Америчких Држава, Велике Британије, Француске и Италије имаће увек то право. Делегати Белгије имаће то право у свима другим случајевима осем оних ниже побројаних. Делегат Јапана имаће то право у случају када се буду претресала питања која се односе на штету на мору. Заједнички делегат осталих пет Сила горе означених имаће то право када се буду претресала питања која се односе на Аустрију, Угарску и Бугарску.

Свака од Влада представљених у овој комисији имаће право да из ње изиђе пошто ту намеру дванаест месеци раније саопшти комисији и потврди то у року шестог месеца после првобитног саопштења.

§ 3. Она од Сила савезничких и удружених, која би могла бити заинтересована, имаће право да наименоује једног делегата, који ће бити присутан и делаће као пуномоћник, само када потраживања и интереси речене Силе буду испитивани и расправљани; овај делегат неће имати право гласа.

Одељење које ће комисија образовати на основу члана 163. биће састављено из представника ових Сила: Сједињених Америчких Држава, Велике Британије, Француске, Италије, Грчке, Пољске, Румуније, Државе Срба-Хрвата-Словенаца и Чехо-Словачке, али тај састав неће ни у колико утицати на то да се тражбине морају усвојити. Када одељење буде приступало гласању, представници Сједињених Америчких Држава, Велике Британије, Француске и Италије имаће сваки по два гласа.

Представници осталих пет Сила горе означених одредиће једног заједничког делегата који ће заседавати у комисији за накнаду штета, као што је прописано у параграфу 2. овога Додатка. Овај делегат, који се

поставља на једну годину, биће узастопно биран између припадника сваке од пет Сила горе споменутих.

§ 4. У случају смрти, оставке или опозивања ма ког делегата, заменика или помоћника одредиће му се наследник у најкраћем времену.

§ 5. Комисија ће имати своју главну сталну канцеларију у Паризу и држаће ту свој први састанак у најкраћем времену после ступања у важност овога Уговора; она ће се за тим састајати у оним местима и у оно време како сама нађе за сходно и како буде потребно да би могла најбрже испунити своје дужности.

§ 6. Већ на своме првом састанку комисија ће изабрати, између горе означених делегата, једног председника и једног подпредседника који ће остати у томе звању годину дана, а који могу бити и поново изабрани; ако се место председника или подпредседника упразни у току једногодишње периоде, комисија ће одмах приступити новом избору за остатак речене периоде.

§ 7. Комисија је овлашћена да може наименовати сваког чиновника, агента и службеника који би били потребни за вршење њених дужности, да може одредити њихове награде, да може образовати одељења или одборе, чији чланови не морају безусловно бити исти као и у комисији, и да може предузети све извршне мере у циљу испуњења свога задатка, да може пренети власт и пуномоћја на своје чиновнике, агенте, одељења и одборе.

§ 8. Сва већања комисије биће тајна, осем ако, из нарочитих разлога, комисија у појединим случајевима не одлучи друкчије.

§ 9. Комисија ће у роковима које ће она с времена на време утврђивати, и то ако Угарска Влада то буде тражила, саслушати све наводе и сведочанства које Угарска поднесе по свима питањима у вези са њеном способношћу плаћања.

§ 10. Комисија ће проучавати тражбине и даће Угарској Влади правичну могућност да буде саслушана, али с тим да она не може узети никакво учешће какве било врсте, у одлукама комисије. Комисија ће исту могућност дати савезницима Угарске, када буде наша да су њихови интереси у питању.

§ 11. Комисију неће везивати никакво особено законодавство, нити какав законик, нити какво на-

рочито правило у погледу истраге и поступка; она ће се руководити правдом, правичношћу и савесношћу. Одлуке њене треба да се саобразе једнаким начелима и правилима у свима случајевима где се та начела и та правила могу применити. Она ће утврдити правила како ће се моћи доказивати тражбине. Она ће се моћи послужити свима примљеним методама рачунања.

§ 12. Комисија ће имати све власти и вршиће све надлежности, које јој овај Уговор даје.

Комисија ће имати у опште узев најширу власт надзора и извршења у погледу проблема о накнади штета, онако како је обрађен у овом Делу, чије је одредбе она овлашћена да тумачи. Са резервом одредаба овога Уговора, комисију образују скупа све Владе савезничке и удружене поменуте у параграфима 2. и 3. да им служи као њихов искључиви представник, свакој Влади за њен део, и као таква да прими, продаје, чува и подели исплату накнаде штета коју, према овоме Делу Уговора, има да положи Угарска. Комисија ће се придржавати погодаба и одредаба које следе:

а) Сваки део целокупног износа оверених потраживања, који не буде плаћен у злату, или у бродовима, у вредностима и роби или на ма који други начин, Угарска ће обезбедити, под условима које комисија пропише, предајом, на име гаранције, у истоме износу бонова, обвезница или других хартија од вредности, да би се на тај начин утврдило постојање оног дела дуга који је у питању.

б) Процењујући с времена на време способност плаћања Угарске, комисија ће проучавати Угарски фискални систем: 1-о у циљу да сви приходи Угарске, рачунајући ту и приходе намењене интересима или отплаћивању целокупног унутрашњег дуга, буду употребљени ради првенственог права наплате сума које она дугује на име оштета, и 2-о на начин да се увери да је угарски фискални систем у опште исто толико тежак, сразмерно, колико и систем сваке друге Силе представљене у комисији.

Комисија за накнаду штета добиће упутства по којима ће имати да води рачуна нарочито: 1-о о стварном економском и финансијском положају угарске територије, онаке како је ограничена овим Уговором; и 2-о о опадању њених извора и њене способности пла-

ћања што проистиче из клаузула овога Уговора. — Све док се стање Угарске не измени, комисија ће ове елементе узети у обзир када буде утврђивала: коначни износ обавеза Угарске, суме којима ова земља има да се ослободи свога дуга и одлагања свих исплата интереса која она буде могла затражити.

в) Као што је предвиђено у члану 165. комисија ће од Угарске добити, као јемство и признање њенога дуга, бонове у злату на доносиоца, ослобођене од такса и пореза сваке врсте, које је установила или може установити угарска Влада или ма која друга власт која од ње зависи; ови бонови имају се предати кад год комисија нађе за сходно, и то у три дела, од којих ће свакоме опет комисија одредити износ; круна у злату исплаћиваће се при томе саобразно члану 197. Деветог Дела [Финансијске Клаузуле] овога Уговора:

1.^о Прва емисија биће у боновима на доносиоца, који се имају платити до 1-ог маја 1921. најдаље, без интереса; за амортизовање тих бонова нарочито ће се употребити исплате, за које се Угарска обавезала да их положи према члану 165. овога Дела, пошто се од истих одбију оне суме, које служе за накнаду издатака учињених ради снабдевања у намирницама и сировинама; они од тих бонова који не буду били амортизовани на дан 1-ог маја 1921. биће тада размењени за нове бонове истог типа као што су они ниже предвиђени (§ 12. в) 2.^о;

2.^о Друга емисија биће у боновима на доносиоца, који ће доносити $2\frac{1}{2}\%$ интереса (два и по на сто) између 1921. и 1926. па за тим 5% (пет на сто) са додатком 1% (један на сто) на име амортизовања, почевши од 1926. а на целокупни износ емисије.

3.^о Писмена обавеза да ће издати бонове на доносиоца са интересом 5% (пет на сто) у циљу нове исплате, и то само онда када комисија буде уверена да Угарска може обезбедити плаћање интереса и амортизационог фонда, пошто Комисија одреди време и начин плаћања главнице и интереса.

Комисија ће с времена на време одлучивати о датумима када се интереси имају платити, о начину употребе амортизационог фонда и о свима сличним питањима у вези са емисијом, руковањем и уређењем емисије бонова.

Према погодбама које комисија буде доцније утврђивала, с времена на време, моћи ће се тражити нове емисије на име признања и јемства.

Ако комисија за накнаду штета приступи коначном а не више привременом утврђивању износа онога дела заједничких терета, који услед тражбина Сила савезничких и удружених има пасти на Угарску, комисија ће одмах уништити све бонове издате преко реченог износа.

а) У случају да бонови, обвезнице или друге исправе за дугове, које је Угарска емитовала као јемство или као признање свога дуга за накнаду штета, буду коначно, а не само на име јемства, додељени другим лицима а не разним Владама у корист којих је првобитно утврђен износ дуга Угарске за накнаду штета, тај ће се дуг, према реченим Владама, сматрати као угашен, у оноликом износу колико би одговарало номиналној вредности бонова који су на тај начин коначно додељени, и обавеза Угарске везана за те бонове ограничиће се на обавезу која је у њима изражена.

б) Трошкови око оправака и поновних подизања имања која леже у покореним и опустошеним пределима, разумејући ту и поновно намештање покућанства, машина и свега материјала, процениће се према коштању оправака и зидања у време када ти радови буду извршени.

в) Одлуке комисије односно потпуног или делимичног опраштања, у главници или у интересима, сваког овереног угарског дуга морају бити образложене.

§ 13. Што се гласања тиче комисија ће се придржавати ових правила :

Када комисија доноси одлуку, биће забележени гласови свих делегата који имају право гласања, или њихових заменика у одсуству појединих од њих. Уздржавање од гласања сматраће се као глас против претресаног предлога. Пуномоћници немају право гласа.

За питања која следеју потребна је једногласност:

а) Питања која се дотичу суверенства Сила савезничких и удружених или која се односе на опраштање целог или једног дела дуга или обавеза Угарске;

б) Питања која се односе на износ и погодбе бонова и сталих хартија од вредности које Угарска Влада

има да преда, и на утврђивање времена и начина њихове продаје, уступања или поделе;

с) Свако потпуно или делимично одлагање преко године 1930. плаћања, којима рок пада између 1. маја 1921. и краја 1926. закључно;

д) Свако потпуно или делимично одлагање, ако то време прелази три године, плаћања којима рок пада после 1926;

е) Питања о примени, у једном посебном случају, какве методе за процену штета која би била друкчија од методе која је пређе у једном сличном случају била усвојена;

ф) Питања о тумачењу одредаба овога Дела Уговора.

Сва друга питања решаваће се већином гласова.

Ако би се између делегата појавио сукоб у мишљењу о томе да ли је један опредељени случај од оних за чије је решавање потребна једногласност, и ако се тај сукоб не могне решити обраћањем њиховим Владама, Владе савезничке и удружене обавезују се да одмах тај сукоб поднесу изборном суђењу једнога непристраснога лица о чијем ће се назначењу сложити чију се пресуду обавезују да усвоје.

§ 14. Одлуке које комисија донесе у границама поверене јој власти одмах ће бити извршне и моћи ће се непосредно применити без друге формалности.

§ 15. Комисија ће свакој заинтересованој Сили предати, у облику који буде утврдила :

1 Једно уверење са назначењем да се код ње, за рачун речене Силе, налазе горе наведени емисиони бонови, а ово уверење на захтев Силе која је у питању може се поделити на известан број делова, али не већи од пет :

2. С времена на време, уверења с назначењем да се код ње, за рачун речене Силе, налазе сва друга добра која је Угарска предала на име отплате свога дуга за накнаду штета.

Предња уверења гласиће на име и моћи ће се преносити путем индосирања, пошто се о томе комисији учини саопштење.

Када бонови буду емитовани за продају или за уступање и када комисија буде предала добра, морају се повући уверења у износу који томе одговара.

§ 16. Почевши од 1. маја 1921. на рачун угарске Владе ставиће се интерес на њен дуг у оноликом износу колико утврди комисија, пошто се одбију све суме положене као исплате у готовом новцу или у ономе што му одговара или у боновима емитованим у корист комисије и сва плаћања о којима говори члан 173.

Стопа овога интереса биће утврђена на 5%, осем ако Комисија не буде доцније нашла да прилике допуштају измену ове стопе.

Утврђујући 1. маја 1921. целокупан износ угарског дуга, комисија ће моћи водити рачуна о дугованим интересима на суме намењене накнади материјалних штета од 11. новембра 1918. или сваког доцнијег датума, који ће комисија моћи одредити, до 1. маја 1921.

§ 17. Ако Угарска пропусти да изврши коју било од обавеза предвиђених у овом Делу овога Уговора, комисија ће одмах о том неизвршењу известити сваку од заинтересованих Сила додавши к томе и све предлоге који јој буду изгледали умесни ради предузимања мера поводом тог неизвршења.

§ 18. Мере које ће Силе савезничке и удружене имати право да предузму у случају самовољног неизвршења од стране Угарске, а за које се Угарска обавезује да их не сматра као акт непријатељства, могу обухватити економске и финансијске забране и репресалије и, у опште, све друге мере какве те Владе нађу да одговарају приликама.

§ 19. Плаћања, која се имају извршити у злату или у ономе што му одговара, на рачун оверених тражбина Сила савезничких и удружених, комисија може у сваком тренутку примити у облику покретних или непокретних добара, робе, предузећа, права и концесија на угарској територији или изван те територије, бродова, обвезница, акција или вредности сваке врсте, или новца угарског или других држава с тим да сама комисија утврди вредност, у којој ће ти предмети заменити злато, по једној правичној и поштеној размери.

§ 20. Комисија ће, приликом утврђивања или примања исплата које ће се извршити предајом одређених добара или права, водити рачуна о свима легитимним правима и интересима у тим добрима и правима Сила савезничких и удружених или неутралних и њихових припадника.

§ 21. Ни један члан комисије није одговоран, осем пред Владом која га је одредила, за радњу или немар који проистиче из његовог звања. Ни једна од Влада савезничких и удружених не узима на себе одговорност за ма коју другу Владу.

§ 22. Са резервом одредаба овога Уговора, овај Додатак може се изменити по једногласној одлуци Влада представљених у комисији.

§ 23. Када Угарска и њени савезници буду одужили све суме, које дугују на основу овога Уговора или одлука комисије, и када све примљене суме или оно што им одговара буду подељени између заинтересованих Сила, комисија ће се растурити.

Додатак III.

§ 1. Угарска признаје право Сила савезничких и удружених на замену тоне за тону (запремина бруто) и категорије за категорију за све трговачке и рибарске бродове и лађе изгубљене или оштећене услед ратних дела.

Ипак, и ма да угарски бродови и лађе колико их данас има представљају много мању тонажу него што су губитци које су претрпеле Силе савезничке и удружене као последицу напада Аустро-Угарске и њених савезника, право напред признато вршиће се на овим угарским бродовима и лађама под условима који следе:

Угарска Влада, у своје име, а на начин да тиме веже и све друге заинтересоване, уступа Владама савезничким и удруженим својину свих трговачких и рибарских бродова и лађа који су својина припадника некадашње Угарске Краљевине.

§ 2. Угарска Влада предаће комисији за накнаду штета, у року од два месеца од ступања у важност овога Уговора, све бродове и лађе на које се односи § 1.

§ 3. Међу бродове и лађе на које се односи § 1. спадају сви бродови и лађе: а) који плове или имају право да плове под аустро-угарском трговачком заставом, уписани у једном пристаништу некадашње Угарске Краљевине; в) који су својина једног лица, друштва или једне компаније који су припадници некадашње Угарске Краљевине или једног друштва или једне компаније какве друге земље а не земаља савезничких или удружених и стоје под надзором или упра-

вом припадника некадашње Угарске Краљевине или а) који су сада на грађењу: 1. у некадашњој Угарској Краљевини; 2. у земљама које нису савезничке или удружене, за рачун једног лица, друштва или једне компаније, који су припадници некадашње Угарске Краљевине.

§ 4. У циљу да прибави правне основе својине за сваки предати брод према горњем, Угарска Влада:

а) Предаће за сваки брод комисији за накнаду штета, на њен захтев, акт о продаји или ма коју другу правну исправу о својини, којом се потврђује пренос на речену комисију пуне сопствености брода слободне од првенствених права наплате, интабулација и ма каквих терета;

б) Предузеће све мере, које јој назначи комисија за накнаду штета, у циљу да се ти бродови ставе на расположење реченој комисији.

§ 5. Угарска се обавезује да Силама савезничким и удруженим у року од два месеца од ступања у важност овога Уговора, према поступку који пропише комисија за накнаду штета, врати онакве какве су и добро очуване лађе и сва друга покретна оруђа за речну пловидбу који су, од 28. јула 1914., ма по ком било основу, прешли у њену државину или у државину једнога од њених припадника, а за које се може утврдити да су ти исти.

У циљу да се накнаде губитци у реченој тонажи, проузроковани ма чиме, које су за време рата поднеле Силе савезничке и удружене а који се не могу накнадити предњим повраћајима, Угарска се обавезује да уступи комисији за накнаду штета један део свога речног пловног парка у величини износа тих губитака, с тим да речено уступање не може прећи 20% од целокупног тог пловног парка, какав је постојао на дан 3. новембра 1918.

Услове тог уступања регулисаће изборне судије, које предвиђа члан 284. Дванаестог Дела (Приста ништа, Водени Путеви и Железничке Пруге) овога Уговора, а којима је дужност да расправе тешкоће у погледу поделе речене тонаже, што проистичу из новог међународног режима извесних речних мрежа или из територијалних измена од утицаја на те мреже.

§ 6. Угарска се обавезује да предузме све мере које јој комисија за накнаду штета буде назначила, у циљу да стекне пуно право својине над бродовима који су могли бити пренесени за време рата или се преносе под неутралне заставе, без пристанка Влада савезничких и удружених.

§ 7. Угарска се одриче потраживања, ма какве природе оно било, против Влада савезничких и удружених и њихових припадника, у погледу држања или употребе свих угарских бродова или лађа и ма каквог губитка или штете, коју су речени бродови или лађе претрпели.

§ 8. Угарска се одриче свих потраживања на своје лађе и товари који су потопљени у поморској акцији или услед поморске акције па за тим спасени, а у којима једна од Влада савезничких и удружених или њихови припадници имају интереса, као сопственици, закупци, осигурачи или ма по ком другом правном основу, без обзира на то да ли постоји каква осуда од стране једног суда за заплећене бродове некадашње аустро-угарске монархије или њених савезника.

Додатак IV.

§ 1. Силе савезничке и удружене захтевају, а Угарска усваја, да Угарска, ради делимичног испуњења својих обавеза означених у овом Делу, а на начин ниже означен, употреби своје економске изворе непосредно за материјалну обнову предела Сила савезничких и удружених који су покорени били, онолико колико те Силе одреде.

§ 2. Владе Сила савезничких и удружених поднеће комисији за накнаду штета листе у којима ће бити побројани:

а) Стока, справе, опрема, оруђа и сви слични предмети трговачког карактера које је Угарска била узаптила, искварила или уништила, или чије је уништење непосредна последица војних операција, а које би те Владе желеле, ради задовољења непосредних и хитних потреба, да замене стоком и предметима исте врсте, колико их има на угарској територији на дан ступања у важност овог Уговора.

б) Грађа за поновно зидање као камен, цигље, непробојна цигља, црепови, дрвена грађа, стакло за прозоре, челик, креч, цемент, справе, справе за гре-

јање, намештај и сви предмети трговачког карактера за које би речене Владе желеле да се производе и израђују у Угарској и предаду њима ради обнове поворених предела.

§ 3. Листе које се односе на предмете напред побројане у параграфу а) поднеће се за три месеца од ступања у важност овога Уговора.

У листама ће бити све уобичајене појединости које се налазе у трговачким приватно-правним уговорима о поменутим предметима, подразумевајући ту и особена обележја, рок испоруке (с тим да тај рок не пређе четири године) и место испоруке; али у њима неће бити ни цена, ни процена, пошто ту цену и ту процену треба комисија да утврди, као што је ниже речено.

§ 4. Чим буде примила листе, комисија ће размотрити у којој се мери од Угарске могу тражити грађе и стока назначени у тим листама.

При доношењу своје одлуке комисија ће водити рачуна о унутрашњим потребама Угарске, у колико то захтева одржање њеног друштвеног и економског живота; она ће такође узети у оцену, по којим ценама и датумима слични предмети могу да се добију у земљама савезничким и удруженим, и упоредиће их с оним ценама и датумима који се имају применити на угарске предмете; на послетку, узеће у оцену општи интерес који имају Владе савезничке и удружене да индустријски живот Угарске не буде растројен до те мере да доведе у питање њену способност да изврши остале накнаде штета које се од ње захтевају.

Од Угарске ће се међутим тражити справе, опрема, оруђа и сви слични предмети трговачког карактера који сада служе индустрији само у оном случају ако никаква количина тих предмета није слободна нити за продају; с друге стране, тражбине ове врсте неће прећи 30% од количине сваког предмета којом се служи у једном од угарских завода или ма у ком угарском предузећу.

Комисија ће дати представницима угарске Владе могућност да буду у одређеном року саслушани о њеној способности да прибави речену грађу, стоку и предмете.

По том ће одлука комисије у најкраћем времену бити саопштена угарској Влади и разним заинтересованим Владама савезничким и удруженим.

Угарска Влада се обавезује да испоручи грађу, предмете и стоку тачно одређене у том саопштењу, а заинтересоване Владе савезничке и удружене обавезују се, свака за оно што се ње тиче, да приме те исте испоруке, са резервом да предмети одговарају ближим назначењима или да нису, по мишљењу комисије непогодни да се употребе за накнаду штета којој су намењени.

§ 5. Комисија ће одредити вредност предатој грађи, предметима и стоци као што је напред речено, а владе савезничке и удружене, које примају те испоруке, пристају да за ту вредност буду задужене и признају да се свота која њој одговара има сматрати као исплата, коју је Угарска положила и која ће се поделити саобразно члану 167. овога Дела овога Уговора.

Кад право захтевања материјалне обнове буде употребљено под погодбама горе означеним, комисија ће се уверити да ли сума стављена на одуужење Угарске представља нормалну вредност радова, које је она извршила, или грађе, коју је она прибавила, и да ли је износ тражбине заинтересоване Силе за штету, на овај начин делимично накнађену, смањен за онолико, колико је Угарска тиме допринела накнади штета.

§ 6. Да би се задовољиле непосредне потребе земаља чија је стока одведена, потрошена или уништена, Силе савезничке и удружене моћи ће поднети комисији за накнаду штета, одмах по ступању у важност овога Уговора, листу стоке коју траже да им се испоручи у року од три месеца од ступања у важност овог Уговора на име непосредне исплате у напред на рачун стоке о којој говори горе изложени параграф 2.

Комисија за накнаду штете ће одлучити која ће се количина стоке морати испоручити у горе-спомеуту року од 3 месеца, а Угарска се обавезује да ће извршити ове испоруке сходно одлукама комисије.

Комисија ће расподелити међу заинтересоване Силе стоку која се има испоручити водећи при томе рачуна о непосредним потребама сваке Силе и о томе колико су те потребе већ задовољене Уговорима закљученим између Сила савезничких и удружених с једне и Аустрије и Бугарске с друге стране.

Испоручена стока биће нормалног здравља и нормалног стања.

Ако се за овако предату стоку не би могло утврдити да је иста са оном која је одведена или секвестрована, њена вредност ће се ставити на одужење обавеза, коју Угарска узима за накнаду штете, саобразно одредбама параграфа 5. овога Додатка.

Додатак V.

§ 1. Угарска даје могућност свакој Влади савезничкој и удруженој да, на име делимичне накнаде штета, за време од пет година по ступању у важност овога Уговора, оптира за годишњу испоруку ниже побројаних сировина, до оних количина који ће стојати у истоме односу према годишњем предратном увозу истих који је долазио из Аустро-Угарске, као што стоје извори Угарске, кад се посматра у оним границама које су одређене овим Уговором, према предратним изворима некадашње аустро-угарске монархије:

Грађа од дрвета и производи од дрвета;

Гвожђе и гвоздена смеша.

Осим тога Угарска даје могућност Владама савезничким и удруженим, да на име делимичне накнаде штета, за време од пет година од ступања у важност овог Уговора, оптирају за једну количину угља за вучу из Печујског рудника коју ће периодично одређивати комисија за накнаду штета и којом ће комисија за накнаду штета располагати у корист Државе Срба-Хрвата-Словенаца под условима, које ће сама прописати.

§ 2. Цена која се има платити за производе из претходног параграфа биће она коју плаћају Угарски припадници, с тим да сви услови паковања и преноса до Угарске границе буду најповољнији према онима који важе за испоруку истих производа угарским припадницима.

§ 3. Опције по овом Додатку вршиће се преко комисије за накнаду штета. Ради извршења горњих одредаба та комисија имаће власт да решава о свима питањима у вези с извођењем, каквоћом и количином испоруке, с роковима и начинима предаје и плаћања. Тражње, уз које ће бити приложена корисна особена назначења, морају се саопштити Угарској, ако су у питању испоруке које треба да се изврше почевши од 1. јула 1920, на сто двадесет дана пре утврђеног датума када имају почети да се извршују, а на тридесет дана пре овога датума за испоруке, које треба да се изврше

између датума када овај Уговор ступи у важност и 1. јула 1920. Ако Комисија нађе да би потпуно задовољење тражњи одвише тешко пало с погледом на угарске индустријске потребе, она их може одложити или поништити, те на тај начин утврдити којим ће се редом испоруке вршити.

Додатак VI.

Угарска се одриче, у своје име и у име својих припадника, у корист Италије, свих права, основа потраживања или повластица ма које врсте било на каблове или делове каблова који везују италијанске територије, разумејући ту и територије које је овај Уговор доделио Италији.

Угарска се исто тако одриче, у своје име и у име својих припадника, у корист Главних Сила савезничких и удружених, свих права, основа потраживања или повластица ма које врсте било на каблове или делове каблова који везују територије које је Угарска уступила, према одредбама овога Уговора, разним Силама савезничким и удруженим.

Заинтересоване државе одржаће речене каблове онако како су намештени и како се употребљавају.

Што се тиче кабла Трст—Крф, Италијанска Влада уживаће, у својим односима према друштву сопственику кабла, исти положај који је уживала аустро-угарска Влада.

Вредност каблова или делова каблова који се помињу у два прва параграфа овога Додатка, израчуната на основи цена када су они намештени и смањена за један сразмерни проценат због искварености, ставиће се на одужење Угарске, на име накнаде штета.

Одељак други. Посебне Одредбе.

Чл. 175. — Применом одредаба члана 168. Угарска се обавезује да врати понаособ свакој од Сила савезничких и удружених сва акта, документе, старине и уметничке предмете, а и сав научни и библиографски материјал однесен са покорених територија, било да припадају држави или обласним, општин-

ским, болничким или црквеним управама или другим јавним или приватним установама.

Чл. 176. — Угарска ће такође вратити ствари исте врсте као оне о којима говори претходни члан, које су однете са уступљених територија после 1. јуна 1914. са изузетком ствари купљених од приватних сопственика.

Комисија за накнаду штета примениће, ако томе има места, на ове ствари одредбе члана 191. Деветог Дела (Финансијске Клаузуле) овога Уговора.

Чл. 177. — Угарска ће вратити свакој понаособ од заинтересованих Влада савезничких или удружених сва историјска акта, документе и мемоаре што се налазе код њених јавних установа, који стоје у непосредној вези са историјом уступљених територија а одатле су уклоњени после 1. јануара 1868. Ово време, у колико се Италије тиче, рачунаће се од прогласа Краљевине (1861).

Што се тиче предмета који имају уметнички, археолошки, научни или историјски карактер а налазе се у збиркама које су некада припадале Влади аустро-угарске монархије или Еруни, ако о њима нема других одредаба у овоме Уговору, Угарска се обавезује:

а) Да води преговоре са заинтересованим државама, када ове то од ње затраже, ради закључења једне пријатељске погодбе, према којој ће се моћи, на основи узајамности, вратити у државе одакле су пореклом сви делови речених збирки или сви предмети о којима је напред реч, који треба да сачињавају интелектуалну имовину речених држава.

б) Да ништа не отуђи ни растури од речених збирки и да не располаже ни једним од речених

предмета за двадесет година, осем ако се пре истека тог рока не закључи једна посебна погодба, већ да их обезбеди и сачува у добром стању и да их, исто тако као и инвентаре, каталоге и административне документе о реченим збиркама, стави на расположење студентима, који су припадници сваке од Сила савезничких и удружених.

Чл. 178. — Нове државе које су произишле из некадашње аустро-угарске монархије и државе које добијају један део територије ове монархије, обавезују се, са своје стране, да врате Угарској акта, документе и мемоаре којима нема више од двадесет година и стоје у непосредној вези са историјом или управом угарске територије а нађу се на пренесеним територијама.

Чл. 179. — Угарска признаје да према Италији остаје дужна да изврши обавезе предвиђене чланом XV. Циришког Уговора од 10. новембра 1859., чланом XVIII. Бечког Уговора од 3. октобра 1866. и Флорентинском Конвенцијом од 14. јула 1868, који су закључени између Италије и Аустро-Угарске, у толико колико споменути чланови не би ош били потпуно извршени и колико се документи и предмети, на које се они односе, налазе на територији Угарске или њених савезника.

Девети део. Финансијске клаузуле.

Чл. 180. — Са резервом одступања која може одобрити комисија за накнаду штета, установљава се првенствено право наплате на свима добрима и изворима Угарске ради регулисања накнада штета и других терета који проистичу из овог Уговора

или из допунских уговора и конвенција, или из погодаба закључених између Угарске и Сила савезничких и удружених за време примирја потписаног 3 новембра 1918.

До 1. маја 1921, угарска Влада неће моћи ни извозити злато нити њиме располагати и забраниће да се злато извози или да се њиме располаже, без претходног овлашћења од стране Сила савезничких и удружених које представља комисија за накнаду штета.

Чл. 181. — Целокупни трошак за издржавање свих војски савезничких и удружених на заузетим територијама Угарске, онако како су њихове границе повучене у овоме Уговору, пашће на терет Угарске, од потписа примирја од 3. новембра 1918. Издржавање војски обухвата: исхрану људи и стоке, становање и кантоновање, војну плату и додатке, плату и наднице, преноћиште, огрев, осветлење, одела опрему, коњски прибор, наоружање и возни материјал, ваздухо-пловно одељење, лечење болесних и рањених, ветеринарску и ремонтску струку, транспортне установе сваке врсте (као железничке пруге, морске и речне путове, аутомобилске кампоне), поштанско-телеграфско-телефонски саобраћај и у опште сва административна и техничка одељења која морају постојати ради вежбања трупа, одржавања њиховог бројног стања и њихове војне снаге.

Накнаду свих трошкова, који спадају у горње категорије, у колико ови стоје у вези с куповинама или реквизицијама које су извршиле Владе савезничке и удружене на заузетим територијама, угарска Влада исплатиће Владама савезничким и удруженим по текућем или примљеном девизном курсу у крунама

или у сваком другом новцу који има законско важење и у Угарској замењује круну.

Ако је која савезничка влада исплаћивала ове куповине и ове реквизиције у некој другој монети а не у крунама, њој ће се ти издаци накнадити у свакој монети, која има званичан течај у Мађарској, по курсу који је опште примљен на дан те исплате или по уговореном курсу.

Сви други напред побројани издаци накнадиће се у монети земље која је поверилац.

Горње одредбе примениће се на војне операције извршене после 3. новембра 1918. у мери коју комисија за накнаду штета нађе за потребну, и у колико се тиче тих операција ова ће комисија имати пуну власт да решава о свима питањима која се односе нарочито:

а) на издатке операционих војски, а нарочито да их ближе определи, на део који се од тих издатака има ставити на терет Угарске, на начин и монету плаћања тога дела и на све евентуалне прописе о праву наплате и првенству у вези са тим плаћањем;

б) на реквизиције добара и вредности сваке врсте извршене у току операција а нарочито на одређивање који се део тих добара и вредности има сматрати као ратни плен, на процену тих добара и вредности, на повраћаје, који се имају прописати, на задужење државе притежаоца суме која представља вредност неповраћених добара и вредности а у обрачуну за накнаду штета, на начин плаћања било у готовом новцу, било путем пребијања у обрачуну за накнаду штета сума тако задужених, на рокове плаћања и пребијања.

Чл. 182. — Угарска потврђује предају свега материјала који је она већ предала или има предати

Силама савезничким и удруженим, ради извршења примирја од 3. новембра 1918. и свих допунских конвенција и признаје право Сила савезничких и удружених на овај материјал.

Ставиће се на одужење Угарске, као одбитак сума дугованих за накнаду штета Силама савезничким и удруженим, вредност горе означеног материјала коју буде проценила комисија за накнаду штета, ако ова нађе да због његовог невојног карактера та вредност треба да се стави на одужење Угарске.

Неће се ставити на одужење Угарске добра која припадају Владама савезничким и удруженим или њиховим припадницима а враћена су или предата у истом стању, на основу конвенција о примирју.

Чл. 183. — Прече право наплате које предвиђа члан 180. вршиће се по реду ниже означеном, са резервом наведеном у последњем параграфу овога члана :

а) Трошкови окупационих војски, као што су дефинисани у члану 181, за време примирја ;

б) Трошкови свих окупационих војски, као што су дефинисани у члану 181, после ступања у важност овога уговора ;

в) Износ накнаде штета која проистиче из овога уговора или из допунских уговора и конвенција ;

г) Сви други терети које Угарска има да поднесе на основу конвенција о примирју, овога уговора или допунских уговора и конвенција.

Плаћања за снабдевање Угарске животним намирницама и сировинама и сва друга плаћања која има Угарска да положи у мери у којој Главне Силе савезничке и удружене нађу за потребно, да би Угарска могла да одговори својој обавези да накнади

штете, добиће првенство у мери и условима које су утврдиле или могу утврдити речене Владе.

Плаћање трошкова које су учиниле војске употребљене у операцијама извршеним после 3. новембра 1918. имаће првенство у мери и под условима које ће одредити комисија за накнаду штета на основу одредаба члана 181.

Чл. 184. — Претходне одредбе не вређају право које има свака Сила савезничка или удружена да располаже својном и активом непријатељском која се под њеном власти налази у тренутку ступања у важност овог уговора.

Чл. 185. — Претходне одредбе не могу ни на који начин утицати на залоге или хипотеке које су некадашња угарска Влада или припадници некадашње Угарске Краљевине над својим добрима или приходима уредно дали Силама Савезничким или удруженим или њиховим припадницима, кад год су те залоге и хипотеке постале пре рата између Аустро-Угарске и сваке заинтересоване силе ; те залоге или хипотске могу се само у толико изменити у колико су те измене изречно предвиђене овим Уговором или накнадним уговорима и конвенцијама.

Чл. 186. — 1. Свака држава на коју је једна територија некадашње аустро-угарске монархије пренесена и свака држава поникла из распада те монархије, разумејући ту и Угарску, морају на себе примити одговорност за један део онога дуга некадашње угарске Владе, који је био нарочито зајемчен залагањем железница или других добара, таквог какав је био на дан 28-ог јула 1914. Део који ће на себе примити свака држава биће онај који, по саслушању

комисије за накнаду штета, одговара величини залоге коју сачињавају железнице, или друга добра које је Угарска на ту државу пренела на основу овог Уговора или допунских уговора и конвенција.

Комисија за накнаду штета оцениће, на основу начела која буде сматрала као правична, износ обавезе која се односи на дуг залогом зајемчен, који је свака држава изузимајући Угарску, на свој терет примила. Тако утврђена вредност одбиће се од суме коју дотична држава дугује Угарској за добра и имања некадашње или садашње угарске Владе, која је та држава стекла заједно са територијом пренесеном на њу. Свака држава ће бити одговорна само за део дуга зајемченог залогом, чији терет прима на себе на основу овог члана, и носиоци зајемченог дела дуга који је та држава тако узела на себе неће имати право наплате ни против које друге државе.

Добра нарочито одређена за јемство дугова о којима овај члан говори остаће и даље нарочито јемство нових дугова. Али у случају да се применом овог уговора та добра поделе између неколико држава, део добара који лежи на територији једне од њих јемчиће за део дуга који је речена држава на себе примила, искључујући сваки други део дуга.

У циљу примене овога члана, као дугови зајемчени залогом сматраће се обавезе плаћања које је примила на себе некадашња угарска Влада а које се тичу куповине жељезничких пруга или својине исте природе. Терете који проистичу из тих обавеза комисија за накнаду штета поделиће на исти начин као дугове зајемчене залогом.

Дугови чији се терет на основу овог члана преноси на другу државу биће изражени у монети те државе, у случају да је првобитни дуг био изражен у аустро-угарском папирном новцу. За ту конвер-

зију ће се усвојити курс по коме држава, која прима дуг на себе, буде извршила прву размену аустро-угарских папирних круна за своју монету. База на којој се врши конверзија аустро-угарске папирне круне у монету у којој ће обвезнице бити изражене поднеће се комисији за накнаду штета на одобрење, и та комисија може захтевати, ако сматра да је умесно, да та држава која врши конверзију измени њене услове. Комисија може захтевати такву измену само ако налази да је по курсу девиза вредност монете или монета којима је замењена она у којој су старе обвезнице биле изражене, осетно нижа у тренутку конверзије од вредности по курсу девиза првобитне монете.

Ако је првобитни угарски дуг био изражен у једној или у више страних монета, нови дуг ће се изразити у тим истим монетама.

Ако је првобитни угарски дуг био изражен у златним монетама аустро-угарским, нови дуг ће се изразити у фунтама стерлинга и у доларима Сједињених Америчких Држава, за једнаке износе према тежинама и финоћама трију монета на основу законодавстава која су била у снази 1. јануара 1914.

У случају да се у старим обвезницама одређивао, изречно или прећутно, избор једног утврђеног девизног курса или ма какве друге опције курса, нове обвезнице морају садржавати иста привилегија.

2. Свака држава на коју је пренесена једна територија некадашње аустро-угарске монархије и свака она која је поникла распадом те монархије, разумејући ту и Угарску биће дужна да узме на себе одговорност за један део дуга некадашње угарске Владе, који није зајемчен залогом а представљен је обавезницама, у износу који је имао 28. јула 1914. За израчунавање тога дела дуга узеће се као основица

просечни однос из финансијских година 1911, 1912. и 1913. који је постојао између једне извесне врсте прихода у уступљеној области и исте врсте прихода на целокупној угарској територији, а за које приходе комисија за накнаду штета буде нашла да најтачније представљају финансијску способност сваке пренесене области. Неће се узети у тај рачун приходи Босне и Херцеговине. Међутим, ако су пре 28. јула 1914. постојали финансијски споразуми односно Угарског државног дуга који није зајемчен залогом, а представљен је обвезницама, комисија за накнаду штета моћи ће да води рачуна о тим споразумима приликом поделе тога дуга између горе означених држава.

Обавеза уговорена овим чланом у погледу дуга у облику обвезница извршиће се под погодбама утврђеним у Додатку који следује.

Угарска Влада биће једина одговорна за све обавезе које је пре 28. јула 1914. узела на себе некадашња Угарска Влада, а које нису представљене обвезницама, боновима, рентом, хартијама од вредности и новчаницама које изречно предвиђа овај уговор.

Ниједна одредба овога члана ни Додатка који следује неће се применити на обвезнице некадашње Угарске Владе, депоноване у Аустро-Угарској Банци као покриће банкнота које та банка емитује.

Додатак.

Дуг који ће се поделити као што је означено у члану 186. јесте некадашњи државни дуг Угарски незајемчен залогом, представљен обвезницама, у износу који је имао 28. јула 1914.

У року од три месеца од ступања у важност овога уговора, државе које не свој терет узимају некадашњи државни Угарски дуг незајемчен залогом, жигосаће, ако то већ нису учиниле, свака нарочитим својим жи-

гом, све обвезнице тога дуга које се налазе на њиховим територијама. Записаће се бројеви обвезница тако жигосаних и њихов списак ће се послати комисији за накнаду штета заједно са осталим документима који се односе на ту операцију жигосања.

Носиоци обвезница које се налазе на територији једне државе која треба да их жигосе на основу одредаба овог Додатка постаће, од дана ступања у важност овог Уговора, повериоци речене државе за вредност тих обвезница и не могу вршити право наплате ни против које друге државе.

Ако жигосање буде показало да износ обвезница једне извесне емисије старог државног дуга угарског незајемченог залогом, које се налазе на територији једне државе јесте мањи од дела те емисије који је тој држави на терет ставила комисија за накнаду штета, та држава је дужна да комисији преда нове обвезнице чији ће износ бити раван констатованој разлици. Комисија за накнаду штета утврдиће облик тих нових обвезница и износ појединих комада. Те нове обвезнице даће у погледу интереса и амортизовања иста права као и старе обвезнице на чије место долазе. Све њихове остале особине одредиће се са одобрењем комисије за накнаду штета.

Ако је првобитна обвезница била изражена у аустро-угарској папирној монети, нова обвезница која је замењује биће изражена у монети државе која је емитује. За ту конверсију ће се усвојити курс по коме је држава која емитује извршила прву размену папирних круна аустро-угарских за свој новац. Основица конверсије аустро-угарске папирне круне у монету у којој ће обвезнице бити изражене поднеће се на одобрење комисији за накнаду штета која може, ако нађе за сходно, захтевати да држава која врши ту конверсију измени њене услове. Таква ће се измена захтевати само ако комисија буде мишљења да је вредност према девизном курсу монете или монета, којима се замењује монета у којој су биле старе обавезнице изражене, осетно мања у тренутку конверсије од вредности по девизном курсу првобитне монете.

Ако је првобитна обвезница била изражена у једној или више страних монета, нова обвезница биће изражена у истој или истим монетама. Ако је прво-

битна обвезница била изражена у аустро-угарским златним монетама, нова обвезница ће бити изражена у фунтама стерлинга и златним доларима Сједињених Америчких Држава за једнаке износе, будући да је одговарајућа вредност одређена по тежинама и финоћама трију монета на основу законодавства у снази 1. јануара 1914.

У случају да су старе обвезнице условљавале, изречно или прећутно, избор једног утврђеног курса меница на иностранство или какве друге опције курса, нове обвезнице морају садржавати иста преимућства.

Ако се жигосањем покаже да је износ обвезница једне извесне емисија старог државног дуга угарског незајамченог залогама, које се обвезнице налазе на територији једне државе, већи од дела поменуте емисије, који је тој држави ставила на терет комисија за накнаду штете, та држава мора добити од комисије тачно сразмерни део сваке нове емисије обвезница, која се изврши по одредбама овога Додатка.

Носиоци обвезница старог дуга угарског незајамченог залогама, које се обвезнице налазе ван држава на које је пренесена једна аустријска област или које су постале услед распада речене монархије, разумејући ту и Угарску, предаће преко својих Влада комисији за накнаду штета обвезнице чији су носиоци. У замену, комисија ће им издати уверења која ће им осигурати право на тачно сразмерни део сваке нове емисије обвезница, извршене ради размене за одговарајуће обвезнице предане према одредбама овог Додатка.

Државе или доносиоци, који буду имали право на један део сваке нове емисије обвезница извршене према одредбама овога Додатка, добиће један део од целокупног износа обвезница сваке такве емисије, израчунат по односу који постоји између обвезница старе емисије које су имали и целокупног износа обвезница старе емисије које су поднете комисији за накнаду штета ради измене а на основу ових одредаба.

Комисија за накнаду штета моћи ће, ако сматра да је то умесно, закључити погодбе са доносиоцима обвезница, емитованих на основу овога Додатка, ради унификационих зајмова које би емитовала свака држава дужник. Обвезнице тих зајмова замениће обвезнице емитоване на основу овога Додатка под условима

који ће се утврдити споразумно између комисије и доносилаца.

Држава, која на себе прими одговорност за једну обвезницу некадашње угарске Владе, узеће на себе и исплату купона или амортизационог анuitета те обвезнице, којима, после ступања у важност овог Уговора, буде дошао рок плаћања а не буду плаћени.

У дуг који ће се поделити на начин назначен у члану 186. улази поред некадашњег угарског државног дуга незајамченог залогама, о коме је горе реч, још и онај део аустријског дуга који је био на терету Владе некадашње Краљевине Угарске на основу допунске конвенције одобрене аустро-угарским законом од 30. децембра 1907. (В. Л. Ј. № 278.) а који представља суму са којом учествују територије Свете Круне Угарске у општем дугу Аустро-Угарске.

Свака држава која на основу овог Уговора прима на себе један део аустријског дуга о коме је реч у претходном параграфу, биће дужна да изда Комисији за накнаду штета нове обвезнице у износу онога дела аустријског дуга који је њој стављен на терет.

Облик ових обвезница утврдиће комисија за накнаду штета. Тај облик мора бити у колико је то више могуће репродукција форме старих аустријских обвезница, које се замењују овим обвезницама, у циљу, да се предаду оним државама и оним носiocима аустријских обвезница, који имају право на један део од сваког новог издања обвезница извршеног саобразно одредбама додатка члану 203. Уговора са Аустријом.

Чл. 187. — 1. У случају да нове границе, онакве какве су утврђене овим Уговором, поделе једну административну област која је сама носила терет каквог јавног дуга правилно конституисаног, сваки нови део те области узеће на себе један део тог дуга који ће одредити комисија за накнаду штета на основу начела која је члан 186. овог Уговора поставио за поделу државних дугова. Комисија за накнаду штета регулисаће начин на који ће се то извршити.

2. Јавни дуг Босне и Херцеговине сматраће се као дуг административне области а не као јавни дуг некадашње аустро-угарске монархије.

Чл. 188. — У року од два месеца од ступања у важност овог Уговора, свака држава на коју је једна територија некадашње аустро-угарске монархије пренесена или која је постала распадом те монархије, разумејући ту и Угарску, жигосаће, ако то већ није учинила, свака својим нарочитим жигом, разне обавезнице које одговарају делу ратнога дуга некадашње угарске Владе представљеног обвезницама, које се налазе на њеној територији и које су легално емитоване пре 31. октобра 1918.

Тако жигосане вредности размениће се за уверења и повући ће се из промета; начиниће се списак њихових бројева, и вредности ће се послати комисији за накнаду штета заједно са свима документима који се односе на ту операцију размене.

Кад једна држава жигосе и размени обвезнице уверењима, онако како је то условљено у овом члану та радња не повлачи за ту државу обвезу да тим прима на себе или признаје који било терет, осем ако сама држава није то одређено значење дала операцијама жигосања и замене.

Напред поменуте државе, изузимајући Угарску неће носити никакву обавезу на основу ратнога дуга некадашње угарске Владе, ма где се налазиле обвезнице тог дуга, али ни Владе тих држава ни њихови припадници не могу ни у ком случају вршити против других држава, разумејући ту и Угарску право наплате обвезница ратнога дуга чији су сопственици оне саме или њихови припадници.

Терет онога дела ратнога дуга некадашње угарске Владе, који је пре потписа овога Уговора био

својина припадника или Влада оних држава којима никакво земљиште некадашње аустро-угарске монархије није дато на нову овог Уговора, искључиво ће сносити угарска Влада, а остале напред поменуте државе неће ни у којој мери бити одговорне за тај део ратнога дуга.

Одредбе овога члана неће се применити на обвезнице некадашње угарске Владе које је она депоновала у Банци Аустро-Угарској као покриће за банкноте које та Банка емитује.

Угарска Влада биће једино одговорна за све обавезе које је некадашња угарска Влада уговорима на себе узела у току рата а које нису представљене рентом, боновима, обвезницама, хартијама од вредности и новчаницама изречно предвиђеним овим Уговором.

Чл. 189. — 1. У року од два месеца од ступања у важност уговора са Аустријом, државе на које је једна територија некадашње аустро-угарске монархије пренесена или које су постале распадом речене монархије, размевајући ту Аустрију и Угарску, биће дужне, ако то већ нису учиниле, да свака својим нарочитим жигом жигосу банкноте Аустро-Угарске Банке које се на њиховим територијама налазе.

2. У року од дванаест месеци од ступања у важност уговора са Аустријом, државе на које је једна територија некадашње аустро-угарске монархије пренесена или које су постале распадом речене монархије, разумејући ту и Аустрију и Угарску, биће дужне да својом монетом или новом монетом, под погодбама које буду саме одредиле, замене банкноте које су жигосане као што је горе речено.

3. Владе држава које су већ извршиле конверзију банкнота Аустро-Угарске Банке, било жиго-

шући их било пуштајући у промет своју или нову монету, а које су у току те операције повукле из промета, не жигошући их, све или део тих банкнота, биће дужне или да жигошу тако повучене банкноте или да их држе на расположењу комисије за накнаду штета.

4. У року од четрнаест месеци од ступања у важност уговора са Аустријом, Владе које су, према одредбама овога члана, размениле банкноте Аустро-Угарске Банке за своју или нову монету, биће дужне да предаду комисији за накнаду штета све банкноте Аустро-Угарске Банке жигосане или нежигосане, које су повучене из промета у току те размене.

5. Комисија за накнаду штета располагаће под условима предвиђеним у наредном Додатку свима банкнотама које јој буду биле предате на основу овог члана.

6. Операције ликвидације Аустро-Угарске Банке датираће се од дана који следује дану потписа уговора са Аустријом.

7. Ликвидацију ће вршити комесари које за то наименује комисија за накнаду штета. У тој ликвидацији комесари ће бити дужни да се придржавају правила статута и у опште одредаба у снази које се односе на функционисање Банке, не наносећи тиме повреде одредбама предвиђеним у овоме члану. У случају да се породи сумња односно тумачења правила о ликвидацији Банке, која су утврђена било овим члановима и Додатцима било статутима Аустро-Угарске Банке, спор ће се изнети пред комисију за накнаду штета или пред једног изборног судију кога комисија буде именovala. Одлука биће без апелате.

8. Банкноте која је Банка емитовала после 27. октобра 1918, имаће као једину гаранцију обвезнице које су емитовале некадашње или садашње Владе

аустријска и угарска и које су депоноване у Банци као покриће емисије тих банкнота. Доносиоци тих банкнота неће имати никакво право на остале делове банчине активе.

9. Доносиоци банкнота које је Банка емитовала до 27. октобра 1918. закључно имаће једнака права на сву банчину активу, у колико те банкноте према овоме члану испуњавају потребне услове да буду обухваћене ликвидацијом. Обвезнице које су некадашње или садашње Владе аустријска и угарска емитовале и депоновале као покриће разних емисија банкнота не сматрају се да чине део те активе.

10. Биће поништене обвезнице које су некадашње или садашње Владе аустријска или угарска депоновале у Банци као покриће банкнота емитованих до 27. октобра 1918. закључно, у колико одговарају банкнотама које су на територијама некадашње аустро-угарске монархије, онакве каква је била 28. јула 1914., биле предмет конверсије извршене од држава, на које су те територије пренесене или које су постале распадом те монархије, разумејући ту и Аустрију и Угарску.

11. Обвезнице које су некадашње или садашње Владе аустријска и угарска депоновале као покриће банкнота емитованих до 27. октобра 1918. закључно а које не буду поништене услед примене параграфа 10. овога члана, даље ће служити као јемство у границама своје вредности оним банкнотама истих емисија које су се 15. јуна 1919. налазиле изван граница некадашње аустро-угарске монархије. Ту се разумеју, с искључењем свих других : 1. — банкноте које су државе, увећане на рачун Аустрије, прикупиле у делу својих територија изван границе пређашње монархије, а које ће се предати комисији за накнаду штета на основу § 4 ; 2. — банкноте које су прику-

пиле све друге државе и које ће се према одредбама наредног Додатка поднети комесарима одређеним за ликвидацију Банке.

12. Доносиоци свих других банкнота емитованих до 27. октобра 1918. закључно неће имати никакво право на обвезнице које су некадашње и садашње Владе аустријска и угарска депоновале као покриће емисија банкнота, ни у опште на банчину активу. Поништиће се оне обвезнице које не буду биле употребљене или уништене под условима предвиђеним у параграфима 10. и 11.

13. Владе садашње Аустрије и садашње Угарске поделиће између себе с искључењем свих других држава, терет оних обвезница које су некадашње и садашње Владе Аустрије и Угарске депоновале у Банци као покриће емисија банкнота а које не буду биле уништене.

14. Доносиоци банкнота Аустро-Угарске Банке неће имати никакво право наплате против Влада садашње Аустрије и садашње Угарске, ни против ма које друге Владе, услед губитака које им може нанети ликвидација Банке.

15. У случају да се појаве тешкоће због датума потписа овог Уговора, комисија за накнаду штета имаће сва права да измени рокове предвиђене овим чланом.

Додатак.

§ 1. Владе којих се тиче, предајући комисији за накнаду штета све банкноте Аустро-Угарске Банке повучене из промета на основу члана 189 предаће такође комисији и све документе који показују природу и износ конверсија које су те Владе извршиле.

§ 2. Комисија за накнаду штета, пошто буде размотрила те документе, даће реченим Владама уверења која ће утврдити укупан износ банкнота које су те Владе конвертовале :

а) у границама некадашње аустро-угарске монархије, онакве каква је била 28. јула 1914.

б) у свима другим местима.

Помоћу тих уверења моћи ће њихови доносиоци пред комесарима одређеним за ликвидацију Банке искористити права која тако размењене банкноте представљају у подели банчине активе.

§ 3. Чим ликвидација Банке буде завршена, комисија за накнаду штета уништиће банкноте тако повучене.

§ 4. Банкноте емитоване до 27. октобра 1918. закључно даће права на активу Банке само кад их поднесе Влада оне земље у којој су се налазиле.

Чл. 190. — Свака држава на коју је једна територија некадашње аустро-угарске монархије пренесена или која је постала распадом те монархије, разумејући ту и Угарску имаће пуну слободу акције, у колико се тиче ситнога новца некадашње аустро-угарске монархије који се налази на њеној територији.

Те државе неће моћи ни у ком случају, било за свој рачун, било за рачун својих припадника тражити накнаду од других држава поводом ситнога новца који имају.

Чл. 191. — Државе на које је једна територија некадашње аустро-угарске монархије пренесена или које су постале распадом те монархије, стичу сва добра и својине који припадају некадашњој или садашњој Угарској Влади а налазе се на њиховим територијама.

Под добрима и својинама некадашње или садашње Угарске Владе у смислу овога члана разумеју се добра која припадају некадашњој Угарској Краљевини и интереси те краљевине у добрима која су била под заједничким власништвом аустро-угарске монархије, као и све крунске својине и сва приватна добра некадашњег владалачког дома Аустро-Угарске.

Те државе неће моћи међутим подићи никакве претензије на добра и својине некадашње или садашње угарске Владе које леже ван њихових територија.

Вредност добара и својина које су стекле разне државе, изузимајући Угарску, утврдиће комисија за накнаду штета, и та ће се вредност ставити на задужење државе која стиче својину а на одужење Угарске и одбиће се од сума које се дугују на име накнада штета. Комисија за накнаду штета одбиће такође од вредности јавних добара тако стечених једну суму сразмерну контрибуцији у готовом новцу, земљи или грађи коју су ради тих имања непосредно поднеле области, општине или друге локалне самоуправне власти.

У случају да једна држава стече добра према овом члану а без повреде одредаба члана 86. о дугу зајамченом залогама, од вредности стављене на одужење Угарске а на задужење речене државе по претходној алинеји одбиће се део дуга незајемченог залогама некадашње аустријске Владе, стављен на терет речене државе која стиче сопственост на основу реченог члана 186. а који одговара по мишљењу комисије за накнаду штета трошковима учињеним око добара и својина стечених. Комисија за накнаду штета утврдиће вредност коју треба одбити по оним начелима која буде оценила као правична.

Под добрима и својинама некадашње или садашње угарске Владе треба разумети један део непокретних добара сваке врсте у Босни и Херцеговини, за која је Влада некадашње аустро-угарске монархије, на основу члана 5. конвенције од 26. фебруара 1909. исплатила отоманској Влади 2,500.000 турских лира. Тај део ће бити сразмеран уделу који је некадашња Угарска Краљевина поднела у реченој исплати

и његова вредност, пошто је комисија за накнаду штета оцени, ставиће се на одужење Угарске на име накнаде штета.

Изузетно од горњих одредаба пренеће се без плаћања :

1. Добра и својине покрајина и других локалних самоуправних установа некадашње аустро-угарске монархије, као и добра и својине у Босни и Херцеговини који нису припадали некадашњој аустро-угарској монархији ;

2. Школе и болнице, својина некадашње аустро-угарске монархије.

Осем тога, и пошто буду добиле одобрење од комисије за накнаду штета, државе којима се бави прва алинеја а на које су територије пренесене моћи ће стећи, без плаћања, све непокретности или друга добра који леже на тим територијама који су раније припадали краљевинама Чешкој, или Хрватској — Славонији — Далмацији или Босни и Херцеговини, или Републикама Дубровачкој, Млетачкој или влади-чанским кнежевинама Тријента и Бресаноне, и чија је главна вредност у историјским успоменама које су за њих везане.

Чл. 192. — Угарска се одриче, у колико се не тиче, сваког заступништва или учешћа које су уговори, конвенције или споразуми ма какви осигуравали њој или њеним припадницима у администрацији или надзору комисија, агенција и државних банака и у свима другим финансијским и економским организацијама надзора или управе међународног карактера које су функционисале у којој било савезничкој или удруженој држави, у Немачкој, Угарској, Бугарској или Турској, у поседима и територијама завис-

ним од тих држава као и некадашњој Руској Царевини.

Чл. 193. — 1. Угарска се обавезује да призна на основу члана 110. Уговора о миру са Аустријом пренос суме у злату која је у Аустро-Угарској Банци депонована на име Управног Савета отоманског државног дуга а као покриће прве емисије новчаница турске Владе.

2. Угарска се одриче, у колико се ње тиче, свих користи које су јој осигуравале одредбе увршћене у уговоре Букурешки и Брест-Литовски и Допунетим уговорима; тиме се не може међутим повредити члан 257. Десетог Дела (Економске Одредбе) овога Уговора.

Она се обавезује да преда било Румунији било Главним Силама савезничким и удруженим сва новчана средства, готов новац, хартије од вредности и ефекте или приход, које је добила на основу горе поменутих уговора.

3. Суме у готовом новцу које се имају платити и новчана средства, хартије од вредности и ма какви приходи који се на основу одредаба овога члана морају издати или пренети, Главне Силе савезничке или удружене употребиће на начин који ће оне доцније одредити.

4. Угарска се обавезује да призна преносе злата предвиђене чланом 259. алинеја 5. Уговора о миру закљученог у Версају 28. јуна 1919. између Сила савезничких и удружених и Немачке као и преносе потраживања који су предвиђени чланом 261. истог Уговора.

Чл. 194. — Не дирајући у одрицање права која су јој припадала, њој или њеним припадницима, а

које чини Угарска на основу других одредаба овог Уговора, комисија за накнаду штета може у року од године дана од ступања у важност овог Уговора захтевати да Угарска стече сва права и интересе својих припадника, у сваком предузећу опште корисном или у свакој концесији у Русији, Турској, Немачкој, Аустрији или Бугарској или у поседима или територијама зависним од речених држава или на једној територији која је припадала Угарској или њеним савезницима а коју Угарска или њени савезници морају пренети на другог или којом мора управљати један пуномоћник на основу једног уговора закљученог са Силама савезничким и удруженим. Угарска ће са своје стране бити дужна да преда, у року од шест месеци од дана кад се то буде захтевало, комисији за накнаду штета сва та права и интересе и сва слична права и интересе које некадашња или садашња угарска Влада може сама имати.

Угарска ће сносити терет да да накнаду својим припадницима тако лишеним својине и комисија за накнаду штета ће ставити на одужење Угарске, с тим да се одбију од дугованих сума на име накнаде штета, суме које одговарају вредности пренесених права и интереса; ту вредност ће утврдити комисија за накнаду штета. У року од шест месеци од ступања у важност овог Уговора Угарска ће бити дужна да комисији за накнаду штета саопшти списак свих права и интереса о којима је реч, било да су стечени, било да се могу стећи, било да још нису искоришћени, и одрећи ће се, у име своје и у име својих припадника а у корист Сила савезничких и удружених, свих права и интереса на које се горе циља а који не би били означени у горе реченом списку.

Чл. 195. — Угарска се обавезује да ни у колико не смета да Владе Немачке, Аустријске, Бугарске

или Турске стекну сва она права и интересе припадника немачких, аустријских, бугарских или турских у ма ком предузећу опште корисном или у којој концесији у Угарској које буде тражила комисија за накнаду штета на основу уговора о миру, допунских уговора или конвенција закључених између Сила савезничких и удружених и Влада Немачке, Аустрије, Бугарске или Турске.

Чл. 196. — Угарска се обавезује да пренесе на Силе савезничке и удружене сва своја потраживања или права на накнаду штета која постоје у корист некадашње или садашње Угарске Владе а према Немачкој, Аустрији, Бугарској или Турској, а нарочито сва потраживања или права на накнаду штета која проистичу или ће проистећи из извршења обавеза примљених од 28. јула 1914. до ступања у важност овог Уговора.

Комисија за накнаду штета одредиће вредност тих потраживања или права на накнаду штета и ставиће је на одужење Угарске, с тим да се одбије од сума дугованих на име накнаде штета.

Чл. 197. — Кад год није увршћена каква противна одредба у овај Уговор или у допунске уговоре и конвенције, свака обавеза плаћања у готовом новцу на основу овог Уговора, а изражена у златним крунама аустро-угарским има се исплатити по вољи повериоца у фунтама стерлинга (плаћање у Лондону), златним доларима Сједињених Америчких Држава (плаћање у Њу-Јорку), златним францима (плаћање у Паризу) или златним лирама (плаћање у Риму).

За операције предвиђене овим чланом сматраће се да су напред поменуте златне монете тежине и финоће законом одређене 1. јануара 1914. за сваку од њих.

Чл. 198. — Утврдиће се споразумом између разних заинтересованих Влада, тако да се осигура најбоље и најправилније поступање према свима странама, све финансијске погодбе које су потребне услед распада некадашње аустро-угарске монархије и услед реорганизације државних дугова и монетарног система, под условима предвиђеним у претходним члановима. Те погодбе ће се односити између осталог на банке, осигуравајућа друштва, штедионице, установе хипотекарног кредита, хипотекарна друштва и све друге сличне установе које оперишу на територији некадашње аустро-угарске монархије. У случају да речене Владе не могу доћи до споразума односно тих финансијских проблема или у случају да једна Влада налази да се према њеним припадницима не поступа правично, комисија за накнаду штета наименоваће на захтев једне од заинтересованих Влада једног или више изборних судија чија ће одлука бити без апелате.

Чл. 199. — Лица која су добијала грађанске или војне пензије у некадашњој Угарској Краљевини а која су постала или су призната на основу овог Уговора као припадници друге државе а не Угарске, не могу односно своје пензије вршити никакво право наплате према Влади угарској.

Десети део. Економске клаузуле.

Одељак први. Трговински односи.

Глава прва. Царинско уређење, таксе и ограничења.

Чл. 200. — Угарска се обавезује да робу, сировине или израђене предмете из које било државе савезничке и удружене, увезене у угарску територију

ма из кога места, не подвргава таксама или наметима, разумејући ту и унутрашње порезе, већим или различним од оних којима су подвргнути иста роба, сировине и израђени предмети из које било друге од тих држава или које било стране земље.

Угарска неће одржати ни наметнути никакву забрану ни ограничење при увозу у угарску територију робе, сировина или израђених предмета из територија које било државе савезничке и удружене ма из кога места та роба долазила, а да се та забрана или ограничење не прошири и на увоз исте робе, сировина или израђених предмета из које било друге речене државе или које било друге стране земље.

Чл. 201. — Угарска се осем тога обавезује да у колико се тиче увозног режима не поставља разлике на штету трговине које било државе савезничке или удружене а у корист друге које речене државе или друге које било стране земље, чак ни посредним начинима као на пример уређењем или поступком царинским, или методама оверавања или анализе, или условима плаћања такса, или методама класификације или тумачења тарифа, или вршењем монопола.

Чл. 202. — У погледу извоза, Угарска се обавезује да робу, сировине или израђене предмете који се са угарске територије упућују у територије које било државе савезничке и удружене неће подвргавати таксама или наметима, разумејући ту и унутрашње порезе, различним или већим од оних који се плаћају при извозу исте робе у коју било другу речену државу или коју било страну земљу.

Угарска неће одржати ни наметнути никакву забрану ни ограничење на извоз ма какве робе из угарске територије у коју било државу савезничку

или удружену а да се та забрана или ограничење не прошире и на извоз исте робе, сировина или израђених предмета испослатих у коју било другу речену државу или коју било страну земљу.

Чл. 203. — Свака олакшица, ослобођење или повластица који се односе на увоз, извоз или транзит робе, а које би Угарска дала којој држави савезничкој или удруженој или којој било страни земљи, прошириће се једновремено и безусловно, не чекајући да се то нарочито захтева, и без накнаде, на све државе савезничке и удружене.

Чл. 204. — Изузетно од одредаба члана 270. Дванаестог Дела (Пристаништа, Водени Путеви и Железничке Пруге) овога Уговора, и за време од три године од његовог ступања у важност, производи у транзиту, кроз пристаништа која су пре рата лежала на територијама некадашње аустро-угарске монархије, користиће се при увозу у Угарску редукцијама таксе које сразмерно одговарају редукцијама применим на исте производе по аустро-угарској царинској тарифи од 13. фебруара 1906., кад се њихов увоз вршио преко речених пристаништа.

Чл. 205. — И поред одредаба чланова 200. и 203. Силе савезничке и удружене пристају да се на њих не позивају у циљу да би се користиле ма којом посебном погодбом која би се могла закључити између угарске Владе и Владе аустријске или Чехо-Словачке Државе у циљу да се створи нарочити царински режим повољан по извесне сировине или израђене предмете који су пореклом и долазе из тих држава; ти ће се производи ближе одредити у погодбама о

којима је реч. Али те погодбе не могу трајати дуже од пет година од ступања у важност овог Уговора.

Чл. 206. — За време од шест месеци од ступања у важност овог Уговора, таксе којима Угарска буде подвргла увоз из савезничких и удружених Сила, не могу бити веће од најповољнијих такса примењених на увоз у некадашњу аустро-угарску монархију на дан 28. јула 1914.

Ова одредба ће се примењивати и после истека првих шест месеци, а за даљи рок од тридесет месеци, искључиво на увоз свежег и сувог воћа, свежег поврћа, маслиновог уља, јаја, свиња, живине и прерађеног свињског меса и у колико су ти производи на горе означени дан (28. јула 1914.) уживали уговорне тарифе, утврђене уговорима са савезничким или удруженим Силама.

Чл. 207. — 1. Нарочите погодбе ће се закључити између државе Чехо-Словачке и Пољске и Угарске за узајамно снабдевање угљем, разумевајући ту и лигнит, намирницама и сировинама.

2. Док се те погодбе не закључе, у сваком случају најдуже пет година по ступању у важност овог уговора, држава Чехо-Словачка и Пољска се обавезују да никаквој извозној царини ни ограничењу ма какви они били, не подвргавају извоз у Угарску угља или лигнита, до једне мере коју ће одредити Комисија за накнаду штета, ако се заинтересоване државе не могу споразумети. У одређивању те мере, комисија за накнаду штета водиће рачуна о свим елементима, разумејући ту и количине угља као и лигнита које су биле пре рата предмет размена између територије садашње Угарске с једне стране, Шлезије и територије некадашње аустријске цар-

вине, које су саобразно уговорима о миру пренесене на државу Чехо-Словачку и Пољску с друге стране, као и водећи рачуна о количинама које су сада слободне да се извезу у те земље. На име реципроцитета, Угарска ће бити дужна да држави Чехо-Словачкој и Пољској прибави количине лигнита, намирница и сировина о којима говори § 1, саобразно одлуци коју буде донела комисија за накнаду штета.

3. Држава Чехо-Словачка и Пољска обавезују се осем тога да у истоме року предузму све потребне мере које ће купцима настањеним у Угарској обезбедити куповину свих тих производа под условима исто тако повољним као што су услови под којима се врши продаја купцима настањеним у држави Чехо-Словачкој или Пољској, у њиховим земљама или у ма којој другој земљи, производа истих таквих и стављених под исте околности.

4. Одредбе параграфа 2 и 3, које забрањују прописивање такса и извозних забрана и које одређују услове за продају, примењиваће се и на снабдевање Пољске и државе Чехо-Словачке лигнитом из Угарске.

5. У случају несугласице око извршења или тумачења једне од горњих одредаба, одлучиваће комисија за накнаду штета.

6. Да би се Пољској, Румунији, Држави Срба, Хрвата и Словенаца, Угарској и Аустрији омогућило узајамно помагање производима, који су до сада били предмет размене између територија тих држава и који би били неопходни за производњу и трговину тих територија, свака од поменутих држава, а у року од шест месеци од ступања у важност овог Уговора, отпочеће преговоре у циљу да са ма којом другом од тих држава закључи посебне конвенције, које ће бити у сагласности са одредбама овог Уговора нарочито са члановима 200. до 205.

По истеку тога рока, држава која је тражила такву конвенцију а није успела да је закључи, моћи ће да се обрати комисији за накнаду штета и да тражи од ње да убрза закључење те конвенције.

Чл. 208. — 1. Нарочите погодбе ће се закључити између Угарске и Аустрије за узајамно снабдевање намирницама, сировинама и фабричним израђевинама.

2. Док се те погодбе не закључе, у сваком случају најдуже за пет година по ступању у важност овог Уговора, Угарска се обавезује да никаквој извозној царини ни ограничењу, ма какви они били, не подвргава извоз у Аустрију намирница сваке врсте, произведених на угарској територији до једне мере коју ће одредити комисија за накнаду штета, ако се заинтересоване државе не могу споразумети. У одређивању те мере комисија за накнаду штета, водиће рачуна о свима елементима а нарочито о производњи и потребама исхране у једној и другој заинтересованој држави. На име реципроцитета, Аустрија ће бити дужна да Угарској прибави количине сировина и фабричких израђевина о којима говори § 1, саобразно одлуци коју буде донела комисија за накнаду штета.

3. Угарска се обавезује осем тога, да у истом року предузме све потребне мере које ће купцима, настањеним у Угарској обезбедити куповину свих тих производа под условима исто тако повољним као што су услови под којима се врши продаја купцима настањеним у Угарској, у њиховим земљама или у ма којој другој земљи, производа истих таквих и стављених под исте околности.

4. У случају несугласица око извршења или тумачења једне од горњих одредаба, одлучиваће комисија за накнаду штета.

Глава друга. Поступање са пловидбом.

Чл. 209. — Високе Стране уговорнице слажу се да признаду заставу бродова сваке Стране уговорнице која нема морске обале, кад год су ти бродови протоколисани у једном једином одређеном месту које се налази на територији те Силе уговорнице; то место ће бити за те бродове пристаниште где се протоколишу

Глава трећа. Недопуштена конкуренција.

Чл. 210. — 1. Угарска се обавезује да предузме све потребне законске или административне мере, да се сировине или израђени производи пореклом из које било савезничке или удружене Силе заштите од недопуштене конкуренције ма под којим обликом у трговачким пословима.

Угарска се обавезује да кажњава и да забрани, узапћењем и свима другим пригодним санкцијама, увоз и извоз као и израду, промет, продају и стављање на продају у унутрашњости, свих производа и робе који носе на себи, или на свом унутрашњем или спољном завоју жигове, имена, записе или ма какве знаке, који садрже непосредно или посредно лажна назначења о пореклу, врсти, природи или специфичним особинама тих производа или робе.

2. Угарска се обавезује, под условом да јој се у том питању да реципроцитет поступања, да се придржава закона, као и административних или судских одлука донетих на основу тих закона, у снази у једној савезничкој или удруженој земљи, које су надлежне власти уредно саопштиле Угарској, а који одређују или уређују за вина или спиритуозна пића произведена у земљи чија је област, право на обласни назив или услове под којима се може дозволити упо-

треба једног обласног назива ; и Угарска ће забранити и кажњавати мерама прописаним у претходном члану увоз, извоз, као и израду, промет, продају или стављање на продају производа или робе који носе обласне називе противно законима или одлукама горе наведеним.

Глава четврта. Поступање са припадницима Сила савезничких и удружених.

Чл. 211. — Угарска се обавезује :

а) да над припадницима Сила савезничких и удружених, у колико се тиче вршења заната, занимања, трговине и индустрије, не чини никакво искључење које се не би такође применило на све странце без разлике ;

б) да припаднике Сила савезничких и удружених не потчињава никаквој уредби ни ограничењима, у колико се тиче права којима се бави параграф а), која би непосредно или посредно могла повредити одредбе реченог параграфа, или која би била различна или неповољнија од оних које се примењују на странце припаднике најповлашћенијег народа ;

в) да припаднике Сила савезничких и удружених, њихова добра, права или интересе, разумејући ту и друштва или удружења у којима су заинтересовани, не подвргава никаквом намету, такси, непосредним или посредним порезима различним или већим од оних које подnose или ће подносити њени властити припадници, њихова добра, права или интереси ;

г) да припадницима које било Силе савезничке и удружене не намеће никакво ограничење које се није на њих примењивало на дан 1. јула 1914, изузев

случај да исто ограничење морају подносити и сами њени припадници.

Чл. 212. — Припадници Сила савезничких и удружених биће на угарској територији стално заштићени у својој личности, својим добрима, правима и интересима ; они ће имати слободан приступ код судова.

Чл. 213. — Угарска се обавезује да призна ново држављанство које су стекли или ће стећи њени припадници по законима савезничких или удружених Сила и саобразно одлукама надлежних власти тих Сила било путем примања у поданство, било услед клаузуле једног уговора ; она ће разрешити те своје припаднике, зато што стичу ново држављанство, сваке зависности у сваком погледу од државе из које воде порекло.

Чл. 214. — Силе савезничке и удружене моћи ће наименовати генералне консуле, консуле, вице консуле и консуларне агенте у градовима и пристаништима Угарске. Угарска се обавезује да пристане на наименовања тих генералних консула, консула, вице-консула и консуларних агената, чија ће јој имена бити саопштена, и да дозволи да врши своје функције саобразно редовним правилима и обичајима.

Глава пета. Опште Клаузуле.

Чл. 215. — Обавезе наметнуте Угарској у Глави I. овога Одељка престаће бити у снази по истеку пет година од дана ступања у важност овог Уговора, осем ако у самом тексту није противно предвиђено,

или ако Савет Друштва Народа не одлучи, најмање дванаест месеца пре истека те периоде, да ће се те обавезе одржати за један даљи рок, са изменама или без измена.

Разуме се међутим да се на обавезу наметнуту Угарској члановима 200, 201, 202. или 203. неће позивати после истека три године од ступања у важност овога Уговора она Сила савезничка или удружена која не буде Угарској дала поступања које томе одговара, осем ако Друштво Народа не одлучи противно.

Члан 211. остаће у важности и после те периоде од пет година, са или без измена, за рок, ако га буде, који одреди већина Савета Друштва Народа, а који не може прећи пет година.

Чл. 216. — Ако се угарска Влада буде бавила међународном трговином, она неће имати у том погледу, нити ће се сматрати да има иједно од права повластица и неприкосовености суверенства.

Одељак други. Уговори.

Чл. 217. — Од самог ступања у важност овога Уговора и с резервом одредаба које се у њему налазе многострани уговори, конвенције и споразуми, економског или техничког карактера, које је закључила аустро-угарска монархија и који су побројани ниже и у наредним члановима, једини ће се примењивати између Угарске и оних Сила савезничких и удружених које су потписнице тих уговора :

1. конвенције од 14. марта 1884, 1. децембра 1886. и 23. марта 1887. и закључни Протокол од 7. јула 1887, о заштити подморских каблова ;

2. конвенција од 11. октобра 1909, о међународном саобраћају аутомобила ;

3. споразум од 15. маја 1886, о пломбажи вагона подвргнутих царини и Протокол од 18. маја 1907 ;

4. споразум од 15. маја 1886, о техничком јединству жељезница ;

5. конвенција од 5. јула 1890, о објављивању царинских тарифа ;

6. конвенција од 25. априла 1917, о повишењу царинских тарифа отоманских ;

7. конвенција од 14. марта 1857, о откупу мостарине на Сунду и Белтовима ;

8. конвенција од 22. јуна 1861, о откупу мостарине на Лаби ;

9. конвенција од 16. јула 1863, о откупу Мостарине на Шелди ;

10. конвенција од 29. октобра 1888, о установљењу дефинитивног режима којим ће се обезбедити слободна употреба Суецког канала ;

11. конвенција од 23. септембра 1910, о изједначењу извесних правила у питању судара, помоћи и спасавања на мору ;

12. конвенција од 21. децембра 1904, о ослобођењу болничких лађа од такса и намета у пристаништима ;

13. конвенција од 26. септембра 1096, за забрану ноћног рада жена ;

14. конвенција од 18. маја 1904 и 4. маја 1910, о кажњавању трговања с белим робљем ;

15. конвенција од 4. маја 1910 о забрани развратних публикација ;

16. санитарна конвенција од 3. децембра 1903, као и претходне од 30. јануара 1892, 15. априла 1893, 3. априла 1894 и 19. марта 1897 ;

17. конвенција од 20. маја 1875, о унификацији и усавршавању метарског система ;

18. конвенција од 29. новембра 1906, о изједначењу формула јаких лекова ;

19. конвенције од 16. и 19. новембра 1885, о грађењу једног нормалног дијапазона ;

20. конвенција од 7. јуна 1905, о оснивању Пољопривредног Међународног Института у Риму ;

21. конвенције од 3. новембра 1881 и 15. априла 1899, о мерама које се имају предузети против филоксере ;

22. конвенција од 19. марта 1902, о заштити тига корисних за пољопривреду ;

23. конвенција од 12. јуна 1902, о туторству над малолетнима.

Чл. 218. — Од самога ступања у важност овога Уговора, Високе Стране Уговорнице понова ће примењивати конвенције и погодбе ниже означене, у колико се на њих односе, а Угарска се обавезује да ће се придржавати посебних одредаба које овај члан садржи.

Поштанске конвенције : Конвенције и погодбе светског поштанског Савеза потписане у Бечу 4. јула 1891 ;

Конвенције и погодбе поштанског Савеза потписане у Вашингтону 15. јуна 1897 ;

Конвенције и погодбе поштанског Савеза потписане у Риму 26. маја 1906.

Телеграфске конвенције : Међународне телеграфске конвенције потписане у Петрограду 10.-22. јула 1875 ;

Уредбе и тарифе које је утврдила међународна телеграфска Конференција у Лисабону 11. јуна

Угарска се обавезује да неће одрећи свој пристанак на закључење с новим државама нарочитих погодаба предвиђених конвенцијама и погодбама о светском поштанском Савезу и о међународном телеграфском Савезу, чији су чланови речене нове државе или којима оне приступају.

Чл. 219. — Од самог ступања у важност овог Уговора, Високе Стране Уговорнице понова ће примењивати, у колико се на њих односи, међународну радиотелеграфску конвенцију од 5. јула 1912, а Угарска се обавезује да се придржава привремених правила која јој буду означиле Силе савезничке и удружене.

Ако се у року од пет година по ступању у важност овог Уговора закључи нова конвенција о међународним радиотелеграфским везама, којом ће се заменити конвенција од 5. јула 1912, та нова конвенција ће везивати Угарску чак и у случају да она одбије било да учествује у њеној изради било да је усвоји.

Та нова конвенција ће заменити и привремена правила која су у снази.

Чл. 220. — Међународна Париска конвенција од 20. марта 1883. за заштиту индустријске својине, измењена у Вашингтону 2. јуна 1911, и погодба од 14. априла 1894. о међународном протоколисању фабричких и трговачких жигова примениће се од ступања у важност овога Уговора у оној мери у колико нису дотакнуте и измењене изузетцима и ограничењима садржаним у реченом Уговору.

Чл. 221. — Од самог ступања у важност овог Уговора, Високе Стране Уговорнице ће применити,

у колико се на њих односи, Хашку конвенцију од 17. јула 1905. о грађанском поступку. То враћање у важност остаје и остаће без вредности за Француску, Португалију и Румунију.

Чл. 222. — Угарска се обавезује да приступи у прописаним формама и пре истека рока од дванаест месеци од ступања у важност овог Уговора, међународној конвенцији потписаној у Берну 9. септембра 1888. за заштиту књижевних и уметничких дела, измењеној у Берлину 13. новембра 1908. и допуњеној накнадним протоколом који је у Берну потписан 20. марта 1914.

Докле год не буде приступила горе поменутој конвенцији, Угарска се обавезује да призна и да штити књижевна и уметничка дела припадника Сила савезничких или удружених ефективним мерама које ће предузети саобразно начелима речене међународне конвенције.

Осем тога и независно од горе поменутог приступања. Угарска се обавезује да и даље осигурава признање и заштиту свима књижевним и уметничким делима припадника сваке савезничке или удружене Силе, бар у оноликој мери како је чинила на дан 28. јула 1914. и под истим условима.

Чл. 223. — Угарска се обавезује да приступи овим конвенцијама :

1. Конвенцији од 26. септембра 1906. о забрани употребе белог фосфора у изради палидрваца ;

2. Конвенцији од 31. децембра 1913. о унификацији трговачких статистика.

Чл. 224. — Свака Сила савезничка или удружена надахнута општим начелима или посебним одредбама

овог Уговора, саопштиће Угарској оне двостране конвенције сваке врсте, закључене са некадашњом аустро-угарском монархијом, чију ће примену захтевати.

Саопштење предвиђено овим чланом учиниће се или непосредно или преко друге које Силе. Угарска ће известити писмено да га је примила ; датум ступања у важност биће датум саопштења.

Силе савезничке или удружене се обавезују међу собом да према Угарској примењују само оне конвенције које су саобразне одредбама овог Уговора.

У саопштењу ће се евентуално назначити оне одредбе тих конвенција чија се примена неће сматрати као могућа зато што нису саобразне одредбама овог Уговора.

У случају разилажења у мишљењима позваће се Друштво Народа да пресуди.

Оставља се Силама савезничким или удруженим рок од шест месеци, који ће тећи од ступања у важност овог Уговора, да изврше поменуто саопштење.

Двостране конвенције које буду биле предмет таквог саопштења, једине ће ступити у важност између Сила савезничких или удружених и Угарске.

Напред поменута правила примењују се на све двостране конвенције које постоје између свију Сила савезничких и удружених потписница овог Уговора и Угарске, чак и ако ове Силе савезничке и удружене нису биле у рату с њоме.

Чл. 225. — Угарска изјављује да признаје да су изгубили вредност сви уговори, конвенције или споразуми које је закључила она или некадашња аустроугарска монархија с Немачком, Аустријом, Бугарском или Туреком од 1. августа 1914. до ступања у важност овог Уговора.

Чл. 226. — Угарска се обвезује да обезбеди Силама савезничким и удруженим као и чиновницима и припадницима речених Сила неоспорно уживање свих права и користи, ма каква била њихова природа, које је она или некадашња аустро-угарска монархија могла дати Немачкој, Аустрији, Бугарској или Турској или чиновницима и припадницима тих држава уговорима, конвенцијама или споразумима, закљученим пре 1. августа 1914. за све време за које буду били у снази ти уговори, конвенције или споразуми.

Силе савезничке и удружене задржавају себи право да приме или не приме уживање тих права и користи.

Чл. 227. — Угарска изјављује да признаје да су без вредности сви уговори, конвенције или споразуми које је закључила она или некадашња аустро-угарска монархија са Русијом или ма са којом државом или Владом чија је територија раније била саставни део Русије, као и са Румунијом, пре 28. јула 1914. или после тог датума, до ступања у важност овог Уговора.

Чл. 228. — У случају да је после 28. јула 1914. једна Сила савезничка или удружена, Русија или једна држава или Влада чија је територија раније била саставни део Русије, била приморана услед војног заузећа, ма којим другим начином или из ма ког другог узрока, да да или да допусти да се даду актом које било власти концесије, повластице и олакшице ма које врсте Угарској, некадашњој аустро-угарској монархији или једном угарском припаднику, те концесије, повластице и олакшице се неоспорно поништавају овим Уговором.

Терети или накнаде које могу евентуално бити последице тог поништавања неће ни у ком случају сносити Силе савезничке и удружене, нити Силе, државе, владе или власти које овај члан разрешава њихових обавеза.

Чл. 229. — Од самога ступања у важност овог уговора, Угарска се обвезује, у колико се ње тиче, да омогући Силама савезничким и удруженим као и њиховим припадницима неоспорно уживање права и користи ма каква била њихова природа које је она или некадашња аустро-угарска монархија, од 28. јула 1914. до дана ступања у важност овог Уговора, уговорима конвенцијама или споразумима уступила незараћеним државама или припадницима тих држава, за све време за које ти уговори, конвенције или споразуми буду у снази за Угарску.

Чл. 230. — Оне Високе Стране Уговорнице које не буду још потписале или које пошто су је потписале, не буду ратификовале конвенцију о опијуму, потписану у Хагу 23. јануара 1912, слажу се да та конвенција ступи у важности и да у том циљу чим буде било могуће донесу потребно законодавство а најдоцније за дванаест месеци по ступању у важност овог Уговора.

Високе Стране Уговорнице углављују сем тога, да ће за оне од њих које не буду још ратификовале речену конвенцију, ратификација овог Уговора вредети у сваком случају као ратификација те конвенције и као потпис нарочитог Протокола отвореног у Хагу саобразно одлукама треће конференције о опијуму, одржане 1914. у циљу стављања у важност речене конвенције.

Влада Француске Републике саопштиће холандској Влади оверени препис Протокола о депоновању ратификације овог Уговора и позваће Холандску Владу да усвоји и прими тај докуменат као депоновање ратификација конвенције од 23. јануара 1912. и као потпис Допунског Протокола од 1914.

Одељак трећи. Дугови.

Чл. 231. — Посредовањем Офиса за оверавање и пребијање које ће свака Висока Страна Уговорница образовати у року од три месеца од дана саопштења ниже предвиђеног у алинеји *e)* регулисаће се ове врсте новчаних обавеза :

1. Дугови којима је рок истекао пре рата а које дугују припадници једне Силе уговорнице, настањени на територији те Силе, припадницима једне противничке Силе, настањеним на територији те Силе ;

2. Дугови којима је рок истекао за време рата, који се дугују припадницима једне Силе уговорнице настањеним на територији те Силе и који имају извор у пословима или приватно-правним уговорима закљученим са припадницима једне противничке Силе настањеним на територији те Силе, чије је извршење услед рата било потпуно или делимично обустављено ;

3. Интереси чији је рок плаћања истекао пре или за време рата, који се дугују припаднику једне Силе уговорнице, и који потичу од хартија од вредности емитованих или преузетих од једне противничке Силе, под условом да за време рата није било обустављено плаћање тих интереса припадницима те силе или неутралнима ;

4. Капитали који су се имали наплатити пре и за време рата, које треба платити припадницима једне Силе уговорнице, а који представљају вредности које је емитовала једна противничка Сила, под условом да није обустављено за време рата плаћање тог капитала припадницима те Силе или неутралнима.

У случају да се интереси или капитали имају платити на основу хартија од вредности емитованих или предузетих од некадашње аустро угарске монархије, износ који ће Угарска кредитирати и платити биће једино износ интереса и капитала који одговара дугу што на Угарску пада, саобразно одредбама Деветог Дела (Финансијске Клаузуле) овога Уговора и начелима која је поставила комисија за накнаду штета.

Офиси за оверавање и пребијање примиће износе ликвидација добара, права и интереса непријатељских, којима се бави Одељак IV. и његов Додатак, у монети и по курсу девиза који су ниже предвиђени у алинеји *d)* и употребиће их под погодбама предвиђеним у реченом Одељку и Додатку.

Операције на које циља овај члан вршиће се по овим начелима а саобразно Додатку овога Одељка :

a) Свака Висока Страна Уговорница забраниће од самог ступања у важност овог Уговора, све исплате, примања исплата и у опште све везе између заинтересованих страна у погледу уређења речених дугова ; дугови ће се регулисати једино посредовањем Офиса за оверавање и пребијање ;

b) Свака Висока Страна Уговорница биће одговорна за исплату речених дугова својих држављана осем случаја да је дужник пре рата пао под стечај, био материјално упропашћен или у стању утврђене инсолвентности или да је дужник једно

друштво чији су послови ликвидирани за време рата саобразно изузетном ратном законодавству;

c) Суме које припадницима једне Силе уговорнице дугују припадници једне противничке Силе ставиће се на задужење Офиса за оверавање и пребијање дужникове земље и њих ће повериоцу исплатити Офис земље повериоца;

d) Дугови ће се исплатити или кредитирати у монети оне Силе савезничке или удружене (разумејући ту и колоније и протекторате савезничких Сила, Британске Доминионе и Индију) која је заинтересована. Ако се дугови имају регулисати ма у којој другој монети, они ће се ипак платити или кредитирати у монети заинтересоване Силе савезничке или удружене (колоније, протектората, Британских Доминиона или Индије). Конверсија ће се извршити по курсу какав је био пре рата.

За примену ове одредбе сматра се да је курс од пре рата једнак просечном курсу телеграфских налога заинтересоване Силе савезничке или удружене у месецу који је непосредно претходио објави непријатељстава између речене заинтересоване Силе и Аустро-Угарске.

Горња одреба о курсу неће се применити у случају кад је један уговор изречно условио један утврђени курс за конверсију монете у којој је обавеза изражена у монету заинтересоване Силе савезничке или удружене.

Комисија за накнаду штета предвиђена у Осмом Делу одредиће монету за регулисање дугова и курс, који ће се применити на дугове који се имају платити или кредитирати, кад су у питању новостворене Силе, Пољска и Држава Чехо-Словачка — осем ако заинтересоване државе не буду претходно

дошле до споразума којим се нерешена питања регулишу;

e) Прописи овог члана и приложеног Додатка неће се применити између Угарске с једне стране и које било Силе савезничке или удружене, њихових колонија и протектората, или којег било Британског Доминиона или Индије с друге стране, ако у року од месец дана кад су Силе о којима је реч депоновале ратификацију овог Уговора за себе или за какав доминион или Индију, Владе појединих савезничких или удружених Сила, Британских Доминиона или Индије, не извести нарочито Угарску о томе, а свака за себе;

f) Силе савезничке и удружене, које су приступиле овом члану и приложеном му Додатку, могу уговорити међу собом да ће их свака од њих примењивати на припаднике савезничке настањене на њеној територији, у колико се тиче односа између тих припадника и припадника угарских. У том случају ће плаћања извршена на основу ове одредбе бити предмет уредбе између Офиса за оверавање и пребијање заинтересованих савезничких и удружених држава.

Додатак.

§ 1. Свака Висока Страна Уговорница створиће у року од три месеца од дана саопштења предвиђеног у члану 231. параграф e) један «Офис за оверавање и пребијање» ради плаћања и наплате непријатељских дугова.

Могу се створити и локални Офиси за један део територија Високих Страна Уговорница. Ти Офиси ће радити на тим територијама као централни Офиси; али све везе са Офисом установљеним у противничкој земљи вршиће се посредовањем централног Офиса.

§ 2. У овом Додатку назначавају се изразом «непријатељски дугови» повчане обавезе на које се циља у првом параграфу члана 231, изразом «непријатељи

дужници» лица која те суме дугују, изразом »непријатељи повериоци» лица којима се оне дугују, изразом »Офис поверилац» Офис за оверавање и пребијање који функционише у земљи повериоца, а изразом »Офис дужник» Офис за оверавање и пребијање који функционише у земљи дужника.

§ 3. Високе Стране уговорнице примениће као санкцију повреда одредаба параграфа а) члана 231. казне које су сада предвиђене њиховим законодавством за трговину са непријатељем. Оне које нису забраниле трговину са непријатељем промулговаће законе, који кажњавају строгим казнама горе наведена дела. Оне ће такође забранити на својој територији сваку судску радњу која се односи на плаћање непријатељских дугова, изван случајева које овај Додатак предвиђа.

§ 4. Државна гаранција предвиђена у параграфу б) члана 231. примениће се кад се наплата не може извршити из ког било узрока, осем случаја да је по законодавству земље дужника дуг био застарео у тренутку објаве рата или кад је дужник у том тренутку био под стечајем, материјално упропашћен или у стању утврђене инсолвентности или да је дуг дуговало једно друштво чији су послови ликвидирани по изузетном ратном законодавству. У том случају поступак предвиђен овим Додатком примениће се на плаћање репартиција.

Изрази »под стечајем» (*en faillite*), »материјално упропашћен» (*en déconfiture*) везани су за примену закона који предвиђају та правна стања. Израз »у стању утврђене инсолвентности» (*en état d'insolvabilité déclarée*) има исто значење као у енглеском праву.

§ 5. Повериоци ће саопштити Офису повериоцу, у року од шест месеци од дана његовог постанка, дугове који им се дугују и прибавиће том Офису све документе и обавештења која од њих буду тражена.

Високе Стране Уговорнице предузеће све корисне мере да се гоне и кажњавају могући тајни споразуми између поверилаца и дужника непријатеља. Офиси ће саопштити једни другима сва назначења и обавештења која могу допринети да се такви тајни споразуми пронађу и казне.

Високе Стране Уговорнице олакшаће колико је год могуће поштански и телеграфски саобраћај, о тро-

шку странака а посредовањем Офиса, између дужника и поверилаца који желе да дођу до споразума односно износа њиховог дуга.

Офис поверилац саопштиће Офису дужнику све дугове који му буду пријављени. Офис дужник саопштиће благовремено Офису повериоцу дугове признате и дугове оспорене. У овом последњем случају, Офис дужник назначиће разлоге из којих се дуг не признаје.

§ 6. Кад један дуг буде у целокупности или делимично признат, Офис дужник ставиће одмах признати износ на одужење Офиса повериоца и известити у исто време овога о том кредиту.

§ 7. Дуг ће се сматрати као признат у целокупности својој и његов износ ће се одмах ставити на одужење Офиса повериоца, осем ако у року од три месеца од пријема саопштења које му буде било учињено (ако се тај рок не продужи с пристанком Офиса повериоца) Офис дужник не извести да дуг није признат.

§ 8. У случају да дуг не буде признат у целокупности или делимично, оба Офиса размотриће заједнички и споразумно ствар и покушаће да стране измире.

§ 9. Офис поверилац платиће појединцима повериоцима суме, које су стављене на његово одужење, служећи се за тај циљ готовином коју му стави на расположење Влада његове земље а под погодбама које та Влада одреди. Офис ће задржати све суме које сматра за потребне да покрије ризике, трошкове или комисијоне.

§ 10. Свако лице које буде тражило плаћање једног непријатељског дуга, чији износ не буде признат потпуно или делимично, биће дужно платити Офису, на име казне, интерес од 5 на сто на непризнати део дуга. Исто тако лице које без основа буде одбило да призна целокупност или део једнога дуга чије се плаћање од њега тражи, биће дужно платити на име казне интерес од 5 на сто на износ за који се његово непризнање буде оценило као неоправдано.

Тај интерес ће важити од дана истека рока предвиђеног у § 7. до дана када тражбина буде оцењена као неоправдана или дуг плаћен.

Офиси, сваки у колико се њега тиче, биће дужни да наплате напред поменуте казне и биће одговорни у случају да се те казне не могу наплатити.

Казне ће се ставити на одужење противног Офиса, који ће их задржати на име приноса за трошкове око извршења ових одредаба.

§ 11. Биланс операција између Офиса саставиће се сваког месеца и салдо ће регулисати држава дужник у року од осам дана, полажући звечећи новац.

Салдо, међутим, који могу дуговати једна или неколико Сила савезничких или удружених, задржаће се докле год не буду потпуно исплаћене суме које се услед рата дугују Силама савезничким или удруженим или њиховим припадницима.

§ 12. Да би се олакшала расправа између Офиса, сваки од њих имаће једнога представника у граду у коме буде функционисао онај други.

§ 13. Изузев мотивисане изузетке, питања ће се претресати колико је могуће у канцеларијама Офиса дужника.

§ 14. Према члану 231. параграф а) Високе Стране Уговорнице су одговорне за плаћање дугова које њихови припадници дугују непријатељу.

Офис дужник ставиће дакле на одужење Офиса повериоца све признате дугове, чак и кад буде била немогућна наплата од појединца дужника. Владе ће ипак бити дужне да даду своме Офису сву потребну власт да би се постигла наплата признатих потраживања.

§ 15. Свака Влада ће јамчити за трошкове Офиса установљеног на њеној територији, разумејући ту и плате особља.

§ 16. У случају неслагања између два Офиса односно стварности дуга или у случају сукоба између дужника и повериоца непријатеља или између Офиса, спор ће се или поднети изборном суђењу (ако стране на то пристају и под условима које оне заједничким споразумом утврде) или ће се изнети пред Мешовити Изборни Суд предвиђен ниже у Одељку VI.

На захтев Офиса повериоца спор може међутим бити предат на суђење редовним судовима дужникова домицила.

§ 17. Суме које су досудили Мешовити Изборни Суд, редовни судови или изборни суд наплатиће се посредовањем Офиса као да је те суме признао као дуговане Офис дужник.

§ 18. Заинтересоване Владе назначиће једног агента чија ће дужност бити да покреће спорове код Мешовитог Изборног Суда за рачун свог Офиса. Тај агент ће вршити општи надзор над пуномоћницима или адвокатима припадника своје земље.

Суд суди на основу аката. Он може међутим са-слушати стране кад изађу пред њега лично или кад су по својој вољи представљене било пуномоћницима признатим од обе Владе било агентом напред поменутих који има власт да интервенише покрај парничара, као и да понова дигне или подржава тужбу од које је парнична страна одустала.

§ 19. Заинтересовани Офиси прибавиће Мешовитом Изборном Суду сва обавештења и документе које буду имали, да би дали Суду могућност да брзо решава питања која му се поднесу.

§ 20. Она страна која апелује против заједничке одлуке двају Офиса мора положити једну суму која ће јој се вратити само ако је прва одлука измењена у њену корист и у оној мери у којој је њена жалба усвојена; у том случају противна страна мора бити у истој размери осуђена на плаћање оштете и трошкова. Депоноване суме може се заменити јемством које суд усвоји.

У свима споровима поднетим Суду наплатиће се такса од 5 на сто на износ спорне суме. Ту таксу ће плаћати она страна која изгуби спор, осем ако Суд не одлучи противно. Та ће се казна наплатити независно од горе поменутог депоновања суме. Казна је независна такође и од кауције.

Суд може досудити једној страни оштету која ће ићи до износа парничних трошкова.

За сваку суму која се дугује услед примене овога параграфа кредитираће се Офис оне стране која је добила спор, и то ће бити предмет засебног рачуна.

§ 21. У циљу брзог отправљања послова, водиће се рачуна о знању језика заинтересоване противне земље при наименовању особља Офиса и Мешовитог Изборног Суда.

Офиси могу слободно водити између себе преписку и достављати документе један другом на свом језику.

§ 22. Ако се заинтересоване Владе не буду противно споразумеле, дугови ће носити интерес под овим условима :

Никакав се интерес неће дуговати на суме дуговане на име дивиденде, интереса или других периодичних плаћања која представљају интерес капитала.

Интерес ће бити од 5% годишње, осем ако би на основу једног приватно-правног уговора, закона или домаћег обичаја поверилац требало да добије другу интересну стопу. У том случају та ће се стопа применити.

Интереси ће тећи од дана почетка непријатељства или од дана истека рока плаћања ако је дугу који има да се наплати рок истекао у току рата, и до дана до кога се за износ дуга буде кредитирао Офис поверилац.

Интереси, у колико се дугују, сматраће се као дугови који су Офиси признали и ставиће се под истим условима на одужење Офиса повериоца.

§ 23. Ако се услед једне одлуке Офиса или Мешовитог Изборног Суда не сматра да једна тражбина потпада под случајеве предвиђене чланом 231. поверилац ће моћи да тражи наплату свога потраживања пред редовним судовима или ма којим другим правним путем.

Захтев, упућен Офису прекида застарелост.

§ 24. Високе Стране Уговорнице углавиле су да сматрају одлуке Мешовитог Изборног Суда као коначне и да им према својим припадницима дају обавезну силу.

§ 25. Ако Офис поверилац одбија да саопшти Офису дужнику једну тражбину или да изврши који акт поступка предвиђен овим Додатком а у циљу задовољења у целини или делимично једнога захтева који му је уредно саопштен, Офис поверилац ће бити дужан да повериоцу изда уверење у коме ће се означити тражена сума и речени поверилац ће моћи тражити наплату свога потраживања преко редовних судова или ма којим другим правним путем.

Одељак четврти. Добра, права и интереси.

Чл. 232. — I. Питање о приватним добрима, правима и интересима у непријатељским земљама

решиће се саобразно начелима постављеним у овом Одељку и одредбама приложеног Додатка.

a) Изузетне ратне мере и мере располагања, онакве какве су одређене у § 3. приложеног Додатка, предузете на територији некадашње Угарске Краљевине а које се односе на добра, права и интересе припадника савезничких или удружених Сила као и на друштва и удружења у којима су ти припадници били заинтересовани, биће одмах укинуте или обустављене ако њихова ликвидација није завршена, и добра, права и интереси вратиће се онима којима припадају.

b) С резервом противних одредаба које би могле проистећи из овог Уговора. Силе савезничке и удружене задржавају себи право да задрже и ликвидирају сва добра, права и интересе које су на дан ступања у важност овог Уговора имали припадници некадашње Угарске Краљевине или друштва под њиховим надзором а који се налазе на савезничкој територији, колонијама, поседима и протекторатима, разумејући ту и територије уступљене овим Уговором Силама савезничким и удруженим или које су под надзором речених Сила.

Ликвидација ће се вршити по законима заинтересоване савезничке или удружене државе и сопственик неће моћи без пристанке те државе располагати тим добрима, правима и интересима нити их оптеретити.

Неће се сматрати као угарски припадници у смислу овог параграфа она лица која у времену од шест месеци од ступања у важност овог Уговора докажу да су неоспорно стекла, саобразно одредбама овог Уговора, држављанство једне савезничке или удружене Силе, разумејући ту и лица која на основу члана 62. добијају то држављанство са пристанком

надлежних власти или на основу старијег завичајног права (*pertinenza*).

c) Цене или накнаде које проистичу из вршења права којим се бави параграф *b)* биће утврђене по начинима процене и ликвидације одређеним законодавством земље у којој су добра била задржана или ликвидирана.

d) Све изузетне ратне мере или мере располагања и све што је извршено или ће се извршити на основу тих мера, онаких какве су одређене у § 1. и 3. приложенога Додатка, сматраће се као дефинитивно и пуноважно према свима, са резервама предвиђеним у овом Уговору, у погледу односа између савезничких или удружених Сила или њихових припадника с једне и припадника некадашње Угарске Краљевине с друге стране, као и односа између Угарске с једне и Сила савезничких и удружених и њихових припадника с друге стране.

e) Припадници Сила савезничких или удружених имаће право на накнаду за штете или повреде нанете њиховим добрима, правима или интересима, подразумевајући ту и друштва и удружења у којима су били заинтересовани, на територији некадашње Угарске Краљевине, кад су штете нанете применом било изузетних ратних мера било мера располагања којима се баве параграфи 1. и 3. приложеног Додатка. Те врсте тражбина тих припадника расмотриће и износ накнада утврдиће Мешовити Изборни Суд предвиђен у Одељку VI, или један изборни судија ког речени Суд одреди; накнаде ће части на терет Угарске и моћи ће се наплатити од добара припадника некадашње Краљевине Угарске или друштва под њиховим надзором, као што је дефинисано у параграфу *b)*, која се налазе на територији или под надзором државе чији припадник потражује. Та

добра могу бити залога за непријатељске обавезе под условима утврђеним у параграфу 4. приложеног Додатка. Накнаде ће моћи исплатити савезничка или удружена Сила и њихов износ ће се ставити на задужење Угарске.

f) Кад год припадник једне Силе савезничке или удружене, сопственик добра, права или интереса који је на територији некадашње Краљевине Угарске био предмет какве мере располагања, изрази жељу да му се врати његово добро, његовој тражбини предвиђеној у параграфу *e)* учиниће се задовољење на тај начин што ће му се добро вратити ако још постоји.

У том случају ће Угарска бити дужна да предузме све потребне мере да сопственику врати државину његовог добра слободну од сваког терета или службености којима је могло бити оптерећено после ликвидације и да да накнаду сваком трећем лицу оштећеном тим повраћајем.

У случају да се ствар не може по овом параграфу вратити, могу наступити, заузимањем заинтересованих Сила или Офиса за оверавање и пребијање предвиђених у Додатку Одељка III, посебни споразуми којима ће се осигурати припаднику једне Силе савезничке или удружене накнада штете предвиђене у параграфу *e)* давањем преимућства или еквивалентних вредности које он пристаје да прими у замену да одузета добра, права или интересе.

Кад се врше по овоме члану повраћаји, одбиће се од цена или накнада утврђених према параграфу *e)* садашња вредност враћеног добра, али ће се водити рачуна о накнади за лишење уживања или за оштећење добра.

g) Могућност предвиђена у параграфу *f)*, резервисана је сопственицима припадницима Сила

савезничких или удружених на чијој се територији нису примењивале пре потписа примирја законодавне мере које наређују општу ликвидацију добара, права и интереса непријатељских.

h) Осем случаја да су применом параграфа f) извршени повраћаји ствари, чист износ ликвидација добара, права и интереса непријатељских, ма где се они налазили, извршених на основу изузетног ратног законодавства или на основу овог члана, и у опште сва својина непријатељска у звечећем новцу, осем оне која представља износ ликвидације добара, или својина у новцу која у земљама савезничким или удруженим припада лицима на које циља последња алинеја параграфа b), биће овако распоређени:

1. У колико се тиче Сила које усвајају Одељак III. и приложени Додатак, Офис за оверавање и пребијање, установљен у реченом Одељку и Додатку, ставиће речене износе и готовине на одужење Силе чији је припадник сопственик; са сваким салдом у корист Угарске поступиће се саобразно члану 173. Осмог Дела (Накнада Штета) овог Уговора.

2. У колико се тиче Сила које не усвајају Одељак III. и приложени Додатак, износ добара, права и интереса и својина у звечећем новцу припадника савезничких или удружених Сила, које је држала Угарска, одмах ће бити исплаћени заинтересованом или његовој Влади. Свака Сила савезничка или удружена моћи ће располагати саобразно својим законима и уредбама износом добара, права и интереса и готовином у звечећем новцу која је била својина припадника некадашње Краљевине Угарске или друштава под њиховим надзором, као што је речено у параграфу b) а које је узаптила, и моћи ће их употребити да исплати потраживања и тражбине

одређене овим чланом или параграфом 4. приложеног Додатка. Свако добро, право или интерес или износ ликвидације тог добра, или готовина у звечећем новцу, с којима се није располагало саобразно ономе што је напред речено, може поменути савезничка или удружена Сила задржати и у том случају са вредношћу у звечећем новцу тог добра поступиће се према чл. 173. Осмог Дела (Накнаде Штета) овог Уговора.

i) С резервом одредаба чл. 250. а у случају да су ликвидације извршене било у новим државама које потписују овај Уговор као Силе савезничке и удружене, било у државама које не узимају учешћа у накнадама штета које ће Угарска платити, износ ликвидација које су речене државе извршиле положиће се непосредно сопственицима с резервом права комисије за накнаду штета на основу овог Уговора нарочито на основу члана 165. Осмог Дела (Накнаде Штета) и члана 194. Деветог Дела (Финансијске Клаузуле). Ако сопственик утврди пред Мешовитим Изборним Судом, предвиђеним у одељку VI. овога Дела, или пред једним изборним судијом кога тај судзначи, да су услови продаје или мере предузете ван општег законодавства од стране Владе оне државе која је у питању, неправедно нашкодиле цени, Суд или изборни судија имаће могућности да сопственику досуде праведну накнаду коју ће бити дужна да плати речена држава.

j) Угарска се обавезује да да накнаду својим припадницима оштећеним услед ликвидације или задржавања њихових добара, права или интереса у савезничким или удруженим земљама.

к) Износ свих такса и пореза на капитал, које је Угарска већ наплатила или је требала наплатити за добра, права и интересе припадника савезничких

или удружених Сила, од 3. новембра 1918. до истека три месеца по ступању у важност овог Уговора, или, ако се тиче добара, права или интереса који су били предмет изузетних ратних мера, до повраћаја саобразног одредбама овог Уговора, вратиће се сопственицима.

II. С резервом одредаба, које претходе, проглашују се ништавним и неважећим све мере, осем оних на које се горе циља, предузете од законитих или фактичких власти на земљишту некадашње Краљевине Угарске од 3. новембра 1917. до ступања у важност овог Уговора, а које би вређале добра, права и интересе Сила савезничких и удружених или њихових припадника као и друштава или удружења у којима су ови били заинтересовани.

Одредбе горњих параграфа *a)*, *e)*, *f)*, *h)* и *k)* примењиваће се и на добра, права и интересе који припадају припадницима Сила савезничких и удружених, подразумевајући ту и друштва или удружења у којима су ови били заинтересовани, а који су били предмет штетних мера, као експропријације, конфискације, узапћивања, реквизиције, разорења или оштећења, што су произишли било из закона или уредаба, било из насиља законитих или фактичких власти, које су постојале у Угарској, или угарског становништва.

III. Под овим друштвима и удружењима нарочито се подразумевају грчко-православне заједнице, које се налазе у Будим-Пешти и у другим градовима Угарске, као и верске и друге задужбине, када су у тим заједницама и задужбинама заинтересовани припадници Сила Савезничких и удружених.

IV. Против припадника Сила савезничких и удружених, подразумевајући ту и друштва или удружења у којима су они били заинтересовани, неће

се моћи нити се могло истаћи икакви губитци права због тога што нису испунили формалности или нису дали изјаве које налаже какав угарски закон или уредба донесена после примирја а пре ступања у важност овог Уговора.

Чл. 233. — У колико се тиче добара, права и интереса који су враћени применом члана 232. припадницима Сила савезничких или удружених као и друштвима и удружењима у којима су ти припадници били заинтересовани, Угарска се обавезује :

a) да постави и одржи, изузев случајеве изречно предвиђене овим Уговором, добра, права и интересе припадника Сила савезничких или удружених у оном правном стању у ком су се налазила добра, права и интереси припадника некадашње Краљевине Угарске а на основу закона који су важили пре рата;

б) да на добра, права и интересе припадника савезничких или удружених држава не примењује никакве мере којима се наноси повреда својини а које се не би примениле и на добра, права и интересе угарских припадника; у случају да су такве мере предузете, Угарска ће платити пристојне накнаде.

Додатак.

§ 1. По параграфу *d)* члана 232. утврђују се у важности све мере којима се придаје својина, све наредбе о ликвидацији предузећа или друштава и све остале наредбе, уредбе, одлуке или упуства које је донео или издао ма који Суд или административна власт једне од Високих Страна Уговорница или које се сматрају као донете или издате на основу ратног законодавства о непријатељским добрима, правима или интересима. Свачији интереси мораће се сматрати да су пуноважно били предмет уредаба, наредба, одлука или упустава о добрима у којима се налазе, било да се изречно ци-

љало или не на те интересе у поменутих наредбама, уредбама, одлукама или упуштвима. Ни у чему се неће оспоравати правилност једног преноса добра, права или интереса извршеног на основу поменутих одредаба, наредба, одлука или упуштава. Утврђују се такође у важности све мере предузете према једној својини, предузећу или друштву, тичало се истраге, секвестра, принудне администрације добара, права и интереса, наплате и исплате дугова, плаћања трошкова, терета, издатка и ма каквих других мера извршених на основу уредаба, наредба, одлука или упуштава које су донели, дали или извршили судови или административне власти једне високе Стране Уговорнице или које се сматрају да су донете, дате или извршене применом изузетног ратног законодавства што се односи на добра, права или интересе непријатељске, а под условом да одредбе овога параграфа не наносе штету правима својине која су раније стекли у доброј намери и по праведној цени, саобразно законима територије на којој се добра налазе, припадници Сила савезничких или удружених.

Прописи овога параграфа не примењује се на оне напред побројане мере које је некадашња аустро-угарска Влада предузела у заузетим или покореним територијама ни на оне напред побројане мере које су Угарска или угарске власти предузеле после 3. новембра 1918; све те мере поништавају се.

§ 2. Никаква се тражбина ни тужба Угарске или њених припадника или припадника некадашње Краљевине Угарске или у њихово име неће примити, ма где да су настањени, против једне Силе савезничке или удружене или против ма којег лица које ради у име или по наредбама једне судске или административне власти речене савезничке или удружене Силе, поводом какве радње или немара у погледу добара, права или интереса угарских припадника, а који су учињени за време рата или при припремању рата. Неће се примити ни тражбина или тужба против ког било лица поводом ма које радње или немара који проистиче из изузетних ратних мера, закона и уредаба једне Силе савезничке или удружене.

§ 3. У члану 232. и у овоме Додатку, под изразом «изузетне ратне мере» разумеју се мере ма какве природе, законодавне, административне, судске или које

било, које су предузете или ће се доцније предузети према непријатељским добрима и које су имале или ће имати за последицу да одузму сопственицима право располагања не вређајући право својине; то су нарочито мере надзора, принудне администрације; секвестра или мере које су имале или ће имати за предмет да узапте, искористе или блокирају непријатељску имаовину, ма из кога разлога, ма под којим видом и ма у ком месту. Радње којима се те мере извршују јесу све одлуке, упуштава, заповести или наредбе административних или судских власти којима се те мере примењују на непријатељска добра као и све радње које су извршили администратори или надзорници непријатељских добара, као што су плаћање дугова, наплате потраживања, плаћање трошкова, терета или издатака, наплата хонорара.

»Мере располагања« јесу оне које су повредиле или ће повредити својину непријатељских добара, преносећи је потпуно или делимично на друго лице које није сопственик непријатељ и без његовог пристанка, нарочито мере којима се наређује продаја, ликвидација, пренос својине непријатељских добара, поништавање непријатељских обвезница и хартија од вредности.

§ 4. Добра, права и интереси припадника некадашње Краљевине Угарске на територијама једне Силе савезничке или удружене као и чист износ њихове продаје, ликвидације или других мера располагања, могу послужити тој савезничкој или удруженој Сили: на првом месту за исплату накнада, које се имају дати припадницима те Силе на основу тражбина за штету нанету њиховим добрима, правима и интересима разумејући ту и друштва и удружења у којима су били заинтересовани на територији некадашње Краљевине Угарске или се дугују по њиховим потраживањима од угарских припадника, као и за тражбину накнаде штете која је произишла из поступака некадашње аустро-угарске Владе или ма које угарске власти после 28. јула 1914. а пре него што је та Сила савезничка или удружена узела учешћа у рату. Износ тих врста тражбина може одредити један изборни судија кога назначи г. Густав Адор, ако г. Адор, на то пристане, или, у противном случају, Мешовити Изборни Суд предвиђен у

одељку VI. Они ће затим моћи послужити за плаћање накнада које се имају дати поводом тражбина припадника савезничких и удружених Сила за њихова добра, права и интересе на територији других непријатељских Сила, у колико те накнаде нису исплаћене на други начин.

§ 5. Без обзира на одредбе члана 232, кад је, пред сам почетак рата, једно друштво овлашћено у којој Сили савезничкој или удруженој имало заједнички са једним друштвом овлашћеним у Угарској а под његовим надзором, права употребе у другим земљама фабричких или трговачких жигова, или кад је заједнички са тим друштвом уживало искључиво право извесних начина израде робе или артикла за продају у другим земљама, прво ће друштво једино имати право да се користи тим фабричким жиговима у другим земљама, искључујући угарско друштво; и заједнички начини израде предаће се првome друштву без обзира на мере којима је било примењено аустро-угарско ратно законодавство према другоме друштву или његовим интересима, трговачким својинама или акцијама. Ипак прво друштво, ако се то од њега затражи, предаће другоме друштву угледе који ће му омогућити продужење израде робе намењене унутрашњој потрошњи у Угарској.

§ 6. До тренутка кад се саобразно чл. 249. буде могао извршити њихов повраћај, Угарска је одговорна за одржање добара, права и интереса припадника савезничких или удружених Сила, разумејући ту и друштва и удружења у којима су ти припадници били заинтересовани, а које је она била подвргла једној изузетној ратној мери.

§ 7. Силе савезничке или удружене су дужне, у року од годину дана од ступања у важност овога Уговора, да саопште добра, права и интересе на којима мисле вршити право предвиђено чланом 232. параграф f).

§ 8. Повраћаји предвиђени чланом 232. извршиће се по наредби угарске Владе или власти које је буду замениле. Заинтересованима ће угарске власти дати подробна обавештења о управи администратора и то на захтев који се може упутити одмах по ступању у важност овога Уговора.

§ 9. Добра, права и интереси лица којима се бави члан 232. параграф e) биће и даље, до окончања ликвидације предвиђене у реченом параграфу, подвргнути изузетним ратним мерама које су на њих примењене или ће се применити.

§ 10. У року од шест месеци од ступања у важност овог Уговора, Угарска ће предати свакој Сили савезничкој или удруженој све приватно-правне уговоре, уверења, акте и остале правне основе својине, који се налазе у рукама њених припадника, а односе се на добра, права и интересе на територији речене Силе савезничке или удружене, разумејући ту акције, облигације и остале хартије од вредности свих друштава, која су законодавством те Силе овлашћена.

На захтев заинтересоване Силе савезничке или удружене, Угарска ће кад год буде требало прибавити сва обавештења о добрима, правима и интересима држављана угарских на територији те савезничке или удружене Силе као и о трансакцијама које су после 1. јула 1914. могле бити извршене односно тих добара, права и интереса.

§ 11. Под изразом »готовина у звечећем новцу« треба разумети све депозите или провизије учињене пре или после рата, као и сву готовину која проистиче из депоа, прихода или добити које су наплатили администратори и секвестри и све друге провизије у банкама ма какав био њихов извор, изузевши сав новац који припада Силама савезничким или удруженим или њиховим посебним државама, областима или општинама.

§ 12. Биће поништена сва пласирања новца који је својина припадника Високих Страна Уговорница, разумејући ту и друштва и удружења у којима су ти припадници били заинтересовани, кад су их извршила лица одговорна за администрацију непријатељских добара или која воде надзор над том администрацијом, или кад су извршена по наредби тих лица или које било власти; са том ће се готовином поступати не водећи рачуна о тим пласирањима.

§ 13. У року од једног месеца од ступања у важност овог Уговора или доцније кад год се то буде затражило, Угарска ће предати свакој од Сила савезничких или удружених све рачуне и рачунске акте, архиве, документе и сваковрсне извештаје који се могу наћи

на њеној територији а који се односе на добра, права и интересе припадника тих Сила, рачунајући ту и друштва или удружења у којима су ти припадници били заинтересовани, а према којима је предузета каква изузетна ратна мера или каква мера располагања, било на територији некадашње краљевине Угарске било на територијама које су она или њени савезници били заузели.

Контролори, надзорници, управници, администратори, секвестри, ликвидатори и стараоци биће, под гаранцијом угарске Владе, лично одговорни за непосредну и потпуну предају и тачност тих рачуна и докумената.

§ 14. Одредбе чл. 232. и овога Додатка, које се односе на добра, права и интересе у непријатељским земљама и на износ њихове ликвидације, примениће се и на дугове, кредите и рачуне, пошто одељак III. регулише само начине плаћања.

При регулисању питања којима се бави чл. 232. између Угарске и Сила савезничких или удружених, њихових колонија или протектората или једнога Британског Доминиона или Индије, за које није дата изјава да усвајају одељак III, и између њихових држављана, примениће се одредбе одељка III. односно монете у којој се има вршити плаћање и девизног курса и интереса, осем ако Влада заинтересоване Силе савезничке или удружене у року од шест месеци од ступања у важност овог Уговора не саопшти Угарској да се једна или неколико речених клаузула неће примењивати.

§ 15. Одредбе члана 232. и овог Додатка примењују се на права индустријске, књижевне или уметничке својине која су или ће бити обухваћена ликвидацијом добара, права, интереса друштва или предузећа, извршеном на основу изузетног ратног законодавства од стране Сила савезничких или удружених или применом одредаба члана 232. параграф в).

Одељак пети. Приватно-правни уговори, застарелости, пресуде.

Чл. 234. — а) Приватно-правни уговори закључени међу непријатељима сматраће се као пони-

штени од тренутка кад су две које било уговорне стране постале непријатељи; од поништења се изузимају дугови и остале новчане обавезе који су последица извршења какве радње или исплате предвиђене тим приватно-правним уговорима; у наредним одредбама као и у приложеном Додатку предвиђају се такође и други изузетци и нарочита правила за извесне приватно-правне уговоре или врсте уговора.

б) Противно овоме члану, неће се поништавати они приватно-правни уговори чије извршење Владе Сила савезничких или удружених, чији је припадник једна уговорна страна, буду захтевале у општем интересу а у року од шест месеци од ступања у важност овог Уговора.

Кад извршење приватно-правних уговора тако одржаних у важности повлачи за једну уговорну страну, услед измењених трговинских прилика, знатну штету, Мешовити Изборни Суд, предвиђен у Одељку VI. може досудити оштећеној страни правичну накнаду.

с) С обзиром на уставне и законске одредбе Сједињених Америчких Држава и Јапана, овај члан као ни члан 235. ни приложени Додатак неће се применити на приватно-правне уговоре закључене између припадника тих држава и припадника некадашње Краљевине Угарске; исто тако ни члан 240. неће се применити на Сједињене Америчке Државе или њине припаднике.

д) Овај члан и приложени Додатак не примењују се на оне приватно-правне уговоре чије су уговорне стране постале непријатељи тиме што је једна од њих била становник територије чије се суверенство мења, у колико је она, на основу овог Уговора, стекла држављанство једне Силе савезничке или удружене; они се неће применити ни на приватно-

правне уговоре закључене између припадника Сила савезничких или удружених између којих је у ствари трговина постала забрањена зато што се једна уговорна страна налазила на територији једне Силе савезничке или удружене под непријатељским заузећем.

е) Ниједна одредба овог члана и приложеног Додатка не може се сматрати као да уништава вредност једне радње која је извршена саобразно законима на основу једног приватно-правног уговора закљученог између непријатеља с дозволом једне зараћене Силе.

Чл. 235. — а) На територији Високих Страна Уговорница, у односима међу непријатељима, сви рокови застарелости биће обустављени за време трајања рата, било да су почели да теку пре било после почетка рата; они ће почети да теку понова најраније три месеца после ступања у важност свог Уговора. Ова ће се одредба примењивати и на рокове за подношење интересних или дивидендних купона или за подношење на исплату извучених хартија од вредности или чији се износ има исплатити по коме било другом основу.

б) У случају да су, услед неизвршења какве радње или формалности за време рата, биле предузете на територији некадашње Краљевине Угарске извршне мере, које су оштетиле припадника једне Силе савезничке или удружене, тражбине тога припадника ће се поднети Мешовитом Изборном Суду, предвиђеном у Одељку VI, осем ако ствар не спада у надлежност суда једне Силе савезничке или удружене.

с) На захтев заинтересованог припадника једне Силе савезничке или удружене, Мешовити Изборни

Суд изрећи ће обнову права која су повређена извршним мерама поменутим у параграфу б), кад год то буде било правично и могуће, имајући у виду све посебне околности спора.

У случају да та обнова права буде била неправедна или немогућа, Мешовити Изборни Суд моћи ће дати оштећеној страни накнаду која ће пасти на терет угарској Влади.

д) Кад је један приватно-правни уговор између непријатеља поништен, било зато што једна уговорна страна није извршила једну његову клаузулу, било услед вршења права које је условљено уговором, оштећена страна може се обратити Мешовитом Изборном Суду да добије накнаду. Суд ће у том случају имати власт предвиђену у параграфу с).

е) Одредбе претходних параграфа овога члана примениће се на припаднике Сила савезничких и удружених који су претрпели штету услед напред предвиђених мера предузетих од стране власти некадашње угарске Владе на заузетим или покореним територијама, ако они већ нису другим путем добили накнаду.

ф) Угарска ће дати накнаду свима трећим лицима која су оштећена повраћајима или обновама права које је изрекао Мешовити Изборни Суд саобразно одредбама претходних параграфа овога члана.

г) У колико се тиче трговачких ефеката, рок од 3 месеца, предвиђен у параграфу а), тећи ће од дана кад буду коначно престале изузетне мере примењиване на територијама заинтересованих Сила односно трговачких ефеката.

Чл. 236. — У односима међу непријатељима, никакав трговачки ефекат издат пре рата неће се сматрати као поништен самим тим што није поднет

на примање или на исплату у траженим роковима, ни зато што трасанти или индосанти нису били извештени да ефекат није акцептован или није исплаћен, ни зато што ефекат није протестован, нити у опште зато што која било формалност није у току рата испуњена.

Ако је за време рата истекао рок у коме се један трговачки ефекат морао поднети на примање или на плаћање или у коме су трасанти или индосанти морали бити извештени о непримању или неплаћању, или у коме је ефекат имао бити протестован, и ако уговорена страна која је дужна била поднети или протестовати ефекат или извести о непримању или неплаћању није то учинила за време рата, даће јој се рок од најмање три месеца по ступању у важност овог Уговора да ефекат поднесе или протестује, или да извести о непримању или неплаћању.

Чл. 237. — Предмети које су пресудили судови једне Силе савезничке или удружене, кад год су ти судови надлежни по овом Уговору, сматраће се као коначно пресуђени у Угарској и биће у њој извршни без егзекватуре.

Ако је судска власт некадашње краљевине Угарске за време рата изрекла пресуду или наредила какву извршну меру у спору ма какве природе против припадника једне Силе савезничке или удружене или друштва или удружења у ком је један од тих припадника заинтересован и ако се у том спору припадник или друштво нису могли бранити, припадник савезнички или удружени који је тиме оштећен моћи ће добити накнаду коју ће одредити Мешовити Изборни Суд предвиђен у Одељку VI.

На захтев припадника Сила савезничких или удружених напред поменута накнада моћи ће се

по наредби Мешовитог Изборног Суда и кад то буде могуће, дати у том виду што ће се парничне стране вратити у стање у коме су се налазили пре изрицања пресуде угарског суда.

Исто тако накнаду могу добити код Мешовитог Изборног Суда они припадници Сила савезничких или удружених који су претрпели штету услед судских мера предузетих у заузетим или покореним територијама, ако им та штета није иначе накнађена.

Чл. 238. — Под изразом »за време рата« који се наводи у одељцима III, IV, V. и VII. разуме се за сваку Силу савезничку или удружену време од тренутка кад је почело ратно стање између ње и некадашње аустро-угарске монархије до дана ступања у важност овог Уговора.

Додатак.

1. Опште Одредбе.

§ 1. У смислу чланова 234, 235, и 236, лица која су везана једним приватно-правним уговором сматрају се као непријатељи, кад је трговина између њих забрањена или постала недопуштена по законима, уредбама и декретима којима је једно од тих лица било потчињено, и то било од дана кад је та трговина забрањена, било од дана кад је постала недопуштена ма на који начин.

§ 2. Изузимају се од поништења предвиђеног у члану 234. и остају у важности, без повреде права предвиђених у чл. 232. параграфу *в)* а с резервом примене закона, уредаба и декрета које је донела за време рата једна Сила савезничка или удружена, као и клаузуле приватно-правних уговора:

а) приватно-правни уговори којима је циљ пренос својине, покретних или непокретних добара и ефеката, кад је својина била пренета или ствар предата пре него што су уговорне стране постале непријатељи;

б) приватно-правни уговори о закупу, кирији и обећању закупа;

- c) приватно-правни уговори о хипотеци и залози;
- d) концисије рудника, мајдана и рудних слојева;
- e) приватно-правни уговори закључени између

појединаца и држава, области, општина или других сличних правних административних лица, и концисије које су дале речене државе, области, општине или друга правна административна лица.

§ 3. Ако су одредбе једног приватно-правног уговора по члану 234. делимично поништене и ако се његови делови могу раздвојити, остале одредбе тог уговора остаће у важности, с резервом примене закона, декрета и уредаба о којима горе говори § 2. Ако се делови уговора не могу раздвојити, уговор ће се сматрати као поништен у целокупности.

II. Нарочите одредбе за извесне врсте приватно-правних уговора.

Позиције у ефектним и трговачким берзама.

a) Високе Стране Уговорнице потврђују уредбе које су признате ефектне или трговачке берзе донеле за време рата а којима се условљава ликвидација берзанских позиција што их је пре рата узео један непријатељски припадник; потврђују се и мере које су примењене тих уредаба с резервом:

1. да је изречно било предвиђено да ће операција потпасти под уредбу речених берзи;
2. да су те уредбе биле обавезне за све;
3. да су услови ликвидације били праведни и умерени.

b) Претходни параграф се не примењује на мере које су за време заузећа предузеле берзе у областима које су биле заузете под непријатељем.

c) Потврђује се ликвидација операција на рок, које се односе на памук, извршених на дан 31. јула 1914, услед одлуке Ливерпулског Памучног Удружења.

Залог.

§ 5. Сматраће се као пуноважна, у случају неплаћања, продаја једне залоге која је дата као јемство дуга једног непријатеља, и онда кад о томе сопственик није могао бити извештен, ако је само поверилац поступио у доброј намери, са довољном пажњом и мерама предохране; у том случају сопственик не може поднети никакву тражбину услед продаје залоге.

Ова се одредба не примењује на продаје залог које је извршио непријатељ за време заузећа, у крајевима које је био покорио или заузео.

Трговачки ефекти.

§ 6. У колико се тиче Сила које су приступиле Одељку III. и приложеном Додатку, новчане обавезе које постоје између непријатеља и које проистичу из емитовања трговачких ефеката регулисаће се саобразно реченом Додатку а посредовањем Офиса за оверавање и пребијање. На те Офисе се преносе права доносиоца у погледу разних права наплате које овај последњи има.

§ 7. Ако се било пре, било за време рата једно лице обавезало да плати један трговачки ефекат на основу обавеза коју је према њему узело друго лице које је постало непријатељ, ово друго лице остаје дужно да јемчи првome за последице његове обавезе и ако су отпочела непријатељства.

III. Приватно-правни уговори о осигурањима.

§ 8. Приватно-правни уговори о осигурањима закључени између једног лица и другог које је доцније постало непријатељ регулисаће се саобразно наредним параграфима.

Осигурања против пожара.

§ 9. Приватно-правни уговори осигурања имања против пожара, углављени између једнога лица које је заинтересовано у том имању и једног лица које је доцније постало непријатељ, неће се сматрати као поништени отварањем непријатељстава или чињеницом да је то лице постало непријатељ, или услед тога што једна страна није испунила једну клаузулу уговора за време рата или у времену од три месеца после рата али ће бити поништени од истека рока плаћања прве годишње премије који наступи 3 месеца после ступања у важност овог Уговора.

Извршиће се регулисање неплаћених премија којима је рок истекао за време рата или тражбина поводом штета претрпљених у току рата.

§ 10. Ако је услед једног административног или законодавног акта једно осигурање против пожара, закључено пре рата, пренето у току рата са првобитног осигурача на другог, пренос ће се признати и одговорност првобитног осигурача сматраће се да је пре-

стала од дана преноса. Првобитни осигурач имаће међутим право да, на свој захтев, буде потпуно обавештен о условима преноса, и ако се покаже да ти услови нису били правични, они ће се изменити у колико то буде потребно да постану правични.

Осигураник ће имати право поред тога да сагласно са првобитним осигурачем понова пренесе уговор на њега од дана кад се то буде тражило.

Осигурање живота.

§ 11. Уговори о осигурању живота, закључени између једнога осигурача и једнога лица које је доцније постало непријатељ, неће се сматрати као поништени објавом рата или чињеницом да је то лице постало непријатељ.

Свака сума чијем је плаћању истекао рок за време рата, према одредбама једнога уговора који се према претходном параграфу не сматра као поништен, моћи ће се наплатити после рата. Тој ће се суми додати интерес од 5% годишње, од дана кад јој је истекао рок плаћања до дана исплате.

Ако је уговор пао у току рата услед неплаћања премија, или ако је изгубио важност услед неиспуњавања његових клаузула, осигураник или његови заступници или наследници имаће право у свако доба, за време од дванаест месеци од дана ступања у важност овога Уговора, да траже од осигурача вредност полисе каква је била онога дана кад је уговор пао или поништен.

Ако је уговор пао у току рата зато што се премије нису плаћале услед ратних мера, осигураник или његови заступници или наследници имаће право у року од три месеца по ступању у важност овог Уговора да поврате уговор у живот, исплативши премије којима је евентуално истекао рок и интерес годишњи на њих од 5%.

§ 12. Ако је уговоре осигурања живота закључила филијала једнога осигуравајућег друштва са седиштем у земљи која је доцније постала непријатељ, уговори ће потпадати, ако нема никакве противне одредбе у њима, под месни закон, али ће осигурач имати право да од осигураног или његових заступника тражи да му врати суме које су морале бити плаћене на основу мера предузетих за време рата а противно одредбама самог уговора осигурања

гурања и противно законима и уговорима који су били у снази онда кад је осигурање закључено.

§ 13. У свима случајевима у којима, на основу закона под који уговор о осигурању потпада, осигурач остаје везан уговором и ако премије нису плаћене, све док се осигураноме не саопшти да је уговор пао, он ће имати право кад због рата није могао учинити то саопштење, да тражи од осигураног исплату неплаћених премија с годишњим интересом 5%.

§ 14. За примену §§ 11.—13. сматраће се као уговори о осигурању живота они који се оснивају на вероватноћи људског живота комбинованој с интересном стопом за израчунавање узајамних обавеза двеју страна.

Поморска осигурања.

§ 15. Уговори о поморским осигурањима, разумејући ту и полисе на време и путне полисе, закључени између једног осигурача и једног лица које је доцније постало непријатељ, сматраће се као поништени у тренутку кад је то лице постало непријатељ, изузев случај где је пре тога тренутка ризик предвиђен у уговору почео да тече.

У случају да ризик није почео да тече, суме плаћене као премије или иначе моћи ће се добити натраг од осигурача.

У случају да је ризик почео да тече, уговор ће се сматрати као пуноважан и ако је једна страна постала непријатељ, и по ступању у важност овог Уговора моћи ће се тражити плаћање сума које се дугују на основу уговора било као премије било као штета.

У случају да се буде закључила конвенција за плаћање интереса на суме дуговане од пре рата припадницима зараћених држава или које су дуговали ти припадници а које су наплаћене после рата, тај ће се интерес рачунати, у случају штете која се има накнадити на основу уговора о поморском осигурању, од истека једне године од дана кад се штета десила.

§ 16. Ниједан уговор о поморском осигурању којим се осигурало лице које је доцније постало непријатељ неће се сматрати као да покрива штету проузроковану ратним делима Силе чији је припадник осигурач, или ратним делима Сила које су с том Силом савезнице или удружене.

§ 17. Ако је доказано да је једно лице, које је пре рата закључило уговор о поморском осигурању с једним осигурачем који је доцније постао непријатељ, закључило после отварања непријатељства нов уговор којим покрива исти ризик код једног осигурача који није непријатељ, нови уговор сматраће се да је заменио првобитни од дана кад је углављен, и питање истеклих премија решиће се на основу начела да је првобитни осигурач био одговоран по уговору само до тренутка кад је нови уговор углављен.

Друга осигурања.

§ 18. Са уговорима о осигурањима закљученим пре рата између једног осигурача и једног лица које је доцније постало непријатељ, а који не спадају у уговоре о којима је говор у параграфима 9.—17, поступаће се у сваком погледу на исти начин као што би се поступило, према реченим параграфима са уговорима о осигурању против пожара између истих уговорних страна.

Реосигурања.

19. Сви уговори о реосигурањима закључени с једним лицем које је постало непријатељ сматраће се као укинати самом чињеницом да је то лице постало непријатељ, али се тиме не може повредити право, у случају ризика животног или поморског који је био почео да тече пре рата, право да се после рата наплате суме дуговане услед тих ризика.

Ако је међутим услед непријатељског упада, реосигурано лице стављено у немогућност да нађе другог реосигурача, уговор ће остати у важности до истека рока од три месеца по ступању у важност овог Уговора.

Ако је на основу овога параграфа један уговор о реосигурању поништен, извршиће се обрачун између уговорних страна уједно за плаћање премија и оне које имају да се плате и одговорности за претрпљену штету, колико се тиче ризика животних или поморских који су почели да теку пре рата. Кад су у питању ризици други а не они споменути у параграфима 11.—17, за обрачун ће се узети дан кога су стране постале непријатељи, не водећи рачуна о тражбинама за претрпљене штете после тог дана.

§ 20. Одредбе претходног параграфа обухватају и реосигурања посебних ризика које је осигурач примио у једном уговору, који нису ризици живота или по-

морски, ако су та реосигурања постојала оног дана кад су уговорне стране постале непријатељи.

§ 21. Реосигурање једнога уговора о осигурању живота, извршено посебним уговором и необухваћено општим уговором реосигурања, остаће у важности.

§ 22. У случају да је пре рата извршено реосигурање једног уговора о поморском осигурању, уступање ризика уступљеног реосигурачу остаће у важности ако је ризик почео да тече пре отварања непријатељства, и уговор ће остати у важности и ако су отпочела непријатељства. Суме које се дугују на основу уговора о реосигурању, било за премије било за претрпљене штете, имају се наплатити после рата.

§ 23. Одредбе параграфа 16. и 17. и последња алинеја параграфа 15. примениће се на уговоре о реосигурањима поморских ризика.

Одељак шести. Мешовити Изборни Суд.

Чл. 239. — а) Образоваће се Мешовити Изборни Суд између сваке од Силе савезничких или удружених с једне и Угарске с друге стране, у року од три месеца од ступања у важност овога Уговора. Сваки од тих судова биће састављен од три члана. Свака заинтересована Влада назначиће једног од тих чланова. Председник ће се изабрати након споразума између двеју заинтересованих Влада.

У случају да се тај споразум не би могао постићи, председника Суда и два друга лица, оба способна у случају потребе да га замене, изабраће Савет Друштва Народа, а до тренутка његовог конституисања, г. Густав Адор, ако на то пристаје. Та лица морају бити припадници Сила које су остале неутралне у току рата.

Ако у року од једног месеца једна Влада не изврши напред предвиђено назначење једнога члана Суда, у случају да је место упражњено, тог члана ће

изабрати противна Влада између напред поменути два лица (изузимајући председника).

Одлука већине чланова биће одлука Суда.

b) Мешовити Изборни Судови створени примено параграфа a) судиће спорове за које су надлежни према Одељцима III, IV, V. и VII.

Осем тога, све спорове ма какве природе, који се односе на приватно-правне уговоре закључене преступања у важност овога Уговора између припадника Сила савезничких и удружених и припадника угарских расправиће Мешовити Изборни Суд; изузимају се међутим спорови који спадају, услед примене закона Сила савезничких, удружених или неутралних, у надлежност државних судова ових последњих држава. У том случају те спорове ће расправити ти државни судови, искључујући Мешовити Изборни Суд. Заинтересовани припадник једне Силе савезничке или удружене моћи ће међутим изнети и такав спор пред Мешовити Изборни Суд, ако се само томе не противи закон његове државе.

c) Ако се то оправдава бројем спорова, назначиће се и други чланови, да би се сваки Мешовити Изборни Суд могао поделити на више одељења.

Свако од тих одељења мораће бити састављено као што је напред речено.

d) Сваки Мешовити Изборни Суд сам ће одредити свој поступак, у колико он не буде био регулисан одредбама Додатка овоме члану и моћи ће да утврди колике судске трошкове има да плати страна која је спор изгубила.

e) Свака Влада ће плаћати награду онога члана Мешовитог Изборног Суда кога она именује и свакога агента кога буде назначила да је пред Судом представља. Награда председника ће се одредити нарочитим споразумом заинтересованих Влада и

платиће их, као и заједничке трошкове свакога Суда, обе Владе по пола.

f) Високе Стране Уговорнице се обавезују да ће њихови судови и власти непосредно указати Мешовитим Изборним Судовима сву помоћ која буде у њиховој власти, нарочито у колико се тиче предаје саопштења и прикупљања доказа.

g) Високе Стране Уговорнице се слажу да сматрају одлуке Мешовитог Изборног Суда као коначне, и да им дају обавезну снагу за своје припаднике. —

Додатак.

§ 1. У случају смрти или оставке једног члана Суда, или ако један члан Суда из ког било разлога буде у немогућности да испуњава своје дужности, исти поступак, који је употребљен за његово наименовање, употребиће се да му се нађе заменик.

§ 2. Суд ће усвојити за свој поступак правила саобразна правди и правичи. Он ће одлучивати о реду и роковима у којима ће свака парнична страна бити дужна да подноси своје захтеве и регулисаће формалности које ће се захтевати при доказивању.

§ 3. Браниоцима и саветницима двеју парничних страна биће дозвољено да усмено и писмено поднесу Суду разлоге којима подржавају или бране своје захтеве.

§ 4. Суд ће сачувати архиве парница и предмета, који му буду били поднети и поступка, који се на њих односи, назначујући датуме.

§ 5. Свака од заинтересованих Сила моћи ће наименовати једног секретара. Ти ће секретари образовати Мешовити Секретаријат Суда и биће под његовим заповестима. Суд може наименовати и употребити једног или неколико чиновника који ће бити потребни да му помогну у испуњењу његовог задатка.

§ 6. Суд ће о свима питањима и предметима који му буду били поднети одлучивати на основу доказа, сведочења и обавештења које заинтересоване стране буду могле изнети.

§ 7. Високе Стране Уговорнице се обавезују да Суду пруже све потребне олакшице и обавештења за вођење његових анкета.

§ 8. Језик на коме ће се водити суђење биће, ако се не уговори противно, енглески, француски, италијански или јапански, према томе како одлучи заинтересована Сила савезничка или удружена.

§ 9. Председник Суда ће одредити место и дан рочишта сваког Суда.

Чл. 240. — Ако је један надлежан суд изрекао или изрече пресуду у једном спору предвиђеном у Одељцима III, IV, V. или VII. и ако та пресуда није изречена саобразно одредбама тих Одељака, парнична страна која тиме буде оштећена имаће право на накнаду коју ће одредити Мешовити Изборни Суд. На захтев припадника једне Силе савезничке или удружене, напред поменута накнада моћи ће се дати, кад то буде могуће, на тај начин што ће Мешовити Изборни Суд поставити понова парничне стране у стање у ком су биле пре изрицања пресуде суда некадашње Краљевине Угарске.

Одељак седми. Индустијска својина.

Чл. 241. — С резервом одредаба овог Уговора, права индустријске, књижевне или уметничке својине, онакве каква је одређена међународним конвенцијама Париском и Бернском споменутим у чл. 220. и чл. 222. биће васпостављена или обновљена од ступања у важност овог Уговора на територијама Високих Страна Уговорница у корист лица, која су та права уживала у тренутку кад је ратно стање почело да постоји, или у корист њихових наследника. Исто тако права која су могла бити стечена за време рата, да се рат није десио, на основу захтева да се заштити индустријска својина или публикување једног књижевног или уметничког дела, биће призната и створена у корист

лица која буду имала за то правне основе, од ступања у важност овог Уговора.

Све што је међутим предузето према правима припадника некадашње Краљевине Угарске на основу нарочитих мера донетих за време рата од стране какве законодавне, извршне или административне власти једне Силе савезничке или удружене, остаће у важности у питањима индустријске, књижевне и уметничке својине и имаће и даље пуно своје дејство.

Угарска или угарски припадници или припадници некадашње Краљевине Угарске или ко било у њихово име не могу подићи никакву тражбину ни тужбу на том основу што су Влада једне силе савезничке или удружене или ма које лице за рачун или са пристанком те Владе учинили за време рата употребу од права индустријске, књижевне или уметничке својине, нити зато што су продали, ставили на продају или употребили производе, справе, артикле или ма какве предмете на које су се та права примењивала.

Кад законодавство једне Силе савезничке или удружене, у снази у тренутку потписа овог Уговора, не буде прописало о томе друге одредбе, суме дуговане или плаћене за својину лица којима се бави члан 232 б) услед примене ма какве радње или операције извршене на основу нарочитих мера предвиђених у другој алинеји овог члана, биће распооређене онако исто као и друга потраживања речених лица саобразно одредбама овог Уговора; а суме добивене услед нарочитих мера које је Влада некадашње Краљевине Угарске предузела односно права индустријске, књижевне или уметничке својине припадника Сила савезничких или удружених биће

сматране и са њима ће се поступати као и са свима другим дуговима угарских припадника.

Свака Сила савезничка или удружена задржава себи могућност да правима индустријске књижевне или уметничке својине (изузимајући фабричке или трговачке жигове) која су угарски припадници стекли пре или за време рата или која би стекли доцније по њеном законодавству, било да их експлоатише, било да даје дозволе за њихову експлоатацију, било да задржава надзор над том експлоатацијом, било иначе, — постави оне услове или ограничења, који се могу сматрати као потребни у интересу државне одбране, или у јавном интересу или да би служили за обезбеђење да ће Угарска правично поступати према правима индустријске, књижевне или уметничке својине која припадници те Силе савезничке или удружене имају на угарској територији или за јемство да ће Угарска потпуно испунити све обавезе које је овим уговором примила на себе. Кад се тиче права индустријске, књижевне или уметничке својине стечених после ступања у важност овог Уговора, Силе савезничке или удружене вршиће ту могућност, коју су овим себи задржале, само у случају кад се услови или ограничења могу сматрати као потребни у интересу државне одбране или у јавном интересу.

У случају да силе савезничке и удружене примене претходне одредбе, даће се умесне накнаде и са тим накнадама ће се поступити као и са свима другим сумама које се дугују угарским припадницима саобразно одредбама овог Уговора.

Свака Сила савезничка или удружена резервише себи могућност да сматра као ништавно и без икаквог дејства свако потпуно или делимично уступање или концесију права индустријске, књижевне или

уметничке својине, ако су извршени после 28. јула 1914. или би се извршили у будуће а имали би за последицу да ометају примену овог члана.

Одредбе овог члана не примењује се на права индустријске, књижевне или уметничке својине која припадају друштвима или предузећима чију су ликвидацију Силе савезничке или удружене извршиле саобразно изузетном ратном законодавству или ће извршити на основу члана 232. параграф *b*).

Чл. 242. — Припадницима сваке Високе Стране Уговорнице даће се рок од најмање годину дана од ступања у важност овога Уговора, без икакве нове таксе нити какве казне, да изврше све радње, испуне све формалности, плате све таксе и у опште одговоре свима обавезама које прописују закони и уредбе сваке државе ради очување или добијања права индустријске својине већ стечених 28. јула 1914. или које би стекли, да се рат није десио, после тог дана на основу захтева учињеног пре или у току рата, као и ради жалбе. Овај члан међутим не може дати никакво право да се у Сједињеним Америчким Државама покрене поновни поступак суђења (*procedure d'interference*) у коме би била одржана закључна седница.

Ако би права индустријске својине била поништена услед неиспуњења једне радње, неизвршења једне формалности или неплаћања једне таксе, та ће се права вратити у живот, с том резервом, међутим, у погледу патената и цртежа, да ће свака Сила савезничка или удружена моћи предузети мере које буде правично оценила да су потребне за обезбеду права трећих лица која су експлоатисала или употребљавала патенте или цртеже у времену у коме су били поништени. Осем тога, патенти пронала-

зачки или цртежи који су својина угарских припадника и који ће се на тај начин вратити у живот, потпадаће и даље, односно давање дозвола, под прописе који би се на њих применили за време рата, као и под све одредбе овога Уговора.

Време између 28. јула 1914. и дана ступања у важност овога Уговора неће се урачунати у рок предвиђен за почетак експлоатације једног патента или употребу фабричних или трговачких жигова или цртежа; осем тога, никакав патент, фабрични или трговачки жиг или цртеж који је 28. јула 1914. још био у снази не може се, само зато што није употребљаван или експлоатисан поништити или огласити да више не вреди пре истека рока од две године од дана ступања у важност овог Уговора.

Чл. 243. — Свака Висока Страна Уговорница продужиће у корист свих припадника осталих Високих Сила Уговорница да истека рока од шест месеци од ступања у важност овог Уговора, рокове предвиђене чланом 4. међународне Париске конвенције од 20. марта 1883. измењене у Вашингтону 1911. или сваком другом конвенцијом или законом који су у снази, за првенствено право предаје или за протокописање молби за проналазачке патенте или обрасце за искоришћавање фабричних или трговачких жигова, цртежа и модела, који нису били још истекли 28. јула 1914, и они који би почели тећи за време рата или су могли тећи да се рат није десио.

То продужење рока не може међутим повредити права оне Високе Стране Уговорнице или оног лица које би у тренутку ступања у важност овог Уговора имало у доброј намери државину права индустријске својине, која су противна онима за које се тражи првенство, државе или лица уживаће и даље своја

права било лично било преко ма којих агената или титулара дозвола, којима их буду уступили пре ступања у важност овог Уговора, и неће моћи ни на који начин бити узнемиравани ни гањани за недопуштено репродуковање.

Чл. 244. — Не могу подићи никакву тужбу нити какву тражбину, с једне стране припадници пређашње Краљевине Угарске, или лица која су настањена или обављају своју индустрију на територији некадашње Краљевине Угарске, с друге стране припадници Сила савезничких или удружених или лица која су настањена или обављају своју индустрију на територији тих Сила, као ни они којима су та лица уступила своја права за време рата, а на основу догађаја који су се десили на територији оне друге стране, између дана објаве рата и дана ступања у важност овог Уговора и који би се могли сматрати да вређају права индустријске својине или својине књижевне или уметничке која су постојала у ком било тренутку за време рата или која ће се васпоставити саобразно члановима 242. и 243. овог Уговора.

Исто тако се неће примити никаква тужба од стране истих лица за повреду права индустријске или уметничке својине у ком било тренутку а поводом продаје или стављања на продају, у року од годину дана од потписа овог Уговора на територијама Сила савезничких или удружених с једне стране или Угарске с друге стране, производа или предмета прерађених или дела књижевних или уметничких публикованих у времену између дана објаве рата и дана потписа овог Уговора, или поводом стицања својине њихове или употребе. Углављено је међутим да се ова одредба неће примењивати кад су држаоци

права имали свој домицил или своје индустријске или трговачке заводе у областима које је аустро-угарска војска била заузела у току рата.

Овај се члан неће примењивати на односе између Сједињених Америчких Држава с једне и Угарске с друге стране.

Чл. 245. — Приватно-правни уговори, којима се дозвољава експлоатација права индустријске својине или умножавање књижевних или уметничких дела, закључени пре рата међу припадницима Сила савезничких или удружених или лицима настањеним на њиховој територији или која тамо обављају своју индустрију с једне стране и припадницима пређашње Угарске Краљевине с друге стране, сматраће се као раскинути од дана објаве рата између пређашње аустро-угарске монархије и Силе савезничке или удружене. Али у сваком случају, онај у чију је корист првобитно такав уговор закључен имаће право, у року од шест месеци од ступања у важност овог Уговора, да захтева од титулара права давање нове дозволе, чије ће услове, ако се стране не могу споразумети, утврдити суд за то надлежан у земљи под чијим су законодавством права била стечена. Изузима се случај кад су дозволе добивене на основу права стечених по законодавству пређашње Краљевине Угарске; у том ће случају утврдити услове Мешовити Изборни Суд предвиђен Одељком VI. овог Дела. Суд ће тада моћи да одреди, ако томе има места, износ накнада које му изгледају оправдане да се даду за искоришћење права за време рата.

Дозволе, које се односе на права својине индустријске, књижевне или уметничке а које буду биле дате по нарочитом ратном законодавству једне Силе

савезничке или удружене, не могу бити повређене продужењем дозволе која је постојала пре рата; оне ће вредети и даље и продужиће да имају све своје дејство, а у случају да је таква једна дозвола дата оном лицу које се првобитно користило једном дозволом од пре рата, сматраће се да је дозвола од пре рата замењена овом.

Ако су извесне суме плаћене за време рата за својину лица на која циља чл. 232 *b)* на основу неког уговора или дозвола датих пре рата за експлоатацију права индустријске својине или за умножавање или представљање дела књижевних, драмских или уметничких, са тим ће се сумама исто онако поступити као и са осталим дуговима или потраживањима тих лица саобразно овом Уговору.

Овај се члан неће примењивати на односе између Сједињених Америчких Држава с једне и Угарске с друге стране.

Одељак осми. Нарочите клаузуле о пренесеним територијама.

Чл. 246. — Међу физичким и моралним лицима, која су раније била припадници некадашње Краљевине Угарске, разумејући ту и припаднике Босне и Херцеговине, она лица која пуноправно применом овог Уговора стичу држављанство једне Силе савезничке или удружене назначена су у наредним одредбама изразом »припадници некадашње Краљевине Угарске«; остала лица назначена су изразом »угарски припадници«.

Чл. 247. — Становници територија које су на основу овога Уговора пренесене сачуваће без обзира на тај пренос и промену држављанства који из

њега проистиче, пуно и потпуно уживање у Угарској свих права индустријске, књижевне и уметничке својине, чији су били титулари по законодавству у важности у тренутку реченог преноса.

Чл. 248. — Питања о припадницима некадашње Краљевине Угарске као и о угарским припадницима, о њиховим правима, повластицама и добрима, којима се не буде бавио ни овај Уговор ни уговор који има да регулише извесне непосредне односе између држава на које је једна територија некадашње аустро-угарске монархије пренесена или које су постале распадом те монархије, биће предмет нарочитих конвенција између заинтересованих држава, разумејући ту и Угарску, а разуме се да те конвенције ни у ком погледу не могу бити у супротности са одредбама овог Уговора.

Ради тога се уговара да се у року од три месеца од ступања у важност овог Уговора састане конференција делегата заинтересованих Сила.

Чл. 249. — Угарска Влада ће припадницима некадашње Краљевине Угарске неодложно вратити државину њихових добара, права и интереса који леже на угарској територији.

Заинтересованима ће се вратити износ такса и пореза на капитал који су били установљени или повећани на добра, права и интересе припадника некадашње Краљевине Угарске после 3. новембра 1918, или који би могли бити установљени или повећани до повраћаја саобразно одредбама овог Уговора, или, ако се тиче добара, права и интереса који нису били подвргнути изузетним ратним мерама, до истека три месеца по ступања у важност овог Уговора.

Враћена добра, права и интереси неће бити подложни никаквој такси, којој је подвргнуто свако друго добро или свако друго предузеће истог лица од самога тренутка кад та добра буду повучена из Угарске или кад експлоатација тих предузећа буде тамо престала.

Ако су таксе ма какве природе плаћене у напред за добра, права и интересе повучене из Угарске, део тих такса који је плаћен за сваки рок времена после повлачења тих добара, права и интереса, вратиће се заинтересованим.

Одредбе чланова 231. d) и 254. овог Уговора о монети у којој се има вршити плаћање и о девизном курсу, примениће се, ако настане случај који оне предвиђају понаособ, и на враћање имовине о којој је реч у првом параграфу овога члана.

Легате, поклоне, стипендије, задужбине сваке врсте, основане или створене у некадашњој Краљевини Угарској а намењене њеним припадницима, Угарска ће ставити, у колико се те задужбине налазе на њеној територији, на расположење Силе савезничке или удружене, чија су речена лица сада припадници. Задужбине ће се предати у стању у ком су се налазиле 28. јула 1914, водећи рачун о плаћањима уредно извршеним за циљ задужбине.

Ако статуту породичних задужбина, којима ће и даље управљати Угарска Држава, везују за угарско држављанство уживање преимућстава што и те задужбине дају, лица која су позвана да та преимућства уживају сачуваће своја права на пензије, на трошкове за васпитање, на мираз и на друга преимућства, чак и ако су стекла или ако стичу на основу овог уговора или на основу уговора закључених у циљу регулисања садашњих прилика држављанство

које од држава на које су или ће бити пренесене територије некадашње Краљевине Угарске.

Ако би, услед тога што је изумрла породица у чију је корист каква задужбина била основана, фондови требали припасти Угарској Држави или каквој установи Угарске Државе, наследно ће право прећи на ону државу, којој је припадало лице које је последње уживало преимућства задужбине.

Чл. 250. — Без обзира на одредбе члана 232. и Додатка Одељку IV, добра права и интереси Угарских припадника или друштава под њиховим надзором, који леже на територијама некадашње аустро-угарске монархије неће се моћи узаптити или ликвидирати саобразно тим одредбама.

Та добра, права и интереси вратиће се заинтересованим, ослобођени од сваке такве мере или од сваке друге мере располагања, принудне администрације или секвестра, предузете од 3. новембра 1918. до ступања у важност овог Уговора. Они ће се вратити у стању у коме су били пре примене мера о којима је реч.

Потраживања, која би на основу овог члана могли упутити угарски припадници, поднеће се Мешовитом Изборном Суду предвиђеном у члану 239.

Не потпадају под добра, права и интересе којима се бави овај члан она добра на која се примењује члан 191. Деветог Дела (Финансијске Клаузуле).

Овај члан не може ни у колико повредити одредбе Додатка III, у Одељку I. Осмог Дела (Накнаде Штета) о својини угарских припадника над бродовима и лађама.

Чл. 251. — Сви приватно-правни уговори о продаји робе која има да се испоручи морем, закључени

пре 1. јануара 1917. између припадника некадашње Краљевине Угарске с једне стране, и управних власти некадашње аустро-угарске монархије, Угарске, Босне-Херцеговине или припадника угарских с друге стране, биће поништени осем у колико се тичу дугова и осталих новчаних обавеза, који произилазе из ма какве операције или плаћања предвиђених у таквом приватно-правном уговору. Сви остали приватно-правни уговори између истих уговорних страна закључени пре 1. новембра 1918. и у снази тога дана одржаће се у важности.

Чл. 252. — У погледу свих врста застарелости примениће се у пренесеним територијама одредбе чланова 235. и 236; разуме се да се израз »почетак рата« мора заменити изразом »дан који ће утврдити административним путем свака Сила савезничка и удружена, а кога су односи између странака постали немогући, било правно било фактично«, а израз »трајање рата« изразом »време од напред поменутог дана до дана ступања у важност овог Уговора«.

Чл. 253. — Угарска се обавезује да ни на који начин не спречава да се добра, права и интереси једног друштва образованог према законима некадашње аустро-угарске монархије и у ком су заинтересовани припадници савезнички или удружени пренесу на једно друштво образовано према законима сваке друге Силе. Угарска се обавезује такође да да све олакшице потребне за извршење тог преноса и да пружи сваку сарадњу која се од ње може тражити за враћање припадницима савезничким или удруженим или друштвима у којима су ти припадници заинтересовани њихових добара, права и интереса,

који леже било у Угарској било на пренесеним територијама.

Чл. 254. — Одељак III, осем члана 231. d) неће се примењивати на дугове закључене између угарских припадника и некадашње Краљевине Угарске.

С резервом нарочитих одредаба предвиђених у члану 231. d) за ново створене државе, дугови којима се бави прва алинеја овога члана платиће се у монети која има законити курс у времену плаћања у држави чији је припадник постало лице које је било припадник некадашње Краљевине Угарске. Девизни курс који ће се применити при расправи тих дугова биће средњи курс котиран на женеvској берзи у току од два месеца који су претходили 1-ом новембру 1918.

Чл. 255. — Осигуравајућа друштва чије је главно друштвено седиште било на територијама које су раније биле саставни део некадашње аустро-угарске монархије, имаће право да врше свој рад на угарској територији за време од десет година по ступању у важност овог Уговора и промена у њиховом држављанству не може ни у колико утицати на правни положај који су раније имала.

У напред означеном року Угарска не може подвргнути операције речених друштава никаквој такси ни терету већим од оних који терете операције националних друштава. Никаква мера неће моћи повредити њихову својину а да се подједнако не примени и на добра, права или интересе националних осигуравајућих друштава, и пристојне накнаде ће се платити у случају да такве мере буду предузете.

Ове ће се одредбе имати да примене само у онолико у колико се и угарским осигуравајућим дру-

штвима, која су раније вршила своје операције на пренесеним територијама, дозволи на основу реципроцитета да уживају исто право обављања свога рада у реченим територијама, чак и онда кад би њихово главно седиште било ван тих територија.

По истеку рока од десет година напред назначеног, осигуравајућа друштва напред поменута, која припадају Силама савезничким и удруженим, подвргнуће се уређењу предвиђеном у члану 211. овог Уговора.

Одредбе овога члана примениће се такође и на кооперативе под условом да њихово законско уређење намеће њиховим члановима једну стварну одговорност за све операције и све уговоре који сачињавају предмет кооперативе.

Чл. 256. — Посебне конвенције регулисаће поделу добара која припадају заједницама или јавно-правним лицима чији се рад простире на територије подељене на основу овог Уговора.

Чл. 257. — Државе, на које је пренесена једна територија некадашње аустро-угарске монархије или које су постале распадом те монархије, признаће права индустријске, књижевне и уметничке својине у снази на тим територијама у тренутку кад оне буду прешле под суверенство тих држава или која ће се васпоставити или обновити применом члана 241. овог Уговора. Та права ће остати у важности за време које ће се одредити по законодавству некадашње аустро-угарске монархије.

Нарочитом конвенцијом ће се регулисати свитања о архивама, регистрима и плановима који се односе на службу индустријске, књижевне и уметничке својине као и њихово могуће пренашање или

саопштење од Офиса некадашње аустро-угарске монархије Офисима држава којима су територије речене монархије уступљене или Офисима ново створених држава.

Чл. 258. — Не вређајући тиме друге одредбе овога Уговора, угарска влада се обавезује, у колико се то на њу односи, да оној Сили на коју су територије некадашње аустро-угарске монархије пренесене или која је поникла из распада те монархије, преда део резерви, које су накупили Владе или администрације некадашње аустро-угарске монархије или јавне или приватне установе које оперишу под њиховим надзором, а који је део одређен да на тим територијама обезбеди функционисање свих друштвених или државних осигурања.

Силе којима те суме буду предате морају их употребити за извршење обавеза које из тих осигурања истичу.

Услови те предаје регулисаће се нарочитим конвенцијама, закљученим између угарске Владе и заинтересованих Владе.

У случају да те нарочите конвенције не буду биле закључене саобразно претходној алинеји у року од три месеца од ступања у важност овог Уговора, услови преноса биће у сваком случају поднети једној комисији од пет чланова, од којих ће једнога наименовати угарска Влада, једног друга заинтересована Влада, а три остала наименоваће Управни Савет Међународне Канцеларије Рада између припадника других држава. Та комисија, доносећи одлуке већином гласова, биће дужна у року од три месеца од овог конституисања да донесе мишљења која ће поднети Савету Друштва Народа; одлуке Савета и

Угарска и друга заинтересована држава биће дужне одмах сматрати као коначне.

Чл. 259. — Одредбе овог Одељка, које циљају на односе између Угарске или угарских припадника и припадника некадашње Краљевине Угарске, примењују се на односе исте природе између Угарске или угарских припадника и припадника некадашње Аустријске Царевине, о којима је реч у члану 263. Уговора о Миру са Аустријом.

Обратно, одредбе Одељка VIII. Десетог Дела реченог Уговора, које циљају на односе Аустрије или аустријских припадника и припадника некадашње Аустријске Царевине, примењују се на односе исте природе између Аустрије или аустријских припадника и припадника некадашње Краљевине Угарске, о којима је реч у члану 246. овог Уговора.

Једанаести део. Ваздухопловство.

Чл. 260. — Ваздушни бродови који припадају Силама савезничким или удруженим имаће пуну слободу да лете преко угарског земљишта и да се спуштају на њу и уживаће исте користи као и угарски ваздушни бродови нарочито у случају несреће.

Чл. 261. — Ваздушни бродови, који припадају Силама савезничким или удруженим, у транзиту за коју било страну земљу уживаће право да прелете територију Угарску без спуштања, с резервом да се придржавају уредаба, које Угарска буде донела, а које ће се подједнако примењивати на ваздушне бродове Угарске и на оне Сила савезничких и удружених.

Чл. 262. — Аеродроми установљени у Угарској отворени јавном националном промету биће отворени и ваздушним бродовима савезничких или удружених Сила, са којима ће се поступати исто као и са угарским ваздушним бродовима, у погледу сваковрсних такса, међу које се убрајају и таксе спуштања на земљу и таксе смештања.

Чл. 263. — Право пролаза, транзита и спуштања на земљу, предвиђено члановима 260, 261. и 262. потчињено је, у колико се то не противи овим одредбама, придржавању уредаба које Угарска нађе за потребно да донесе. Разуме се да ће се уредбе примењивати подједнако на ваздушне бродове Угарске и на оне савезничких или удружених Сила.

Чл. 264. — Уверења о народности, о пловности, дипломе којима се признаје способност и дозволе које је дала или признала као пуноважне ма која Сила савезничка или удружена, Угарска ће примити као пуноважне и као једнаке уверењима, дипломама и дозволама које она сама даје.

Чл. 265. — У погледу унутрашњег ваздушног трговачког промета примениће се у Угарској клаузула највећег повлашћења, на ваздушне бродове савезничких или удружених Сила.

Чл. 266. — Угарска се обавезује да ће применити потребне мере да се сваки угарски ваздушни брод, који лети преко њене територије, придржава правила о светлостима, сигнаlima, правила о летењу и о ваздушном промету у близини аеродрома или над њима, онаких каква су утврђена у Кон-

венцији о Ваздушној Пловидби закљученој између Сила савезничких и удружених.

Чл. 267. — Обавезе које су наметнуте претходним одредбама остаће у снази до 1. јануара 1923, осем ако пре тога Угарска не буде била примљена у Друштво Народа или јој не буде допуштено с пристанком Сила савезничких или удружених да приступи Конвенцији о Ваздушној Пловидби закљученој између речених Сила.

Дванаести део. Пристаништа, водени путеви и железничне пруге.

Одељак први. Опште клаузуле.

Чл. 268. — Угарска се обавезује да кроз своју територију, по путевима који су најподеснији за међународни транзит железницом, пловним токовима воде или каналом, да слободу транзита лицима, роби, бродовима, вагонима и поштанским установама који долазе или су упућени у територије које било Силе савезничке или удружене, граничила се она или не с Угарском.

Лица, роба, бродови, лађе, вагони и поштанске установе неће се подвргавати никаквом транзитном праву, нити каквом непотребном року или ограничењу, и у Угарској ће имати право да се са њима поступа као и са домаћима, у свему што се тиче такса и олакшица, као и у сваком другом погледу.

Транзитне робе биће ослобођене свих царина и других сличних такса.

Све таксе или терети на транзитни пренос морају бити умерени, водећи рачуна о условима промета. Никаква дажбина, олакшица или ограничење

не треба да непосредно или посредно зависе од својства сопственика или држављанства брода или другог преносног средства које се буде употребило или би требало да се употреби на ком било делу целокупнога пута.

Чл. 269. — Угарска се обавезује да неће наметнути ни одржати никакав надзор над предузећима за пренос емиграната кроз њену територију, у транзиту при одласку и повратку; она ће моћи предузети само мере потребне да се констатује да су путници одиста у транзиту; она неће дозволити ни једном бродарском друштву нити другој каквој организацији, друштву или приватном лицу заинтересованом у том промету, да на ма који било начин узме учешћа у административној служби установљеној у том циљу, нити да врши у том погледу непосредан или посредан утицај.

Чл. 270. — Угарска се обавезује да неће поставити никакву разлику ни преимућство непосредно у колико се тиче царина, таксе и забрана на увоз у њену територију или извоз из ње и у колико се тиче — с резервом посебних одредаба овога Уговора — услова и цена преноса робе или лица која улазе у њену територију или излазе из ње. Ништа не може бити повод разликовању, ни улазна или излазна граница, ни природа, својина или застава употребљених преносних средстава (разумејући ту и ваздушне преносе), ни првобитна ни последња полазна тачка брода, лађе, вагона, ваздушног брода или другог преносног средства, ни место крајње или ближе у које су упућени, ни пут којим се ишло, ни место где се врши прелаз, ни чињеница да је роба

увезена или извезена непосредно преко једног угарског пристаништа или посредно преко каквог страног пристаништа, ни чињеница да је роба увезена или извезена земним или ваздушним путем.

Угарска се нарочито обавезује да неће на штету пристаништа и бродова које било Силе савезничке или удружене поставити никакву нову таксу, нити да ће непосредно или посредно повластити извоз или увоз преко пристаништа или бродовима или лађама угарским или друге које Силе, нарочито под видом комбинованих тарифа; она се исто тако обавезује да лица или робу, који пролазе кроз пристаниште или се служе бродом које било Силе савезничке или удружене, неће подвргнути никаквим формалностима ни роковима који се на та лица или ту робу не би примењивали и онда кад би они пролазили кроз пристаниште угарско или пристаниште друге Силе или се служили бродовима угарским или друге Силе.

Чл. 271. — Треба предузети све корисне мере, у административном и техничком погледу, да се колико је могуће скрати прелаз робе преко границе угарске и да се од речених граница осигура пошиљка и пренос те робе не чинећи разлику да ли роба долази из територија Сила савезничких или удружених или је упућена у њих, да ли је у транзиту из тих територија или за њих под околностима материјалним, нарочито у погледу брзине и старања на путу, једнаким онима којима би се користила иста таква роба која се вози по угарској територији под сличним преносним условима.

Нарочито пренос робе изложене квару извршиће се брзо и уредно и царинске формалности ће се тако

удесити да се омогући непосредно продужење преноса робе возовима који имају везу.

Чл. 272. — Морска пристаништа Сила савезничких и удружених користиће се свима повластицама и спуштеним тарифама, које буду дате на железницама или пловним путевима Угарске којем било пристаништу друге какве Силе.

Чл. 273. — Угарска не може одрећи да узме учешћа у тарифама или комбинацијама тарифа, које би имале за циљ да осигурају пристаништима једне Силе савезничке или удружене преимућства слична онима које је Угарска дала пристаништима које друге Силе.

Одељак други. Пловидба.

Глава прва. Слобода пловидбе.

Чл. 274. — Са припадницима Сила савезничких и удружених, као и са њиховим добрима, бродовима и лађама поступаће се у свима пристаништима и на унутрашњим пловним путевима Угарске подједнако у сваком погледу као са припадницима, добрима и бродовима и лађама угарским.

Нарочито бродовима и лађама које било Силе савезничке или удружене биће дозвољено да преносе робу сваке врсте и путнике за сва пристаништа или места или из свих пристаништа и места на угарској територији у којима угарски бродови и лађе могу имати приступа, под условима који неће бити тежи од услова примењених на домаће бродове и лађе; са њима ће се поступити подједнако као и са домаћим бродовима и лађама односно олакшица и намета

сваке врсте у пристаништима и на кејовима, разумејући ту олакшицу за бављење, товар и истовар, намете и таксе на тонажу, кеј, пилотажу, куле светиљке, карантин и све сличне таксе ма какве врсте биле, које се наплаћују у име и у корист Владе, државних чиновника, појединаца, корпорација или завода ма које врсте.

У случају да Угарска којој било Сили савезничкој или удруженој или којој било другој страни Сили да какво повлашћење у поступању, тај ће се режим одмах и безусловно проширити на све Силе савезничке и удружене.

Саобраћају лица и бродова и лађа неће се чинити друге препреке осем оних које проистичу из одредаба царинских, полицијских или прописа санитетских или који се односе на емиграцију или имиграцију, као и на увоз или извоз забрањене робе. Те одредбе, умерене и једнаке за све, неће без потребе ометати промет.

Глава друга. Клаузуле које се односе на Дунав.

1. Одредбе заједничке речним мрежама, које су оглашене за међународне.

Чл. 275. — Оглашује се за међународни: Дунав од Улма, заједно са сваким пловним делом те речне мреже који природно служи као приступ к мору неколиким државама, са прелажењем из брода у други или без прелажења; као и побочни канали и рукави који би били створени било да удвоје или поправе делове речене речне мреже природно пловне, било да споје два дела природно пловна истог воденог тока.

Споразумом, који закључе обалске државе, моћи ће се проширити међународни режим на сваки део напред поменуте речне мреже који не био би обухваћен општом дефиницијом.

Чл. 276. — На путевима, који су у претходном члану оглашени за међународне, са припадницима, добрима и заставама свих Сила поступаће се сасвим подједнако, тако да се не чини никаква разлика на штету припадника, добара и заставе које било Силе између ових и припадника, добара и заставе саме обалске државе или државе чији припадници, добра и застава уживају најповлашћеније поступање.

Чл. 277. — Угарски бродови међутим моћи ће вршити преносе, редовним путничким и теретним саобраћајем, између пристаништа једне Силе савезничке и удружене само са нарочитом дозволом те Силе.

Чл. 278. — Таксе, које могу бити различне на разним деловима реке, моћи ће се наплатити од бродова који се служе пловним путем или његовим приступима — осем кад се у каквој конвенцији, која је у важности, налазе противне одредбе. Те таксе мораће искључиво имати за циљ правично покриће трошкова око одржавања пловности или поправке речног корита и његових приступа или измирење трошкова учињених у интересу пловидбе. Тарифна такса ће се одредити према тим трошковима и објавити плакатима у пристаништима. Те таксе ће се тако установити да не изазивају потребу подробног прегледа товара, осем ако се не сумња да постоји превара или иступ.

Чл. 279. — Транзит путника, лађа и робе вршиће се саобразно општим условима утврђеним у Одељку II.

Кад обе обале једне међународне реке чине саставни део исте државе, роба у транзиту моћи ће се

ставити под печате или под стражу царинских службеника. Кад река чини границу, роба и путници у транзиту биће ослобођени сваке царинске формалности; утовар и истовар робе као и укрцавање путника моћи ће се вршити само у пристаништима која буде означила обалска држава.

Чл. 280. — Дуж напред поменутих пловних путева као и на њиховим ушћу неће се моћи наплатити никаква друга дажбина, осем оних које су у овом делу Уговора предвиђене.

Ова одредба неће сметати да обалске државе установе царинске таксе, локалну трошарину или порез на потрошњу, или да установе умерене и за све подједнаке таксе које ће се наплаћивати у пристаништима, по јавним тарифама, а за употребу че-крка, дизалица, кејова, магацина и осталих сличних инсталација.

Чл. 281. — У недостатку нарочите организације која би се односила на извршење радова на одржању и поправци међународног дела једне пловне речне мреже, свака обалска држава ће бити дужна да предузме, колико је потребно, нужне мере у циљу да се отклоне све сметње или опасности за пловидбу и да се осигура одржање пловидбе у добром стању.

Ако једна држава пропусти да се одазове овој обавези, свака обалска држава или држава која је заступљена у међународној комисији, моћи ће се на то жалити суду који Друштво Народа буде створило у том циљу.

Чл. 282. — На исти начин ће се поступити у случају да једна обалска држава предузме радове који могу нашкодити пловидби у међународном

делу. Суд, назначен у претходном члану, моћи ће наредити обуставу или престанак тих радова, водећи рачуна у својим одлукама о правима која се односе на наводњавање, на хидрауличну снагу, на риболов и о осталим националним интересима који ће, ако се о томе споразумеју све обалске државе или све државе заступљене у међународној комисији, имати првенство над потребама пловидбе.

Обраћање Суду Друштва Народа неће бити суспензивно.

Чл. 283. — Режим формулисан напред у члановима 276. и 278. — 282. замениће се оним који би се установио једном општом конвенцијом о пловним путевима; та би конвенција признала међународни карактер тих пловних путева а израдиле би је Силе савезничке и удружене и одобрило Друштво Народа. Та ће се конвенција моћи нарочито применити на целу дунавску мрежу напред поменути или на један њен део, као и на друге елементе те речне мреже који би могли бити у њој обухваћени једном општом дефиницијом.

Саобразно одредбама члана 314. Угарска се обавезује да приступи реченој општој конвенцији.

Чл. 284. — Угарска ће уступити заинтересованим савезничким и удруженим Силама, најдаље у року од три месеца од саопштења које јој буде о томе учињено, један део реморкера и лађа који ће остати протоколисан у пристаништима речних мрежа назначених у чл. 275. пошто се изврше узимања на име враћања или накнада. Угарска ће такођер уступити сваковрсни материјал потребан заинтересованим Силама савезничким и удруженим за искоришћење тих мрежа.

Број реморкера и лађа и количину материјала који се уступају као и њихову поделу утврдиће један или више изборних судија које ће означити Сједињене Америчке Државе. Судија ће водити рачуна о праведним потребама заинтересованих страна и узеће нарочито за основицу пловидбени промет у времену од пет година које су претходиле рату.

Сви уступљени бродови морају бити снабдевени својим прибором и машинеријом, бити у исправном стању, способни за пренос робе и изабрани међу најдоцније саграђеним.

Када ради уступања предвиђених у овом члану буду потребни преноси својине, изборни судија или судије утврдиће права некадашњих сопственика одређена на дан 15. октобра 1918. и износ накнаде која им се има платити као и начин, у сваком посебном случају, на који ће се та накнада исплатити. Ако изборни судија или судије нађу да све или део те накнаде треба да припадне непосредно или посредно државама које су дужне давати накнаде штета, они ће одредити суму која ће се на том основу ставити на одужење речених држава.

У колико се тиче Дунава, подносе се такођер на суђење изборног судије или судија напред поменутих сва питања која се односе на сталну поделу оних бродова око чије својине или држављанства би постојао спор између држава и на услове те поделе.

До коначне поделе, надзор над тим бродовима поверава се једној комисији састављеној од представника Сједињених Америчких Држава, Британске Царевине, Француске и Италије. Та ће комисија привремено предузети потребне мере да се у општем интересу осигура експлоатација тих бродова преко којег било локалног тела или ће, ако то не могне бити

она сама узети експлоатацију не утичући међутим тиме на коначну поделу.

Та привремена експлоатација ће се поставити колико је могуће на трговинске основе, и чисте добити, које речена комисија наплати за давање бродова у најам, употребиће се на начин који ће означити Комисија за накнаду штета.

2. Нарочите одредбе за Дунав.

Чл. 285. — Дунавска Европска Комисија понова ће вршити власти које је имала пре рата. Али привремено ће бити чланови те Комисије само представници Велике Британије, Француске, Италије и Румуније.

Чл. 286. — Од тачке где престаје надлежност Европске Комисије, дунавска мрежа, којом се бави члан 275, биће стављена под управу једне међународне комисије састављене на овај начин :

2 представника немачких обалских држава,
по један представник сваке друге обалске државе,
по један представник сваке од држава необалских које ће у будуће бити заступљене у Дунавској Европској Комисији.

Ако понеки од тих представника не могу бити означени у тренутку ступања у важност овог Уговора одлуке комисије биће ипак пуноважне.

Чл. 287. — Међународна комисија предвиђена у претходном члану састаће се чим буде било могуће после ступања у важност овог Уговора и привремено ће узети на себе управу реке саобразно одредбама чл. 276. и 278. — 282. све док оне Силе, које савезничке и удружене Силе буду одредиле, не утврде коначни статут Дунава.

Та међународна комисија доносиће одлуке већином гласова. Свака земља ће одредити и плаћати плату свог комесара.

Сваки дефицит који би се десио у административним расходима међународне комисије привремено ће сносити у равним деловима државе заступљене у комисији.

Комисији ће се поверити нарочито да уреди давање дозвола пилотима, трошкове пилотаже и да води надзор над службом пилота.

Чл. 288. — Угарска се обавезује да прими режим који ће поставити за Дунав једна конференција Сила, означених од савезничких и удружених Сила ; та конференција, којој ће моћи присуствовати представници Угарске, састаће се у року од годину дана по ступању у важност овог Уговора.

Све док један дефинитиван статут Дунава не буде усвојен, међународна комисија предвиђена у члану 286. водиће привремено надзор о употреби материјала, зграда и инсталација употребљених за израду и обдржавање радова на делу Дунава, који лежи између Турну-Северина и Молдаве. Конференција, предвиђена у претходној алинеји, извршиће дефинитивно одредење овог материјала, ових зграда и ових инсталација. Угарска изјављује да се одриче свих својих права, правних основа и интереса на речени материјал, зграде и инсталације.

Чл. 289. — Учињен је крај мандату датом чланом 57. Берлинског Уговора од 13. јула 1878. Аустро-Угарској, а који је ова уступила Угарској, за извршење радова на Ђердапу. Комисија којој је поверена управа тог дела реке, решаваће о регулисању рачуна, с резервом финансијских одредаба овог Уговора.

Таксе које би могле бити потребне не може ни у ком случају наплаћивати Угарска.

Чл. 290. — У случају да Држава Чехо-Словачка, Држава Срба-Хрвата-Словенаца или Румунија предузму, по овлашћењу или на основу мандата међународне комисије, радове на прилагођавању и поправљању корита или на баражи или друге које радове на једном делу речне мреже који чини границу, тим државама ће се дати на противној обали као и на делу корита које лежи ван њихове територије, све потребне олакшице за проучавање, вршење и одржавање радова.

Чл. 291. — Угарска ће бити дужна да врати или накнади Дунавској Европској Комисији све чиме је та Комисија оштећена за време рата.

Глава трећа. Режим вода.

Чл. 292. — У колико не буде било противних одредаба, кад режим вода (канализација, наводњавања, иригација, дренажа или слични радови) у једној држави, а услед повлачења једне нове границе, зависи од радова извршених на територији друге државе, или кад се на основу обичаја који су пре рата постојали служи на територији једне државе водама или хидрауличном снагом које потичу са територије друге државе, између заинтересованих држава мора се закључити споразум такав да се обезбеде интереси и права које је сваки од њих стекао.

У колико не би било противних одредаба, кад се у једној држави за општинске или домаће потребе употребљава електрицитет или вода чији се извор, услед трасе једне нове границе, налази на територији

друге државе, између заинтересованих држава мора се закључити споразум такав да се обезбеде интереси и права које је сваки од њих стекао. До тог споразума централне електричне станице и инсталације којима је циљ прибављање воде биће дужне да продуже то прибављање на основима који одговарају условима и приватно-правним уговорима у важности 3. новембра 1918.

Ако се не дође до споразума у случају једне или друге претходне алинеје, и са резервом одредаба члана 293, одлучиваће један изборни судија кога означи Савет Друштва Народа.

Чл. 293. — Ради примене члана 292. на територијама некадашње Краљевине Угарске, које сачињавају басен Дунава, изузимајући басен Олте, као и ради вршења атрибуција ниже предвиђених оснива се у општем интересу држава, које имају суверенство на реченим територијама, једна стална техничка комисија за режим вода. Ову комисију сачињавају по један представник сваке од територијално заинтересованих држава и један председник, наменован од Савета Друштва Народа.

Ова ће комисија имати да изазове закључење споразума предвиђених у члану 292, да их надзирава и да, у хитним случајевима, осигура њихову примену; она ће одржавати и поправљати, нарочито у погледу крчења и пошумљавања, једнообразност режима вода, као и установа које се на њ односе н. пр. установе хидрометријске и објаве поплава. Она ће се бавити проучавањем питања, која стоје у вези са бродарством — изузев оних, која спадају у надлежност пловидбене комисије надлежне за Горњи Дунав и која ће она доставити тој комисији — и водиће нарочито рачуна о интересима риболова. Осем тога,

ова ће комисија предузети све радове или проучавања и основаће све установе које јој буду поверене једногласним споразумом заинтересованих држава.

Комисија за режим вода има се састати у року од три месеца по ступању у важност овог Уговора: она ће израдити уредбу о својој надлежности и о своме раду и ова ће уредба бити подложна потврди заинтересованих држава.

Сви неспоразуми, који би се појавили о предметима о којима говори овај члан, регулисаће се на начин као што то буде предвидело Друштво Народа.

Одељак трећи. Железнице.

Глава прва. Слобода транзита за Угарску ка Јадранском Мору.

Чл. 294. — Угарској се даје слободан приступ ка Јадранском Мору и, у том циљу, признаје јој се слобода транзита на територијама и у пристаништима који су одвојене од некадашње аустро-угарске монархије.

Та слобода транзита биће онаква каква је дефинисана у члану 268. све док се не буде закључила о том питању општа конвенција између Сила савезничких и удружених, после чега ће тај члан бити замењен одредбама те нове конвенције.

Посебне конвенције између држава или заинтересованих администрација одредиће услове под којима се може вршити оно што је горе дато и регулисаће нарочито начин употребе пристаништа и слободних зона које у њима постоје, као и железничких пруга које нормално дају приступ ка тим пристаништима, установу служба и тарифа међународних (заједничких) са директним билетама и возним ли-

стовима и одржањем у снази одредаба конвенције потписане у Берну 14. октобра 1890. и допунских услова све док ту конвенцију не замени нова.

Слобода транзита ће се проширити на поштански телеграфске и телефонске службе.

Глава друга. Клаузуле о међународним превозима.

Чл. 295. — Роба, која долази са територија Сила савезничких и удружених а упућена је у Угарску, као и роба у транзиту кроз Угарску а која долази са територија савезничких и удружених Сила или је упућена у њих, користиће се пуноправно на угарским железницама, у погледу такса које имају да се наплате (водећи рачуна о свима повраћајима такса и премијама), олакшицама и у сваком другом погледу најповољнијим режимом који се буде примењивао на робу исте природе преношену на којој било угарској прузи, било у унутрашњем промету, било у извозу, увозу или транзиту под сличним околностима преносним, нарочито односно дужине пута. Исто ће се правило применити, на захтев једне или више Сила савезничких или удружених, на робу коју поименично означе те Силе, која долази из Угарске а упућена је у њихове територије.

Међународне тарифе, установљене по стопама предвиђеним у претходној алинеји и са директним возним листовима, мораће се створити кад год то затражи једна Сила савезничка или удружена од Угарске.

Угарска се међутим обавезује, не вређајући тиме одредбе чланова 272. и 273., да на својим властитим пругама одржи режим тарифа које су пре рата постојале за промет јадранских пристаништа и Црнога

Мора у погледу њихове конкуренције са северним немачким пристаништима.

Чл. 296. — Од ступања у важност овог Уговора Високе Стране Уговорнице обновиће, у колико их се тиче и са резервама означеним у другом параграфу овога члана, конвенције и погодбе, потписане у Берну 14. октобра 1890, 20. септембра 1893, 16. јула 1895, 16. јуна 1898 и 19. септембра 1906. а које се односе на пренос робе железничким пругама.

Ако у року од пет година по ступању у важност овог Уговора буде закључена нова конвенција о преносу путника, пртљага и робе на железницама, која ће заменити конвенцију потписану у Берну 14. октобра 1890. и додатке горе споменуте, који су јој следовали, та нова конвенција, као и накнадни услови који буду регулисали међународне преносе железничким пругама а који се на њој буду основали, везиваће Угарску, чак и ако та Сила одрече да узме учешћа у изради конвенције или да јој приступи. До закључења нове конвенције, Угарска ће се придржавати одредаба Бернске конвенције и додатака горе поменутих који су јој следовали, као и накнадних услова.

Чл. 297. — Угарска ће бити дужна да сарађује на установљавању служби са директним картама за путнике и њихов пртљаг, које од ње затраже једна или више Сила савезничких и удружених да би осигурале железницама везе тих Сила између њих или са свима другим земљама, у транзиту кроз Угарску територију; Угарска ће нарочито бити дужна у том циљу да прими возове и кола који долазе из територија Сила савезничких и удружених и да их отпрати даље бар оноликом истом брзином какву имају

њени најбржи возови за велике даљине на тим истим пругама. Цене које се примењују на те директне службе не могу ни у ком случају бити веће од цена које се на истим пругама наплаћују на унутрашње угарске службе извршене под истим условима брзине и удобности.

Тарифе, које се примењују, под истим условима брзине и удобности, на преносе по угарским железницама емиграната који су упућени у пристаништа савезничких и удружених Сила или долазе из њих не могу се никад оснивати на километарској такси већој од оне која је у најповољнијим тарифама, водећи рачуна о свима премијама или повраћајима такса које на реченим железницама могу уживати емигранти упућени у које било друго пристаниште или који долазе из њих.

Чл. 298. — Угарска се обавезује да не усвоји никакву техничку, фискалну или административну меру, као што су царински преглед, мере полицијске, санитетске или надзорне, која би се нарочито примењивала на директне службе предвиђене у претходном члану или на преносе емиграната који су упућени у пристаништа или долазе из пристаништа Сила савезничких и удружених и која би имала као резултат да омете или успорава те службе.

Чл. 299. — У случају преноса, делом железницом а делом по унутрашњим пловним путевима, са или без директног возног листа, претходне одредбе ће се примењивати на део пута који се прелази железницом.

Глава трећа. Возни материјал.

Чл. 300. — Угарска се обавезује да угарски вагони буду снабдевени потребним направама:

1. да могу бити увршћени у теретне возове, који саобраћају по пругама оних Сила савезничких и удружених, које су потписале Бернску Конвенцију од 15. маја 1886, измењену 18. маја 1907, не ометајући функционисање механичке кочнице која би могла бити усвојена у тим земљама у року од десет година од ступања у важност овог Уговора;

2. да се вагони тих Сила могу уврстити у теретне возове, који саобраћају по угарским пругама.

Са возним материјалом Сила савезничких и удружених поступаће се на угарским пругама онако исто као са угарским материјалом у колико се тиче саобраћаја, одржавања и оправака.

Глава четврта. Уступање железничких пруга.

Чл. 301. — С резервом посебних одредаба о уступању пристаништа, водених путева и железничких пруга који се налазе на територијама пренесеним на основу овог Уговора, као и финансијских одредаба о концесионарима и издавању пензија персоналу, уступање железница ће се вршити под овим условима:

1. Радови и инсталације на свима железничким пругама предаће се у потпуности и у исправном стању.

2. Кад једну мрежу која има свој властити возни материјал Угарска пренесе у целокупности на једну Силу савезничку или удружену, тај ће се материјал предати у потпуности, по последњем инвентару на дан 3-ег новембра 1918, и у нормалном стању одржавања.

3. За пруге које немају свој властити возни материјал, материјал који постоји на мрежи којој те пруге припадају разделиће комисија вештака које ће означити Силе савезничке и удружене а у којима ће

Угарска бити представљена. Те комисије морају узети у обзир количину материјала протоколисаног на тим пругама, по последњем инвентару на дан 3. новембра 1918, дужину пруга, разумејући ту и помоћне пруге, природу и обим промета. Оне ће исто тако назначити локомотиве, кола и вагоне који се имају у сваком поједином случају пренети, утврдиће услове њиховог пријема и донеће потребне привремене погодбе да се осигура њихова оправка у угарским радионицама;

4. Стокови помоћних материјала, покретности и алати предаће се под истим условима као и возни материјал.

Одредбе горњих параграфа 3. и 4. примениће се на пруге некадашње руске Пољске, којима су аустро-угарске власти дале ширину нормалног колосека, пошто се те пруге сматрају одвојеним деловима државне мреже аустријске и угарске.

Глава пета. Одредбе о извесним железничким пругама.

Чл. 302. — Кад се, услед трасирања нових граница деси да једна пруга, која везује два дела једне исте земље, пролази кроз другу земљу или да огранак једне пруге полазећи из једне земље свршава се у другој, услови експлоатације регулисаће се погодбом закљученом између администрација заинтересованих железница, с резервом нарочитих одредаба овога Уговора. У случају да дотичне администрације не постигну споразум односно услова те погодбе, спорове ће расправити комисије вештака образоване као што је речено у претходном члану.

Нарочито, погодба за експлоатацију пруге Чата — Лошонц гарантоваће директан прелаз чешко-словачких возова, који имају чехо-словачку вучу и чехо-словачко возно особље, преко угарског земљи-

шта и то у сваком правцу. Међутим, осем ако се друкчије не буде решило, ово ће право прелаза престати или тиме што ће се довршити једна директна пруга Чата—Лошонџ која потпуно лежи на чехо-словачкој територији или, најдоцније, по истеку рока од петнаест година од ступања у важност овог Уговора.

Исто ће тако погодба о експлоатацији оне секције пруге што везује Нађсаломту са Арадом и Кишјенеом преко Бекешчабе, која лежи на угарском земљишту, гарантовати прелаз румунских возова са румунском вучом и особљем преко угарског земљишта и то у свима правцима. Међутим, осем, ако се друкчије не буде решило, ово ће право прелаза престати или тиме што ће се довршити једна веза између пруга Нахсалонта—Бекешчаба и Кишјене—Бекешчаба, која ће потпуно лежати на румунском земљишту или по истеку рока од десет година рачунајући од ступања у важност овог Уговора.

Установљење свих нових граничних станица између Угарске и граничних савезничких и удружених држава, као и експлоатација пруга између тих станица, регулисаће се погодбама закљученим под истим условима.

Чл. 303. — Да би се обезбедила вароши и окружују Голи, која се налази на српско-хрватско-словеначком земљишту, употреба железничке станице Гола, која лежи на угарском земљишту, као и железнице која снабдева ове пруге и ове округе и, најзад, да би се осигурала српско-хрватско-словеначкој трговини слободна употреба директно железничке везе између пруге Чаторња—Нађи Канижа и пруге Загреб—Бекењеш а за време које је потребно да се подигне једна директна пруга на српско-хрватско-

словеначком земљишту између горе назначених пруга, услови експлоатације железничке станице Гола и пруге Котор—Барч биће одређени једном конвенцијом која ће се закључити између заинтересованих управа угарских и српско-хрватско-словеначких железница. Ако се ове управе не могу да сложе о тексту те конвенције, тачке, о којима постоје разлике у гледиштима, регулисаће комисија надлежних стручњака предвиђена у члану 301. овог Уговора.

Чл. 304. — Да би се обезбедила редовна експлоатација железничких мрежа некадашње аустро-угарске монархије уступљених приватним друштвима и које ће се на основу овог Уговора налазити на територији неколико држава, административна и техничка реорганизација речених мрежа регулисаће де, за сваку мрежу, споразумом закљученим између сруштва концесионара и држава које су по својим територијама заинтересоване.

Спорови у којима се не могне доћи до споразума, разумејући ту сва питања о тумачењу уговора о откупу пруга, поднеће се изборним судијама које буде означио Савет Друштва Народа.

За Друштво Железница Јужне Аустрије, то изборно суђење може тражити било управни савет тог друштва, било одбор који преставља имаоце обвезница.

Чл. 305. — У року од пет година од ступања у важност овог Уговора Чехо-Словачка Држава ће моћи захтевати да се побољша пруга, која, на угарској територији, везује железничке станице Брати-славу (Пресбург) са Нађи-Канижом.

Расподела трошкова биће сразмерна користима, које ће отуда извлачити заинтересоване Силе. У

недостатку споразума, расподелу ће извршити један изборни судија, кога ће наименовати Друштво Народа.

Чл. 306. — Због значаја који има за Државу Чехо-Словачку слободна веза са Јадранским Морем, Угарска признаје Држави Чехо-Словачкој право да њени возови прелазае делове, који су на угарској територији, ових пруга :

1. од Братиславе (Пресбург) ка Ријеци, преко Шопрон, Сомбателџи и Мура—Керестур и огранка Мура Керестур до Прагерхофа ;

2. од Братиславе (Пресбург) ка Ријеци, преко Хеђиешхалом—Чорна—Хеђифалу—Залабер—Заласентиван—Мура—Керестур и огранка од Хеђифалуа до Сомбатхелџи и од Муре—Керестура до Прагерхофа.

На захтев једне или друге уговорне стране, пруге на којима ће се вршити право прелаза могу се привремено или коначно изменити споразумом између администрације чехо-словачких железница и администрације оних железница на којима се буде вршило право прелаза.

Чл. 307. — Возови за које се буде употребило право прелаза, могу служити локалном промету само на основу споразума између државе кроз коју се пролази и Државе Чехо-Словачке.

Ово право прелаза обухватиће нарочито право да се саграде ложонице машина и радионице за обично одржавање возног материјала, као и право означања представника који ће надзирати службу чехо-словачких возова.

Технички, административни и финансијски услови под којима ће Држава Чехо-Словачка користити

се својим правом прелаза биће одређени једном конвенцијом између администрације железница те државе и администрација оних угарских пруга преко којих се прелази. Ако се те администрације не могу сложити односно садржине те конвенције, тачке око којих је спор регулисаће један изборни судија кога наименоује Британска Влада ; одлуке тог судије биће обавезне за обе стране.

У случају неслагања око тумачења конвенције или тешкоћа које конвенција није предвидела, несугласица или тешкоћа расправиће се изборним суђењем на исти начин као напред, докле год Друштво Народа не буде установило какав други поступак.

Глава шеста. Прелазна наређења.

Чл. 308. — Угарска ће извршити упутства која јој буде дала у погледу преноса једна власт у име Сила савезничких и удружених :

1. за преносе трупа, који се предузимају на основу овога Уговора, као и за пренос материјала, муниције и хране за војске ;

2. и привремено, за пренос намирница за извесне крајеве, за што брже повраћање нормалних услова преноса и за организацију поштанских и телеграфских служби.

Глава седма. Телеграфи и телефони.

Чл. 309. — Без обзира на противне одредбе конвенција које постоје, Угарска се обавезује да, на линијама најпогоднијим за међународни транзит и саобразно тарифама у снази, да слободу транзита телеграфској преписци и телефонским везама који долазе или су упућени којој било Сили савезничкој

или удруженој, граничила се она или не са Угарском. Та преписка и те везе неће се потчинити никаквом излишном року ни ограничењу; са њима ће се поступити у Угарској као и са домаћом преписком у свему што се односи на лакоћу и нарочито на брзину трансмисије. Никаква такса, олакшице или ограничење не могу зависити непосредно или посредно од држављанства пошиљача или адресанта.

Чл. 310. — Услед географског положаја Чехо-Словачке Државе Угарска прима ове измене међународне конвенције о телеграфима и телефонима поменуте у члану 218. Десетог Дела (Економске Клаузуле) овога Уговора:

1. На захтев Државе Чехо-Словачке, Угарска ће поставити и одржавати директне телеграфске линије кроз угарску територију.

2. Годишња сума коју ће плаћати Држава Чехо-Словачка за сваку од речених линија израчунаће се саобразно одредбама горе поменутих конвенција и, ако се не уговори противно, она ће бити мања од суме која би се имала платити на основу речених конвенција за број порука предвиђен у тим конвенцијама као потребан да се има право захтевати постављање нове директне линије, узимајући као основу спуштену тарифу предвиђену у члану 23, параграф 5. међународне телеграфске конвенције (ревидиране у Лисабону).

3. Докле год Држава Чехо-Словачка буде плаћала минималну годишњу суму горе предвиђену за једну директну линију:

а) линија ће бити искључиво резервисана промету који је упућен у Државу Чехо-Словачку или долази из ње;

б) могућност коју Угарска има на основу члана 8. међународне телеграфске конвенције од 22. јула 1875. да суспендује међународне телеграфске службе неће се моћи применити на ту линију.

4. Сличне одредбе ће се применити на постављање и одржавање директних телефонских спровода; годишња сума коју ће Држава Чехо-Словачка платити за један директни телефонски спровод биће, ако се не уговори противно, двапут већа од суме која би се плаћала за једну директну телеграфску линију.

5. Заинтересоване државе ће одредити доцније једном конвенцијом које се специјалне линије имају поставити, као и потребне административне техничке и финансијске услове, који нису предвиђени у међународним конвенцијама или у овом члану. Ако заинтересоване Силе не дођу до споразума, напред поменути посао свршиће један изборни судија кога одреди Савет Друштва Народа.

6. Одредбе овога члана могу се у свако доба изменити једним споразумом закљученим између Угарске и Државе Чехо-Словачке. По истеку рока од десет година од ступања у важност овог Уговора услови, под којима се Држава Чехо-Словачка користи правима датим јој овим чланом, могу бити измењени; ако се заинтересоване стране не могу споразумети, те измене ће на захтев једне или друге стране учинити један изборни судија кога одреди Савет Друштва Народа.

7. Ако се између уговорних Страна породи каква размирица око тумачења било овога члана, било конвенције поменуте у параграфу 5, ту ће размирицу расправити Стални Међународни Суд који ће установити Друштво Народа.

Одељак четврти. Пресуде спорова и ревизија сталних клаузула.

Чл. 311. — Спорови који могу понићи између заинтересованих Сила око тумачења или примене одредаба овога Одељка овога Уговора, регулисаће се на начин који одреди Друштво Народа.

Чл. 312. — Друштво Народа моћи ће у сваком тренутку предложити ревизију оних претходних чланова који се односе на један стални административни режим.

Чл. 313. — По истеку три године од ступања у важност овог уговора, Савет Друштва Народа моћи ће сваког тренутка ревидирати одредбе чланова 268., до 274., 277., 295., 297 до 299. и 309.

У одсуству те ревизије ниједном одредбом горе побројаних чланова не може се користити једна Сила савезничка или удружена, по истеку рока предвиђеног у претходном параграфу, за један који било део својих територија за који се не даје реципроцитет. Савет Друштва Народа може продужити рок од три године у коме се не може захтевати реципроцитет

Државе, на које је пренесена једна територија некадашње аустро-угарске монархије или које су поникле из деобе те монархије, могу се позивати на горе циљане одредбе да се њима користе само под условом да Угарској осигурају исто такво поступање на територији која је на основу овог Уговора прешла под њихову сувереност.

Одељак пети. Посебна одредба.

Чл. 314. — Угарска се обавезује да прими сваку општу конвенцију о међународном уређењу транзита,

иловних путева, пристаништа и железничких пруга, која буде закључена између Сила савезничких и удружених, с одобрењем Друштва Народа, у року од пет година од ступања у важност овог Уговора; то приступање не може утицати на посебне обавезе које су овим Уговором наметнуте Угарској у корист Сила савезничких и удружених.

Тринаести део. Рад.

Одељак први. Организација рада.

Пошто је Друштву Народа циљ да постави општи мир, а такав се мир може оснивати само на друштвеној правди;

Пошто постоје и такви услови рада који повлаче за велики број лица неправду, беду и оскудицу, што ствара такво незадовољство да су мир и општа хармонија доведени у опасност, и пошто је прешно да се ти услови поправе: на пример у погледу уређења часова рада, одређивања највеће мере трајања дана и недеље рада, врбовања радне снаге, борбе против оскудице рада, обезбеде такве наднице која ће осигурати пристојан живот, заштите радника против болести општих или професионалних и против несретних случајева при раду, заштите деце, младића и жена, пензије старима и инвалидима, одбране интереса оних радника који раде на страни, потврђења начела слободе синдикалне, организације професионалне и техничке наставе и других сличних мера;

Пошто неусвајање од стране које било државе једног режима рада одиста човечног омета и напоре других држава вољних да у својим земљама поправе стање радника;

Високе Стране уговорнице, надахнуте осећањима правде и човечности као и жељом да осигурају трајан светски мир, сложили су се у следећем:

Глава прва. Организација.

Чл. 315. — Оснива се једна стална организација чија је дужност да ради на остварењу програма изложеног у уводу.

Од почетка именовани чланови Друштва Народа биће и први чланови те организације, а у будуће чланство Друштва Народа повлачиће собом и чланство те организације.

Чл. 316. — Сталну организацију сачињаваће:

1. Једна општа Конференција представника чланова;
2. Једна Међународна Канцеларија Рада под управом Управног Савета предвиђеног у члану 321.

Чл. 317. — Општа Конференција представника Чланова сазиваће се сваки пут кад се потреба укаже а најмање једанпут годишње. Њу ће састављати по четири представника свакога Члана, од којих ће двојица бити делегати Владе, а друга двојица ће представљати један послодавце а други раднике припаднике свакога Члана.

Сваки делегат може имати уза се техничке саветнике, чији број може бити највише два за сваки одвојен предмет увршћен у дневни ред сазива. Кад Конференција има да претреса питања која се нарочито односе на жене, бар једно од лица означених као технички саветници мора бити жена.

Чланови се обавезују да делегате и техничке саветнике који не представљају Владу означе споразумно са професионалним организацијама које

најпотпуније заступају било послодавце било раднике дотичне земље, под предпоставком да такве организације постоје.

Техничким саветницима биће дозвољено да узму реч само на захтев који учини делегат коме су придодати а по нарочитом одобрењу председника Конференције; они не могу узети учешћа у гласању.

Један делегат може, писменим актом упућеним председнику, означити једнога свог техничког саветника као свог заменика, и тај заменик моћи ће у том својству узети учешћа у саветовању и у гласању.

Влада свакога члана саопштиће Међународној Канцеларији Рада имена делегата и њихових техничких саветника.

Конференција ће оверити пуномоћија делегата и њихових техничких саветника. Конференција може, већином од две трећине гласова присутних делегата, одбити да прими свакога, делегата или техничког саветника за кога не сматра да је назначен саобразно овом члану.

Чл. 318. — Сваки ће делегат имати право да поименично гласа о свима питањима која буду поднета Конференцији.

У случају да један Члан не буде назначио једнога од делегата који не представљају Владу а на које има право, други делегат који није представник Владе имаће право да узима учешћа у дебатама Конференције али неће имати право гласања.

У случају да Конференција, на основу власти коју јој даје члан 317., одбије да прими једнога делегата, одредбе овога члана ће се применити као у случају кад речени делегат не буде био назначен.

Чл. 319. — Сазиви Конференције биће у месту, где је седиште Друштва Народа или ма у ком другом месту које конференција буде одредила, у ранијем свом сазиву, већином од две трећине гласова присутних делегата.

Чл. 320. — Међународна канцеларија рада установиће се у месту где је седиште Друштва Народа и биће саставни део установа Друштва.

Чл. 321. — Међународна канцеларија рада биће стављена под управу једног Управног Савета састављеног од двадесет и четири лица, која ће се наименовати према овим одредбама :

Управни Савет Међународне Канцеларије Рада биће састављен на овај начин :

Дванаест лица која представљају Владе ;

Шест лица која бирају делегати на Конференцији, представници чиновника и радника.

Од дванаест лица која представљају Владе, осам ће наименовати чланови чији је индустријски значај највећи а четири ће наименовати Чланови које за то одреде делегати Влада на Конференцији, с искључењем делегата напред поменутих осам чланова.

Савет Друштва Народа пресудиће могуће спорове око тога који су чланови чији је индустријски значај највећи.

Мандат чланова Управног Савета трајаће три године. Управни Савет може, с тим да Конференција затим одобри, регулисати начин на који ће се попуњавати упражњена места као и друга питања исте природе.

Управни Савет изабраће једнога свог члана за председника и израдиће своју уредбу. Он ће се са-

стајати у времена која сам буде одредио. Нарочити сазив мора бити сваки пут кад најмање десет чланова Савета буду то писмено захтевали.

Чл. 322. — Један директор ће бити стављен на чело Међународне Канцеларије Рада ; њега ће назначити Управни Савет, од кога ће добијати и упутства и према коме ће бити одговоран за добар рад канцеларије као и за извршење свих других задатака који му буду поверени.

Директор или његов заменик присуствоваће свима седницама Управног Савета.

Чл. 323. — Директор ће изабрати персонал Међународне Канцеларије Рада. При томе избору треба гледати да лица буду разних народности, у колико год се то слаже са тежњом да се узму најбољи кандидати. Један извештај број тих лица треба да буду женске.

Чл. 324. — У функције Међународне Канцеларије Рада спадаће збирање и разашилжање свих обавештења о међународном уређењу радничког стања и режима рада и, нарочито, проучавање питања која су предложена да се поднесу Конференцији на дебатовање а у циљу закључења међународних конвенција, као и вршење свих нарочитих анкета које Конференција нареди.

Канцеларија ће бити дужна да спреми дневни ред сазива Конференције.

Она ће испунити, саобразно одредбама овога дела овога уговора, све дужности које јој падну у део у погледу свих међународних спорова.

Она ће уређивати и издавати на француском, енглеском и сваком другом језику, за који Управни

Савет нађе да је потребан, један периодичан гласник посвећен проучавању питања која се односе на индустрију и рад а која су од међународног интереса.

Она ће у опште, поред функција означених у овом члану, имати све друге власти и функције које конференција нађе за умесно да јој да.

Чл. 325. — Она министарства чланова која се баве радничким питањима моћи ће општити непосредно са директором преко представника своје Владе у Управном Савету Међународне Канцеларије Рада, или у одсуству тог представника, преко сваког другог чиновника правилно квалификованог за то и кога за то означи заинтересована Влада.

Чл. 326. — Међународна канцеларија рада може тражити сарадњу главног секретаријата Друштва Народа у свима питањима у којима се та сарадња може дати.

Чл. 327. — Сваки члан ће платити трошкове пута и бављења својих делегата и њихових техничких саветника као и својих представника који узимају учешћа у сазивима Конференције и Управног Савета.

Све остале трошкове Међународне Канцеларије Рада, сазива конференције или сазива Управног Савета накнадиће директору Главни Секретар Друштва Народа, из општег буџета Друштва.

Директор ће бити одговоран према Главном Секретару Друштва Народа за употребу сваког новца који му буде положен према одредбама овог члана.

Глава друга. Функционисање,

Чл. 328. — Управни Савет ће саставити дневни ред сазива Конференције пошто буде размотрио све предлоге које учини влада једног члана или свака друга организација поменута у члану 317. у погледу предмета који треба да се уврсте у тај дневни ред.

Чл. 329. — Директор ће вршити дужност секретара конференције и биће дужан да саопшти дневни ред сваког сазива, четири месеца пре почетка тог сазива, свакоме члану организације и, преко њега, делегатима који не представљају Владу, кад год су ти делегати назначени.

Чл. 330. — Влада свакога члана организације имаће право да спори стављање на дневни ред сазива једног или више предвиђених предмета. Разлози који правдају то противљење морају бити објашњени у једном мемоару упућеном директору, који ће га саопштити члановима сталне организације.

Предмети којима се неко буде противио остаће ипак увршћени у дневни ред ако Конференција тако одлучи већином од две трећине гласова присутних делегата.

Свако питање за које Конференција одлучи, истом већином од две трећине, да мора бити размотрено (осем случајева предвиђених у претходној алинеји) биће унето у дневни ред наредног сазива.

Чл. 331. — Конференција ће формулисати правила свога функционисања; она ће изабрати свога председника; она може наименовати комисије чија ће дужност бити да поднесу извештаје о свима питањима за које Конференција сматра да треба да буду проучена.

У свима случајевима за које се нарочито не тражи у другим члановима овога дела уговора јача већина, одлучиваће проста већина гласова присутних чланова Конференције.

Никакво се питање не може сматрати за изгласано ако је број изражених гласова мањи од половине броја делегата присутних сазиву.

Чл. 332. — Конференција може придодати комисијама, које она образује, техничке саветнике који ће имати само саветодавни а не и решавајући глас.

Чл. 333. — Ако се Конференција изјасни за усвајање предлога који се односе на један предмет на дневном реду, она има да реши да ли ће ти предлози узети облик: а) једнога »савета« који ће се поднети члановима на разматрање, да би га привели у дело под видом државног закона или иначе; б) или једнога пројекта међународне конвенције који ће чланови ратификовати.

У оба случаја, да Конференција усвоји један савет или један пројекат конвенције на завршном гласању, захтева се већина од две трећине гласова присутних делегата.

Састављајући један савет или један пројекат конвенције чија ће примена бити општа, Конференција се мора обазирати на земље у којима клима, непотпун развитак индустријске организације или друге особене прилике чине услове индустријске битно различне, и она ће саветовати измене које буде сматрака као потребне да се задовоље особене прилике тих земаља.

Председник Конференције и директор потписаће један примерак савета или пројекта конвенције и депоноваће га у руке Главног Секретара Друштва

Народа. Овај ће доставити свакоме члану организације један оверен препис савета или пројекта конвенције.

Сваки члан се обавезује да у року од године дана од закључка сазива Конференције (или ако је услед изузетних прилика немогуће то извршити у року од године дана, чим буде било могуће, али никако доцније од осамнаест месеци после закључка сазива Конференције, поднесе савет или пројекат конвенције власти или властима у чију надлежност предмет спада, у циљу да се претвори у закон или да се на основу његовом предузму друге мере.

Ако се тиче савета, чланови ће известити Главни Секретаријат о предузетим мерама.

Ако се тиче пројекта конвенције, члан који је добио пристанак власти надлежних, доставиће своју формалну ратификацију конвенције Главном Секретаријату и предузеће оне мере које буду потребне да одредбе речене конвенције постану ефективне.

Ако једном савету не следује законодавни акат или друге мере којима ће се тај савет остварити или ако један пројекат конвенције не наиђе на одобрење власти у чију надлежност предмет спада, члан неће бити подвргнут никаквој другој обавези.

Кад је држава савезна и кад је власт те државе да прими једну конвенцију о предметима који се односе на рад, потчињена извесним ограничењима, Влада ће имати право да сматра један пројекат конвенције на који се та ограничења примењују као прост савет и одредбе овога члана у погледу савета примениће се у том случају.

Овај члан ће се тумачити саобразно овом начелу:

Ни у ком случају се неће тражити ни од једног члана, као последица факта да је Конференција

усвојила један савет или један пројекат конвенције да умањи заштиту коју његово законодавство већ даје радницима којих се то тиче.

Чл. 334. — Главни Секретар Друштва Народа увешће у протокол сваку конвенцију тако ратификовану, али конвенција ће везивати само оне чланове који су је ратификовали.

Чл. 335. — Сваки пројекат који у закључном гласању у начелу не буде добио већину од две трећине гласова присутних чланова може постати посебна конвенција између оних чланова сталне организације који желе да је потпишу.

Сваку посебну конвенцију такве природе заинтересоване Владе ће бити дужне да доставе Главном Секретару Друштва Народа, који ће се старати да се она уведе у протокол.

Чл. 336. — Сваки члан се обавезује да Међународној Конференцији Рада подноси годишњи извештај о мерама које је предузео да изврши конвенције којима је приступио. Ти извештаји ће имати облик који означи Управни Савет и у њима треба да буду сва ближа одређења која овај захтева. У првом наредном сазиву Конференције директор ће поднети извод из тих извештаја.

Чл. 337. — Сваку жалбу коју упути Међународној Канцеларији Рада једна професионална организација радничка или послодавачка а по којој један који било Члан није обезбедио на довољан начин извршење једне конвенције којој је приступио, Управни Савет може упутити Влади окрив-

љеној и та Влада може бити позвана да о жалби учини изјаву коју буде сматрала као умесну.

Чл. 338. — Ако у довољном року не стигне никаква изјава од Владе, против које је жалба, поднета или ако примљена изјава не задовољава Управни Савет, овај ће имати право да изнесе на јавност примљену жалбу а по потреби и дани одговор.

Чл. 339. — Сваки члан може поднети Међународној Канцеларији Рада жалбу против другог Члана који по његовом мишљењу не обезбеђује на довољан начин извршење једне конвенције што су је и један и други ратификовали на основу претходних чланова.

Управни Савет може, ако сматра за умесно и пре него што преда ствар једној анкетној комисији по ниже означеном поступку, доћи у везу са Владом против које је жалба поднета на начин означен у члану 337.

Ако Управни Савет не сматра за потребно да жалбу достави Влади против које је она упућена или ако никакав одговор који би задовољио Управни Савет не буде примљен у довољном року после саопштења жалбе, Савет може подстаћи образовање једне анкетне комисије која ће имати за задатак да проучи предмет жалбе и да о томе поднесе извештај.

Савет може исто тако поступити било из сопствене иницијативе било услед жалбе једнога делегата при Конференцији.

Кад једно питање покренуто на основу члана 338. или 339. дође пред Управни Савет, Влада против које је жалба, поднета ако већ нема свог представника у Управном Савету, имаће право да означи једнога делегата који ће узети учешћа у дебатама

Савета по том питању. Датум за који је дебата заказана саопштиће се благовремено Влади, против које је жалба поднета.

Чл. 340. — Анкетна комисија ће се образовати на овај начин:

Сваки члан се обавезује да означи, у року од шест месеци по ступању у важност овог Уговора, три лица надлежна за индустријска питања, од којих ће прво представљати послодавце, друго раднике а треће ће бити независно и од једних и од других. Из тих лица саставиће се листа са које ће се изабрати чланови анкетне комисије.

Управни Савет ће имати право да овери квалификације речених лица и да одбије, већином од две трећине гласова присутних делегата, она лица чије квалификације не одговарају одредбама овога члана.

На захтев Управног Савета, Главни Секретар Друштва Народа означиће три лица, изабрата по једно од сваке категорије са листе састављене за анкетну комисију, и означиће такође која ће од та три лица бити председник те комисије. Ниједно од та три тако означена лица не може зависити од једнога Члана организације, који је у жалби непосредно заинтересован.

Чл. 341. — У случају да једна жалба буде упућена на основу члана 339 једној анкетној комисији, сваки Члан организације, био он или не непосредно заинтересован у питању, обавезује се да стави на расположење комисији свако обавештење које има везе са предметом жалбе а налази се у његовим рукама.

Чл. 342. — Пошто дубље испита жалбу, анкетна комисија саставиће један извештај у који ће унети своје констатације о свима тачкама које дозвољавају да се одреди домашај спора, као и савета које мисли да треба формулисати у погледу потребних мера у циљу задовољења Владе која се жали и у погледу рокова у којима би се мере имале предузети.

У том ће се извештају, ако је потребно, означити и оне економске санкције против Владе погђене жалбом које комисија буде сматрала као умесне и за које јој изгледа оправдано да их друге Владе примене.

Чл. 343. — Главни Секретар Друштва Народа саопштиће извештај анкетне комисије свакој Влади која је у спору заинтересована и побринуће се за његову публикацију.

Свака заинтересована Влада дужна је известити Главнога Секретара Друштва Народа у року од једнога месеца, да ли усваја или не савете који се налазе у извештају комисије и, у случају да их не усвоји, да ли жели изнети спор пред Стални Међународни Суд Друштва Народа.

Чл. 344. — У случају да један Члан организације не предузме, односно једног савета или једног пројекта конвенције, мере прописане у члану 333, сваки други Члан имаће право да се на то жали Сталноме Међународном Суду.

Чл. 345. — Неће се моћи апеловати против одлуке Сталнога Међународног Суда односно једне жалбе или једног питања које му је поднето на основу члана 343. или 344.

Чл. 346. — Стални Међународни Суд може потврдити, изменити или поништити могуће закључке или савете анкетне комисије; Суд је дужан, кад је то потребно, да означи економске санкције које му изгледају умесне против Владе која је крива и за које му изгледа оправдано да их друге Владе примене.

Чл. 347. — Ако се који било Члан организације не придржава у прописаном року савета које евентуално буде садржао било извештај анкетне комисије, било одлука Сталнога Међународног Суда, сваки други Члан може применити према том члану економске санкције, за које извештај комисије или одлука Суда изјаве да се могу у том случају применити.

Чл. 348. — Влада која је крива може свакога тренутка известити Управни Савет да је предузела потребне мере да поступи било по саветима анкетне комисије било по оним које садржи одлука Сталнога Међународног Суда и може захтевати од Управног Савета да изради да Главни Секретар Друштва Народа образује једну анкетну комисију којој ће бити дужност да провери изјаве Владине. У том случају, примениће се одредбе чланова 340, 341, 342, 343, 344 и 346 и ако су извештај анкетне комисије или одлука Сталнога Међународног Суда повољни по Владу која је била крива, остале Владе ће бити дужне да обуставе економске мере које су предузеле против речене Владе.

Глава трећа. Општи прописи.

Чл. 349. — Чланови организације се обавезују да примењују конвенције које буду примили, према

одредбама овога Дела овога Уговора, на оне своје колоније или поседе и на оне своје протекторате који се не управљају потпуно самостално, и то под овим резервама:

1. да месне околности не чине немогућом примену конвенције;

2. да се измене, које би биле потребне да се конвенција прилагоди месним околностима, могу унети у конвенцију.

Сваки Члан организације биће дужан да саопшти Међународној Канцеларији Рада одлуку коју намерава донети у погледу сваке своје колоније или поседа или свакога свог протектората који се не управљају потпуно самостално.

Чл. 350. — Измене овога Дела овога Уговора које Конференција буде усвојила већином од две трећине гласова присутних делегата, добиће извршну силу кад их буду ратификовале државе чији представници састављају Савет Друштва Народа и три четвртине Чланова организације.

Чл. 351. — Сва питања или тешкоће, који се односе на тумачење овога Дела овога Уговора и конвенција које доцније буду Чланови закључили на његовом основу, биће поднети на оцену Сталном Међународном Суду.

Глава четврта. Прелазне мере.

Предвиђене у Уговору о Миру закљученом са Немачком 28. јуна 1919.

Чл. 352. — Први сазив Конференције биће у месецу октобру 1919. Место и дневни ред сазива утврђени су у приложеном Додатку.

За позиве и организацију тог првог сазива бринуће се Влада која је за то означена у реченом Додатку. За спремање докумената Влади ће се придодати једна међународна комисија чији ће се чланови назначити у истом Додатку.

Трошкови тог првог сазива и сваког доцнијег сазива до тренутка када се потребни кредити буду могли унети у буџет Друштва Народа, изузимајући путне трошкове делегата и техничких саветника, поделиће се на Чланове организације у размерама које су постављене за Међународну Канцеларију Светског Поштанског Савета.

Чл. 353. — Док се не буде конституисало Друштво Народа, сва саопштења која би требало да се упуте на основу претходних чланова Главном Секретару Друштва биће на чувању код Директора Међународне Канцеларије Рада, који ће о њима извести Главног Секретара.

Чл. 354. — Докле се не створи стални Међународни Суд, спорови који треба да му буду предати на суђење на основу овога Дела Уговора биће упућени једноме суду састављеном од три лица која ће назначити Савет Друштва Народа.

Додатак. Први сазив Конференције рада, 1919.

Место у коме ће се конференција одржати биће Вашингтон.

Влада Сједињених Америчких Држава биће умовљена да сазове Конференцију.

Међународни одбор за организацију биће састављен од седам лица која ће назначити Владе Сједињених Америчких Држава, Велике Британије, Француске, Италије, Јапана, Белгије и Швајцарске. Одбор може, ако сматра за потребно, да позове друге чланове организације да буду у њему заступљени.

Дневни ред биће овај :

1. Примена начела осмочасног дана или недеље од 48 часова ;

2. Питања о начинима на које ће се предупредити незапосленост и ублажити њене последице ;

3. Употреба жена :

а) пре или после порођаја (заједно са питањем о накнади за материнство) ;

б) ноћу ;

в) у нездравим радовима ;

4. Употреба деце :

а) године од којих ће се узимати на рад ;

б) ноћни радови ;

в) нездрави радови ;

5. Проширење и примена међународних конвенција усвојених у Берну 1906, којима се забрањује ноћни рад жена запослених у индустрији и употреба белог (жутог) фосфора у изради палидрваца.

Одељак други. Општа начела.

Чл. 355. — Високе Стране Уговорнице слажу се у томе да је физичко, морално и интелектуално благостање радника на надници од битне важности у међународном погледу и зато су установиле, да би достигле тај узвишени циљ, сталну организацију предвиђену у Одељку I. и здружену са организацијом Друштва Народа.

Оне се слажу у томе да разлике у клими, обичајима и навикама, економском опортунитету и индустријској традицији чине да је тешко достићи одмах апсолутну једнообразност у условима рада. Али убеђене да рад не треба сматрати просто као један предмет за трговање, оне држе да има метода и начела за регулисање услова рада које би све индустријске заједнице требало да се труде да примене, у колико то нарочите прилике, у којима се оне могу наћи, дозволе.

Међу тим методама и начелима ови изгледају Високим Странама Уговорницима од нарочитог значаја и њихова је примена неодложна :

1. Главно начело напред изражено да рад не треба просто сматрати као робу или као предмет за трговање.

2. Право удруживања у свима циљевима који нису противни законима, како за надничаре тако и за послодавце.

3. Плаћање радницима наднице која ће им осигурати пристојан живот, онакав какав се сматра за пристојан у њиховом времену и њиховој земљи.

4. Усвајање осмочасовног дана или недеље од четрдесет осам часова као циља који треба достићи свуда где још није остварен.

5. Усвајање недељног одмора од најмање двадесет и четири часа, који би требало да обухвати недељу сваки пут кад је то могуће.

6. Укидање дечијег рада и обавеза да се раду омладине оба пола поставе потребна ограничења да би се омладини омогућило да продужи своје васпитање и да осигура своје физичко развијање.

7. Начело једнаке наднице, без разлике пола, за рад једнаке вредности.

8. Правила донета у свакој земљи у погледу услова рада треба да осигурају правично економско поступање према свима радницима који су настаниени у земљи саобразно законима.

9. Свака држава биће дужна да организује једну инспекциону службу у којој ће бити и жене, да би осигурала примену закона и уредаба о заштити радника.

Не објављујући ова начела и методе као потпуне или дефинитивне, Високе Стране Уговорнице мишљења су да оне могу руководити политику

Друштва Народа ; и ако их усвоје индустријске заједнице које су чланови Друштва Народа и ако их у пракси одржи неповређене један за то спремљен кадар инспектора, она ће пружити благотвора онима који надниче у овоме свету.

Четрнаести део. Разне клаузуле.

Чл. 356. — Угарска се обавезује да призна и усвоји уговоре које су закључиле или ће закључити Силе савезничке и удружене или извесне од њих са сваком другом Силом у погледу трговине с оружјем и спиритуозним пићима као и у погледу других предмета који се регулишу у Општим Актима Берлинском од 26. фебруара 1885. и Бриселском од 2. јула 1890. као и у конвенцијама које су те акте допуниле или измениле.

Чл. 357. — Високе Стране Уговорнице изјављују да су примиле к знању — о чему извештавају — уговор који је Влада Француске Републике потписала 17. јула 1918. са Његовом Светлости кнезом од Монака а којим се одређују односи Француске и Кнежевине.

Чл. 358. — Високе Стране Уговорнице, признајући гаранције углављене у корист Швајцарске уговорима од 1815. и нарочито актом од 20. новембра 1815, гаранције које значе међународне обавезе у циљу одржања мира, констатују међутим да одредбе тих уговора и конвенција, декларација и осталих допунских аката који се односе на неутрализовану зону Савоје онакву каква је одређена алинејом 1. члана 92. Закључног Акта Бечког Конгреса и алинејом 2. члана 3. Париског Уговора од 20.

новембра 1915. не одговарају више садашњем стању. Према томе, Високе Стране Уговорнице примају к знању споразум који је постигнут између Влада Француске и Швајцарске о укидању одредаба које се односе на ту зону. Те одредбе јесу и остају укинутае.

Високе Стране Уговорнице исто тако признају да одредбе уговора од 1815. и осталих допунских аката које се односе на слободне зоне Горње Савоје и краја Жекса не одговарају више стању и да је на Француској и Швајцарској да међу собом и заједничким споразумом одреде режим тих територија под условима које сматрају као погодне за обе земље.

Додатак.

I Швајцарско Савезно Веће известило је Француску Владу на дан 5. маја 1919. да је разгледало у духу непромењеног и искреног пријатељства одредбу члана 435. Условира Миром које су Силе савезничке и удружене поднеле Немачкој, и да је доста срећно што је дошло до закључка да му је могуће да на ту одредбу пристае под следећим примедбама и са резервама:

1. Неутралисана зона Горње Савоје:

а) Разуме се, докле год Федералне Коморе не буду ратификовале споразум углављен између двеју Влада о укидању одредаба које се односе на неутрализовану зону Савоје, да неће ничега коначног бити у том питању ни с једне ни с друге стране.

б) Пристанак који је Швајцарска Влада дала да се укину горе поменуте одредбе претпоставља, саобразно усвојеном тексту, признање гаранција формулисаних у корист Швајцарске уговорима од 1815. а нарочито декларацијом од 20. новембра 1815.

в) Споразум између Влада Француске и Швајцарске о укидању горе поменутих одредаба сматраће се као пуноважан само ако Уговор о Миру садржи члан онакав какав је био редигован. Осем тога, стране које су уговориле Мир дужне су да израде пристанак Сила потписница уговора од 1815. и декларације од

20 новембра 1815. а које нису потписнице садашњег Уговора о Миру.

2. Слободна зона Горње Савоје и краја Жекса:

а) Савезно Веће изјављује да чини најизречније резерве у погледу тумачења које се има дати декларацији назначеној у последњој алинеји горњег члана који ће се уврстити у Уговор о миру, и где се каже да »одредбе уговора од 1815. и осталих допунских аката које се односе на слободне зоне Горње Савоје и краја Жекса не одговарају више садашњем стању«. Савезно Веће не би заиста хтело да се из његовог приступања овој редакцији могне извести закључак да би оно пристало на укидање једне установе чији је циљ да суседним покрајинама пружи корист једног специјалног режима подешеног према њиховом географском и економском положају и који се показао као добар. По мишљењу Савезног Већа, не циља се на измену царинског уређења зоне, онаквог како је установљено горепоменутих уговора, већ једино на регулисање услова размене међу заинтересованим покрајинама на начин сходнији садашњим економским приликама. Савезно Веће је дошло на ове примедбе читајући пројекат конвенције о будућој конституцији зоне који се налази приложен ноти Француске Владе од 26. априла. Чинећи напред поменуте резерве, Савезно Веће изјављује да је спремно да размотри у најпријатељскијем духу све предлоге које Француска Влада буде сматрала за умесно да му учини у овом питању;

б) Усвојено је да ће одредбе уговора од 1815. и осталих допунских аката које се односе на слободне зоне остати у важности до тренутка кад се нова погодба буде закључила између Швајцарске и Француске ради одређења режима тих територија.

II Француска Влада је упутила Швајцарској Влади 18. маја 1919. ову ноту као одговор на саопштење изнето у претходном параграфу:

Нотом од 5. маја ове године, Швајцарско Посланство у Паризу благоизволело је саопштити Влади Француске Републике пристанак савезне Владе на пројекат члана који има да се унесе у Уговор о Миру између Влада савезничких и удружених с једне и Немачке с друге стране.

Француска Влада је врло радо примила к знању споразум тако постигнут и на њен захтев, пројекат

поменутог члана који су Владе савезничке и удружене усвојиле, увршћен је под број 435. у услове Мира поднете немачким пуномоћницима.

Швајцарска Влада је у својој ноти од 5. маја формулисала у овом питању разне примедбе и резерве.

У колико се тиче оних примедба које се односе на слободне зоне Горње Савоје и краја Жекса, Француска Влада има част скренути пажњу на то да је одредба која се налази у последњој алинеји члана 435. такве јасноће да никаква сумња не може постојати у погледу њеног домаћаја, а нарочито у погледу будуће незаинтересованости коју она претпоставља.

У колико се ње тиче, Влада Републике трудећи се да бди над интересима француских територија које су у питању и руководећи се њиховим особеним положајем, не губи из вида корисност да им се осигура пригодан царински режим и да се на начин који боље одговара садашњим околностима уреди услови размена између тих територија и суседних територија швајцарских, водећи рачуна при томе о узајамним интересима.

По себи се разуме да се тиме ни у колико не може повредити право Француске да у тој области постави своју царинску линију на својој политичкој граници, као што је већ случај на осталим деловима њених територијалних граница, и као што је сама Швајцарска одавно поступила на својим границама у тој области.

Поводом тога, Влада Републике врло радо прима к знању пријатељско расположење у коме Швајцарска Влада изјављује да је готова да размотри све Француске предлоге учињене да се дође до погодбе којом ће се заменити садашњи режим речених слободних зона, а које Француска Влада мисли формулисати у истом таквом пријатељском духу.

Поред тога, Француска Влада не сумња да привремено одржавање у снази режима од 1815. у погледу слободних зона, поменутог том алинејом ноте Швајцарског Посланства од 5. маја, чији је разлог очевидно да се ублажи прелаз од садашњег режима ка режиму конвенционалном, неће ни на који начин изазвати одлагање установљења новог режима, чију потребу обе Владе увиђају. Иста примедба се чини и на ратификацију Федералних Комора предвиђену у алинеји а) тачке 1. швајцарске ноте од 5. маја, под насловом «неутралисана зона Горње Савоје».

Чл. 359. — Силе савезничке и удружене саглашују се, да имања црквених хришћанских мисија, које су угарска удружења или лица издржавала на територијама Сила савезничких и удружених или на територијама које су њиховим Владама поверене саобразно овом Уговору, разумејући ту и имања трговачких друштава чија је добит намењена издржавању мисија, и даље остану намењена мисијама. Да би се обезбедило правилно извршење ове обавезе, савезничке и удружене Владе предаће речена имања управним одборима, које ће Влада наименовати или потврдити и чији ће чланови бити исте вероисповести као и мисија чијим имањем управљају.

Савезничке и удружене Владе, продужујући вршење пуног надзора над лицима која управљају тим мисијама, обезбедиће интересе тих мисија.

Примајући к знању претходне обавезе, Угарска изјављује да прима све погодбе, закључене или које ће се закључити између заинтересованих Влада савезничких и удружених ради испуњења циља речених мисија или трговачких друштава, и да се одриче свих потраживања од њих.

Чл. 360. — С резервом одредаба овог Уговора, Угарска се обавезује да ни против једне Силе савезничке или удружене потписнице овог Уговора не подноси ни непосредно ни посредно никакву новчану тражбину на основу чињеница које су претходиле ступању у важност овог Уговора.

Ова одредба значи потпуно и коначно напуштање свих тражбина те врсте, и те су тражбине овим угашене, ма ко био у њима заинтересован.

Чл. 361. — Угарска усваја и признаје као пуноважне и обавезне све одлуке и све наредбе које се

односе на аустро-угарске бродове и на угарску робу, као и све одлуке и наредбе о плаћању трошкова, које је донео ма који ратни суд за заробљене лађе Сила савезничких и удружених; Угарска се обавезује да у погледу тих одлука или наредаба не подноси никакву тражбину у име својих држављана.

Силе савезничке и удружене резервишу себи право да размотре, под условима које буду одредиле, одлуке и наредбе аустро-угарских судова у питањима заробљених лађа, било да се те одлуке и наредбе односе на права својине припадника речених Сила, било да се односе на права неутралних припадника. Угарска се обавезује да прега преписе свих аката тих спорова, разумејући ту одлуке и наредбе донете, као и да усвоји и изврши оно што јој се буде препоручило после поменутог разматрања спорова.

Чл. 362. — Високе Стране Уговорнице саглашују се да ће, у одсуству доцнијих противних одредаба, председник сваке комисије установљене овим Уговором имати право, у случају поделе гласова да даде још један глас.

Чл. 363. — Кад год у овом Уговору нема противне одредбе, а у свима случајевима у којима речени Уговор предвиђа уређење једног питања које се тиче само извесних држава нарочитом конвенцијом коју ће заинтересоване државе закључити, остаје углављено између Високих Страна Уговорница да ће Главне Силе савезничке и удружене расправити оне тешкоће које би у том погледу искрсле све док Угарска не буде примљена за члана Друштва Народа.

Чл. 364. — Израз у овом уговору »некадашња Краљевина Угарска« обухвата и Босну и Херцего-

вину, осем ако у тексту није противно назначено. Ова одредба не наноси повреде правима и обвезама Аустрије у односу на те две територије.

Овај Уговор, написан на француском, енглеском и талијанском биће ратификован. У случају несугласице, француски текст ће бити меродаван, осем у Првом делу (Пакт Друштва Народа) и у Тринајестом Делу (Рад), у којима ће француски и енглески текст имати исту вредност.

Ратификације ће се депоновати у Паризу што пре буде било могуће.

Оне Силе, чијих је Влада седиште ван Европе, моћи ће да се ограниче на то да саопште Влади Француске Републике, преко свога дипломатског представника у Паризу да су Уговор ратификовале, и у том случају биће дужне да предаду акт ратификације чим буду могле то учинити.

Први протокол депоа ратификација саставиће се чим Уговор буду ратификовале Угарска с једне стране и три од Главних савезничких и удружених Сила с друге стране.

Од самог дана тог првог протокола, Уговор ће ступити у важност између Високих Страна Уговорница које су га на тај начин ратификовале.

Тај ће дан бити дан ступања у важност за рачунање свих рокова предвиђених овим Уговором. У сваком другом погледу, Уговор ће за сваку Силу ступити у важност онога дана кад она буде депоновала акт о својој ратификацији.

Француска Влада ће предати свима Силама потписницима један оверен препис протокола о депоновању ратификација.

У потврду овога, напред поменути пуномоћници потписали су овај Уговор.

Рађено у Тријанону четвртог јуна хиљаду девет стотина двадесете године у једном једином примерку, који ће остати на чувању у архивама Владе Француске Републике и чији ће се оверени преписи предати свакој од Сила потписница.

ПРОТОКОЛ.

Да би тачно одредиле услове под којима се имају извршити извесне клаузуле Уговора који је потписан под данашњим, Високе Стране Уговорнице стложиле су се у овоме :

1. Списак лица, која је Угарска према члану 157. алинеја 2. дужна да изда Силама савезничким или удруженим, упутиће се Угарској Влади у року од месец дана од дана ступања у важност Уговора ;

2. Комисија за накнаду штета, предвиђена чланом 170. и параграфима 2., 3. и 4. Додатка IV. као и специјална Секција, предвиђена чланом 163. неће моћи захтевати издање фабричких тајни ни друга поверљива обавештења ;

3. Од дана потписа Уговора па у року од четири наредна месеца, Угарска ће моћи да поднесе на изучавање Силама савезничким и удруженим документе и предлоге у циљу да се убрза рад на накнади штете, да се на тај начин скрати анкета и да се ускори доношење одлука ;

4. Отвориће се истрага против лица која су учинила кривична дела при ликвидацији угарских добара и Силе савезничке и удружене добиће обавештења и доказни материјал који ће Угарска Влада моћи да им пружи у том погледу.

Рађено на француском, енглеском и италијанском језику, сматрајући француски текст као меродаван у случају неслагања; у Тријанону четвртог јуна хиљаду девет стотина двадесете.

ДЕКЛАРАЦИЈА.

Док би се свели на минимум губитци проузроковани у току рата потапањем лађа и товара, и да би се олакшао повраћај сопственицима лађа и товара, који се могу снасти као и регулисање приватних потраживања у том погледу, Угарска Влада се обавезује да да сва обавештења, којима располаже и која би могла бити од користи Силама савезничким и удруженим или њиховим припадницима, а односе се на лађе које су угарске поморске снаге потопиле или оштетиле за време непријатељства.

Ова је декларација написана на француском, енглеском и италијанском, сматрајући француски текст као меродаван у случају неслагања, и потписана у Тријанону четвртог јуна хиљаду девет стотна двадесете

ОБЗНАНА

Одељења за извршење међународних уговора Министарства
Иностранних Дела

У Бр. 7312. од 31. октобра, 1924. год.,

односно судског поступка мешовитог избраног суда, састављеног према чл. 239. Тријанонског уговора о миру између Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца и Угарске.

I. Састав суда.

Чл. 1. — Суд је састављен на основу члана 239. litt. a) уговора тријанонског о миру и сходно његовим прописима. Чланови су председник и две избране судије.

Председник суда.

Чл. 2. — Председник суда управља судом, надзирава секретаријат и врши дужности, које су му поверене овим поступком.

Службени језик.

Чл. 3. — Службени језик суда је француски и немачки.

Седиште секретаријата.

Чл. 4. — Секретаријат се налази у Хaгу, Bazar-Straat. 36.

Место рада суда.

Чл. 5. — Седнице суда држаће се по правилу у Хагу, али председник ће моћи одредити у сваком поједином случају које друго место за седнице.

Достављања судских аката.

Чл. 6. — Достављања, саопштења и позиви странкама чиниће се препорученим писмом на повратни рецепис о пријему.

II Заступништво приватних странака.

Чл. 7. — Приватне странке могу бити заступљене пуномоћницима пуноважно овлашћеним да воде парницу, али суд има право наредити да странке лично предстану суду.

Председник може наредити једној странци, која очевидно није у стању да лично води парницу, да у одређеном року одреди заступника.

Избор пуномоћника.

Чл. 8. — Могу бити изабрани као пуномоћници :

1. а) адвокати из земаља странака или из земље где суд заседава ;

б) адвокати из других земаља, којима то одобри председник.

2. Професори правног факултета и чиновници судијскога реда под истим условима као и адвокати.

3. У области патената агенти проналазачких патената обе заинтересоване земље.

Ипак суд може искључити лица, која су била предмет казних или дисциплинских мера или која буду повредила достојанство суда.

*III Државни заступници.**Заступници влада.*

Чл. 9. — Заступницима заинтересованих влада допуштено је да заступају своју државу и могу се умешати у сваком стадијуму парнице.

Они заступају своје сиромашне држављане у мери, коју одреди њихова влада.

Сва саопштења и достављања, која се чине странкама, такође ће се и њима саопштавати и достављати.

*IV Процесни акти.**Форма.*

Чл. 10. — Процесни акти морају бити написани на машини за писање или штампани и потписани од стране пуномоћника странке од које они потичу или од стране саме странке, ако она лично води парницу.

Копије.

Чл. 11. — Процесним актима приложиће се :

1. Толико копија колико буде засебних противничких странака ;

2. седам копија одређених за чланове и секретаријат суда и заступнике влада.

Обавеза да се поднесе копија простире се такође и на прилоге, али председник може допустити да се од опширних састава не подноси никакав препис или да се приложи препис у изводу.

Приложени састави.

Чл. 12. — Уз саставе приложене процесним актима придаће се, ако нису на француском или немачком језику, француски или немачки превод.

Достављање.

Чл. 13. — Секретаријат назначава на парничном акту датум његовог пријема и о томе издаје признаницу странци.

Достављање противној странци бива препорученим писмом на повратни рецепис. Одбијање пријема писма сматра се као свршено достављање писма.

Рачунање рокова.

Чл. 14. — Месеци се рачунају од дана у месецу до одговарајућег по броју дана у месецу, а ако овај недостаје у последњем месецу, онда до последњег дана овога месеца. Недеље се рачунају од дана у недељи до дана истог имена. Последњи дан рачуна се у рок, а ако је овај последњи дан празнични дан у месту секретаријата, онда рок обухвата следећи радни дан.

*V Тужба.**Почетак парнице.*

Чл. 15. — Парница почиње предајом тужбе суду.

Рок.

Чл. 16. — Тужба се може подићи до краја 1925 године.

За шест месеци од дана када је тужилац сазнао за факат, меру или ма какву одлуку, од чега зависи тужба, тужба се може подићи и после горе означеног рока.

Задоцњење.

Чл. 17. — Тужбе после истека рока моћи ће бити проглашене као непримљиве по захтеву про-

тивне странке или по службеној дужности. Суд одлучује слободно о примању задоцнелих тужаба, водећи рачуна о разлозима задоцњења, о интересима који су у питању и о правичности.

Предујам парничних трошкова.

Чл. 18. — Тужилац као и тужилац по противтужби и умешач дужни су у напред положити у готову суму за осигурање трошкова и издатке поступка.

Председник ће одредити износ ове суме, водећи рачуна о трошковима, који ће се појавити, и о правичности.

Ипак износ ове суме неће моћи прећи два од хиљаде вредности спорног предмета а ни у ком случају суму од хиљаду пет стотина холандских форината.

Износ суме положиће се у холандским форинтама.

У случају када странка, обавезна да положи предујам, исти не положи у року од 40 дана од односне објаве код секретаријата или финансијског института означеног у објави, онда њена тужба, тужба у виду противтужбе или мешање може бити одбијено, изузевши случај ако владин заступник на место странке, прими да заступа одбачене закључке.

У току парнице председник или суд могу повећати суму ако, услед дугог поступка, положена већ сума изгледа недовољна, али повећани износ суме неће моћи прећи хиљаду пет стотина холандских форината.

Ослобођење од предујама.

Чл. 19. — Сиромашне странке нису обавезне на предујам. Стање сиромаштва биће утврђено изјавом односног владиног заступника.

Заступници влада потпуно су ослобођени пре-
дујма, било да заступају државу или сиромашну
странку, било да ступају у парницу примајући се
да заступају захтев, који је једна од странака на-
пустила.

Садржина.

Чл. 20. — Тужба ће садржавати :

а) тачно и одређено означање странака, заједно
с означањем њиховог држављанства и њиховог до-
мицила ;

б) означање пуномоћника тужиоцевог ;

в) означање чињеница, у случају потребе, из
којих се види да се пазило на рокове из чл. 16. ;

г) јасно излагање чињеница, које образлажу тужбу,
с означањем доказних средстава ;

д) разлагања правна, која садржавају у сваком
случају тачно означање законских текстова ;

ђ) закључке тужиоца ;

е) списак приложених докумената, поднетих за
поткрепљење тужбеног захтева ;

ж) кад тужилац не предлаже плаћање одређене
суме новаца, означање података потребних да се
утврди вредност коју приписује спорном предмету.

Измена закључака.

Чл. 21. — Закључци могу се изменити док се
не сврши извиђање, ако се тиме не мења природа
спорне ствари.

Достављање.

Чл. 22. — Када препоручено писмо, које садржи
тужбу, није могло бити достављено туженоме сходно
чл. 13, или кад се из констатовања кога државног
заступника види да је домицил или боравиште ту-

женога непознато, онда ће председник умолити За-
ступника државе, чији је поданик тужени, да изврши
достављање према законима ове државе.

VI Одговор, реплика и дуплика.

Рок за одговор.

Чл. 23. — Одговор туженога мора се предати
секретаријату у року од три месеца од дана достав-
љања тужбе. У случајевима кад то околности оправда-
вају председник може дати дужи рок.

Садржина.

Чл. 24. — Одговор ће садржавати :

а) тачно и одређено означање странака и пуно-
моћника туженога као и означање њиховог доми-
цила ;

б) јасно признање или порицање сваке чиње-
нице изнесене у тужби. Ако ове чињенице нису
личне радње или опажања туженога, он се може
ограничити на изјаву да их не зна ;

в) јасно излагање чињеница и правних средстава,
на које се тужени ослања. Правна излагања садржа-
ваће у сваком случају тачно означање законских
текстова ;

г) закључке туженога ;

д) списак поднесених прилога.

Реплика и дуплика.

Чл. 25. — После предаје одговора секретаријату,
председник ће одредити наизменично нове рокове
тужиоцу да поднесе своју реплику и туженоме да
поднесе своју дуплику. У случајевима које оправда-
вају околности, председник може овај рок продужити.

Закључење претходнога извиђања.

Чл. 26. — Када одговор туженога није предат секретаријату у року члана 23., или кад тужени одговори на време, после предаје реплике и дуплике или после протеча рока реплике и дуплике, огласиће се да је претходно извиђање закључено.

VII Приговори.

Формални рок.

Чл. 27. — Приговор који истиче тужени да не би ушао у суштину саме парнице, може се поднети било у захтеву о приговору пре сваке одбране односно суштине парнице и у року одређеном за подношење одговора, било у самом одговору о суштини парнице, а по избору туженога. Ако има више приговора ове врсте, они се морају уједно поднети.

Сваки други приговор мора се поднети у одговору.

Одлука.

Чл. 28. — Ако је приговор, предвиђен у првој алинеји претходног члана, поднесен у захтеву о приговору, парница о суштини одлаже се. У овом случају приговарач мора поднети своје примедбе на писмено секретаријату у року од два месеца од доставе захтева о приговору и суд одлучује, после извиђања и рочишта, о умесности приговора.

Ако је овај одбијен, прелази се на главну ствар и туженоме се оставља рок од једног месеца да пошаље свој одговор.

VIII Интервенција, сједињавање и раздвајање.

Принцип.

Чл. 29. — Свако лице које тврди да има интереса законитог у спору или коме је спор објављен,

може се умешати тужбом по члану 20. Умешач није везан закључцима главних странака.

Противљење интервенцији.

Чл. 30. — Интервенција се саопштава странкама и државним заступницима.

Ако не наиђе на противљење у току од четири недеље од овог саопштења, сматра се да је интервенција допуштена.

Ако има противљења, суд одлучује о допуштености интервенције, што неће задржавати пресуђивање главне ствари кад она буде зрела за решавање. Ако се молба за интервенцију одбаци, суд ће одмах одлучити о трошковима услед интервенције, а који адају на терет интервенијента.

Ако је интервенција допуштена, суд утврђује рокове које нађе да су потребни за странке да се изјасне о чињеницама изнесеним од стране интервенијента и о његовим правним средствима.

Позив на учествовање у спору.

Чл. 31. — Тужени који мисли да има права позвати које треће лице да води парницу на место њега или заједно са њим, мора то учинити пре сваког одговора на главну ствар у року утврђеном за одговор.

Позив се чини подношењем секретаријату, на адресу трећег лица, нарочите молбе, сходно члану 30 која ће се саопштити тужиоцу и државним заступницима. Позвано треће лице добиће у исто време препис оригиналне молбе.

Сједињавање и развајање.

Чл. 32. — Суд има увек права наредити сједињавање и растављање спорова.

Пре но што ће донети одлуку, суд одређује странкама рок да се изјасне.

IX Мере обезбеђења.

Опште одредбе.

Чл. 33. — На молбу једне странке или државног заступника, а и пре отпочињања поступка, може суд, а у случају хитности председник, наредити сваку меру обезбеђења, која му се учини правичном и потребном, пошто саслуша, ако је могуће, лице против кога је мера предложена.

Суд односно председник може захтевати од молиоца предлагача кауцију одређену да зајемчи покриће штете, која може настати услед, дотичне мере.

Ако је мера била предузета пре отпочињања парнице, председник ће одредити молиоцу, по захтеву сваког лица погођеног том мером, рок за отпочињање парнице.

Одлука о мерама обезбеђења одређује њихов обим и њихове услове. Она се доставља странкама и државним заступницима и има исту извршну снагу као и пресуда судска, али ни у чему није обавезна у погледу главне спорне ствари.

Суд односно председник може замолити надлежног државног заступника да настане да се изврши ова одлука чак и пре сваког достављања, а ово достављање мора бити учињено за осам дана после извршења.

Противљење.

Чл. 34. — Сваки кога се дотиче мера обезбеђења може се њој успротивити образложеном молбом,

о којој ће суд одлучити, пошто остави молиоцу рок да се изјасни.

Противљење одлаже извршење само онда, ако то суд одлучи.

X Рочиште.

Позив.

Чл. 35. — Чим се писмени поступак заврши председник ће одредити дан и место за рочиште код суда.

Секретаријат ће саопштити заступницима владе и странкама одлуку председника. Он ће известити странке да могу разгледати акта у секретаријату.

Јавност.

Чл. 36. — Рочиште је јавно; ипак суд може, по службеној дужности или по захтеву, наредити да се јавност искључи.

Ток рочишта.

Чл. 37. — На рочишту, пошто се отпочне рад, даје се реч странкама и њиховим саветницима.

Суд може овластити странке да одговарају. Заступници влада имају увек права на последњу реч.

Суд може искључити из дебате сваки акт или докуменат, који нису изнесени у писменом поступку.

Дебатом управља председник.

Секретаријат води записник о рочишту.

После пледирања оглашује се закључење дебате. Пре но што се приђе већању судија свака странка означаће износ својих трошкова.

XI Доказ.

Принцип поступка у погледу доказа.

Чл. 38. — Суд слободно цени доказна средства по својој савести и најбољем знању.

У погледу доказа он није везан закључцима странака и да би расветлио савесно парничне чињенице он може по службеној дужности наредити подношење доказа, прибавити обавештења и служити се службеним сазнањем, које проистиче из других послова.

Суд ће се нарочито старати да службено расветли чињенично стање у случају када је странка, на коју пада терет доказивања, била принуђена да мења домицил или је, услед принудног отпутовања, била лишена приступа својим добрима, која се налазе на уступљеној територији.

У таквом случају, ако се чињенице не могу другачије расветлити, суд може узети као истините наводе странке, која је лишена својих доказних средстава, али противна страна има право доказивати противно.

Доказ држављанства.

Чл. 39. — Ако у току парнице постане спорно држављанство једне странке, онда је у питању држављанства меродавна изјава заступника дотичне владе, а доказивање у циљу да се одреди држављанство наредиће се само онда кад је оно спорно између заступника владе.

Наређивање доказивања.

Чл. 40. — Ако суд утврди да услед неслагања навода странака треба доказивати чињенице, он ће наредити да се докази поднесу.

Суд може наредити директно подношење доказа на рочишту или, према стварним околностима, по-старати се за ово подношење средством молбе за саслушање. У овом случају суд одређује ново рочиште и одређује странкама нов рок, у коме треба доставити

секретаријату имена и домицил сведока и доставити то противној странци и заступницима владе.

У исто време суд одређује странкама рок да положе секретаријату износ трошкова, за који се претпоставља да је довољан за накнаду сведоцима, чије саслушање оне траже.

Странка која не изврши полагање износа у одређеном року, губи своје право на доказ сведоцима.

Позив сведока.

Чл. 41. — Сведоци бивају позвани преко заступника Владе, сходно закону територије њиховог домицила или боравишта, најмање двадесет и један дан пре њиховог саслушања.

Молбе за саслушања.

Чл. 42. — Молбе за саслушања имајући за предмет саслушање сведока, упућују се преко заступника владе надлежној судској власти места домицила или боравишта сведока.

У овом случају сведок ће бити саслушан и заклет у форми, коју предвиђа локални закон.

Накнада сведоцима.

Чл. 43. — О накнадама које припадају сведоцима одлучује суд.

Заклетва сведока.

Чл. 44. — Председник позива сведоке, после њиховог исказа, да на свој исказ положи заклетву. Заклетва ће се полагати на то да је казана истина и ништа друго до истине.

Неће бити закљичани малолетници млађи од петнаест година као и сродници у усходној и нисходној линији и супруг једне странке, па ако је и разведен. У свим другим случајевима суд ће одлучити да ли сведок бити заклет.

Суд може по службеној дужности или по захтеву наредити да се исказ сведока запише у записник рочишта и да га сведок потпише.

Саслушавање странака под заклетвом.

Чл. 45. — Суд може, ако му се чини потребно, наредити да се странке или њихови законски заступници саслушају под заклетвом.

Увиђај и вештачење.

Чл. 46. — Суд може наредити увиђај и, за питања за које се траже специјална знања, може одлучити да изиште мишљење једног или више вештака. Странке могу предложити вештаке. Вештац полажу заклетву пре почетка свога рада или полажу своје вештачко мишљење под заклетвом.

За претходно полагање износа за трошкове вештачења аналогно се примењује члан 40.

Мишљења вештака, на француском или немачком подносе се у три примерка секретаријату, који ће о томе известити странке.

Ове се могу упознати са мишљењем вештака у секретаријату или о свом трошку добити препис мишљења.

За два месеца после датог извештаја странкама о подношењу извештаја о вештачењу, оне могу тражити допуну вештачења или друго вештачење. О томе одлучује суд.

Извршење доказивања преко молбе за саслушање.

Чл. 47. — У случају кад се доказивање врши преко умољеног суда заступници странака и заступници влада имају права да присуствују сваком судском акту и да стављају питања сведоцима и вештацима.

XII. Поравнање, признање, и одустанак.

Опште правило.

Чл. 48. — Поравнања, признања тужбеног потраживања или одустанак, који се манифестује на рочишту, бележе се у записник. Ван рочишта морају бити утврђени специјалним актом потписаним или од стране пуномоћника на основу изречног пуномоћја или од странака које воде парницу.

Извод из записника или оригинал специјалног акта потписују председник и секретар и то остаје на чувању у секретаријату, који о томе извештава заступнике влада. Странке могу захтевати препис ових писмена.

Ако се у року од петнаест дана од извештаја који заступник противи поравнању, признању или одустанку, парница иде својим током. Ако нема противљења у горе споменутом року, суд ће издати наредбу, којом потврђује поравнање, признање или одустанак. Наредбом се одлучује о трошковима. По правилу, сем ако се противно уговори, трошкови се пребијају у случају поравнања, а у случају признања или одустанка сноси то странка, која је признала односно одустала.

Наредба је извршна. Она ће се доставити сходно члану 55. По захтеву суда заступници влада стараће се о њеном извршењу, сходно члану 56.

Одустанак од тужбе.

Чл. 49. — До подношења одговора а и после, ако на то изречно пристане туженик, тужитељ може одустати од тужбе. Одустанак од тужбе записује се у записник, или се констатује специјалним актом, сходно члану 48, који се примењује по аналогiji.

Трошкови падају на терет странке која одустаје. Њих утврђује председник који наређује да се положе секретаријату, пре но што констатује одустанак.

XIII. Одлагање поступка.

Чл. 50. — На основу заједничког захтева странака председник може, саслушавши заступнике влада, одложити парницу за одређено време.

Кад једна странка изгуби способност да води грађанску парницу или кад њена права пређу на другога смрћу, инсолвенцијом или услед ма које друге околности, суд ће дати извештај рок тудору, наследницима, повериоцима и т. д. да продуже парницу.

*XIV. Пресуде.**Услови пресуде.*

Чл. 51. — Суд доноси пресуде већином гласова. По захтеву судије који је остао у мањини, председник ће наредити да се састави мишљење које није добило већину и да се оно придружи актима.

Садржина.

Чл. 52. — Пресуда садржава :

1. Дан када је изречена ;

2. Имена чланова суда и заступника влада ;
 3. Име и презиме, занимање и место сталног пребивање странака и њихових пуномоћника ;
 4. Предлоге странака и, евентуално, заступника влада ;
 5. Фактична и правна разлагања ;
 6. Одлуку о главној ствари и о трошковима ;
- Пресуда не може ићи даље од предлога странака.

Одлука о трошковима.

Чл. 53. — У пресуди суд решава о трошковима и по правичности одлучује у којој ће их мери сносити странке или једна странка.

Састав пресуде.

Чл. 54. — Председник наређује да се састави пресуда и подноси суду нацрт пресуде која се има доставити.

Суд испитује нацрт саветујући се у томе да ли он одговара донесеној одлуци и усваја га чинећи евентуално потребне измене.

Пресуду потписују председник, судије и секретар, који су присутни на рочишту.

Достављање.

Чл. 55. — Одлука пресуде доставља се странкама и државним заступницима.

Секретаријат даје странкама преписе пресуда.

Извршење.

Чл. 56. — Суд ће умолити заступнике влада да обозбеди извршење судских одлука, сходно члану 239 под е уговора о миру.

У том циљу секретаријат предаје државним заступницима препис судске пресуде, за који председник и секретар потврде да се слаже са пресудом.

XV. Изостанак.

Чл. 57. — Факат што једна странка, прописно позвана, не поднесе ни писмену ни усмену одбрану, не смета да се приступи разлагању на рочишту и доношењу пресуде.

Заступник заинтересоване владе може се умешати било да заузме место свога држављанина било да захтева одлагање парнице за доцније када ће се дефинитивно пресудити.

XVI. Тумачење и исправка.

Поступак.

Чл. 58. — *Исправка.* Суд може, по службеној дужности или по захтеву једне странке или заступника владе, протумачити или исправити пресуду, чији је диспозитив нејасан, непотпун или противречан или садржи коју погрешку у писању или рачуну.

Захтев треба поднети суду у року од тридесет дана од дана кад је пресуда достављена.

Суд може одложити извршење пресуде пре но што донесе одлуку.

XVII. Поновљење.

Одступања од судског поступка.

Чл. 59. — У року од године дана после достављања пресуде, свака странка може захтевати поновље-

ње поступка, позивајући се на нова факта или нова доказна средства под условом да :

а) молилац докаже да није могао, без своје кривице, употребити факат или нова средства пре нападнуте одлуке ;

б) да су факат или наведена средства таква да могу повући знатну измену пресуде.

Поступак поновљења отвара се одлуком суда, којом се утврђује постојање ових услова и којом се регулише даљи поступак.

Дејство понављања на извршење преобитне пресуде.

Чл. 60. — Захтев поновљења, не одлаже извршење пресуде, осим ако суд о томе другачије одлучи допуштајући поновљење.

XVIII. Закључне одредбе.

Одступање од судског поступка.

Чл. 61. — Суд може, у изузетним случајевима, одступити од прописа овога парничнога поступка, ако му се чини да то налажу правда и правичност.

Измена поступка.

Чл. 62. — Суд задржава себи право да измени и допуни овај поступак, водећи рачуна о поукама искуства.

Публикација.

Чл. 63. — Суд позива обе заинтересоване владе да публикују овај поступак у њиховим Службеним Новинама пре краја 1924 год.

Париз, 3. октобра 1924. год.

(Службене Новине Бр. 272.-LV од 26. новембра, 1924. год.)

SAVEZNO IZVRŠNO VEĆE
CENTAR ZA INFORMACIONU I
DOKUMENTACIONU DELATNOST

Inv. br.

3486

SIGN.

Urb. op.

36502

